

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

KATEDRA HISTORICKÉ SOCIOLOGIE

Bc. Jan Kaleta, DiS.

**Budoucnost svobodná a společná:
Spor The Zeitgeist Movement a Freedomain Radio jako konflikt
vědeckých paradigmat**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Michael Voříšek, Ph.D.

Praha 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím pramenů a literatury, které jsou v bibliografickém seznamu.

V Praze dne 22. 5. 2016

Jan Kaleta

Poděkování:

Zde chci vyjádřit poděkování vedoucímu své diplomové práce Mgr. Michaelovi Voříškovi, Ph.D., za velmi vstřícný a pohotový přístup, za poskytnutí cenných rad i upřímné zpětné vazby a rovněž za projevenou trpělivost během naší spolupráce.

Bibliografický záznam

KALETA, Jan. *Budoucnost svobodná a společná: Spor The Zeitgeist Movement a Freedomain Radio jako konflikt vědeckých paradigmat*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Pracoviště historické sociologie, 2016. 120 str. Vedoucí diplomové práce: Mgr. Michael Voříšek, Ph.D.

Abstrakt

Práce pojednává o sporu dvou anarchistických hnutí propagujících anarcho-kapitalismus a nepeněžní automatizovanou ekonomiku. Otázkou je, zdali lze spor vysvětlit jako konflikt vědeckých paradigmat a nikoliv pouze politicky. Práce hledá známky paradigmat ve sporu, který se zvenčí jeví ideologicky. Dále práce zkoumá důvody, proč vědecké argumenty neuspěly a rozhovor se přesunul do osobního a morálního konfliktu představitelů. K analýze byla zvolena metoda Grounded Theory, s přihlédnutím k autorům, kteří interpretují Kuhnův konflikt paradigmat jako důsledek nevědomé jazykové bariéry. Pro detekci vědeckého jádra hnutí byl operačně definován pojem paradigmatu jako hierarchie konceptů s fyzickou referencí, teoretické sítě konceptů a oborového cíle. Pouze oborový cíl představuje spolehlivý styčný bod mezi paradigmaty. Práce shrnuje diskusi mezi anarcho-kapitalisty a zastánci Resource-Based Economy (RBE) a nachází v RBE vědecké odpovědi a oborové cíle, které v diskusi chyběly. Práce zjišťuje, že diskuse může pokračovat a že ideologické rozdíly byly způsobeny odlišným rozsahem nástrojů paradigmat, bez ohledu na historický původ a ideologickou orientaci. Použité postupy lze použít k analýze a detekci vědeckého potenciálu uvnitř okrajových hnutí obecně.

Abstract

The thesis analyses a dispute of two anarchist movements promoting Anarcho-Capitalism and an automated non-monetary economy. It asks the question whether the dispute can be explained in terms of paradigm conflict and not exclusively in political terms. The goal is to search for signs of scientific paradigm in an apparently ideological dispute. The thesis also examines the reasons why did the debate deteriorate into a personal and moral conflict of the representatives. The method of analysis is Grounded Theory, with reference to authors who interpret Kuhn's paradigm conflict as the consequence of an unconscious language barrier. Paradigm was operationally defined as a hierarchy of concepts with physical reference, theoretical network of the concepts and the scientific field objectives. The field objectives are the only reliable reference points between paradigms. The thesis sums up the debate between Anarcho-Capitalists and proponents of Resource-Based Economy and recovers the scientific answers and field objectives which were demanded yet missing in the debate. The thesis concludes that the debate can legitimately continue and that the ideological differences were mostly caused by a different scope of technical instruments and their describing paradigms, regardless of historical origin and ideological leaning. The operationalized paradigm is recommended as a method of choice when analyzing other fringe movements in general to assess their scientific potential.

Klíčová slova

Anarcho-kapitalismus, Resource-Based Economy, Freedomain Radio, The Zeitgeist Movement, The Venus Project, Stefan Molyneux, Peter Joseph, Jacque Fresco, Thomas Kuhn, teorie paradigmat, jazyková bariéra, ekonomická kalkulace, ekonomická alokace, ekonomická motivace, kapitalismus, ekonomie překonaného nedostatku, nepeněžní ekonomika, svobodný trh

Keywords

Anarcho-Capitalism, Resource-Based Economy, Freedomain Radio, The Zeitgeist Movement, The Venus Project, Stefan Molyneux, Peter Joseph, Jacque Fresco, Thomas Kuhn, paradigm theory, language barrier, economic calculation, economic allocation, economic motivation, capitalism, post-scarcity economy, non-monetary economy, free market

Obsah

ÚVOD.....	8
1 Teoretická část: Kontext a historie problému	11
1.1 Stefan Molyneux a Peter Joseph v tradici anarchismu	12
1.1.2 Stefan Molyneux.....	13
1.1.3 Kořeny Resource-based Economy.....	16
1.1.4 Jacque Fresco, The Venus Project a The Zeitgeist Movement	18
1.2 Ideologie a její kontrast s vědou.....	22
1.2.1 Pojem ideologie a jeho moderní význam.....	22
1.2.2 Pojetí ideologie a jejího vztahu k vědě v této práci	23
1.3 Paradigmatická povaha vědy.....	26
1.3.1 Kuhnova teorie vědeckých paradigmat.....	26
1.3.2 Kuhnovi nástupci - jazyková povaha paradigmat.....	29
1.3.3 Důsledky multiparadigmatičnosti v ekonomii.....	31
1.3.4 Diskurzivní psychologie.....	33
1.4 Přehled dosavadní literatury o hnutích	35
2 Metodologie výběru a analýzy dat	42
2.1 Proces výběru materiálů.....	42
2.2 Metodologie analýzy textů.....	46
2.3 Zpracovávání materiálů a formování kapitol	47
2.4 Hypotézy o míře ideologičnosti hnutí.....	51
2.5 Náčrt kapitol.....	53
3 Analýza diskuse - ekonomické teorie.....	55
3.1 Kritika kapitalismu ze strany RBE	56
3.2 Obhajoba zastánců tržního kapitalismu	61
3.3 Ekonomická kalkulace v RBE.....	65
4 Osobní konflikt a selhání komunikace	71

4.1 Molyneux: RBE a marxismus	71
4.2 Molyneux: psychologický profil Petera Josepha.....	74
4.3 Molyneux: Peter Joseph a podezřelý jazyk.....	76
4.4 Peter Joseph: dialog hluchých, nebo kapitalistická defamace?.....	78
5 Ideologické hodnoty ekonomických systémů	81
5.1 Ideologie Freedomain Radio	82
5.2 Ideologie The Zeitgeist Movement.....	84
5.3 Dobrovolnost a strukturální násilí z pohledu RBE.....	87
5.4 Ideologická blízkost RBE a anarcho-kapitalismu	89
6 Rozsah sociálních změn jako morální problém	93
6.1 Shoda v metodách sociálních změn.....	93
6.2 Molyneuxův morální mikromanagement.....	96
6.3 Rozsah změn jako morální otázka?	97
ZÁVĚR.....	101
Prameny.....	110
Online video a audio.....	111
Online články	113
Sekundární literatura	115
Seznam zkratk	119

ÚVOD

Moderní doba 20. i 21. století je charakteristická cyklickými krizemi ekonomiky, politiky a vojenského konfliktu, které se vyskytují téměř ve všech státech a které žádné opatření politické ekonomie nedokázalo dosud vyřešit. Mnozí myslitelé předpokládají společné příčiny těchto globálních problémů, přestože je dosavadní myšlenkové školy zatím přesvědčivě neurčily. Proto je důležité rozšířit myšlenkový obzor o další hnutí, rozvíjející originální a politicky neutrální teorie. Při množství myšlenkových proudů a tradic však nelze snadno určit, která hnutí lze považovat za relevantní řešitele. Důležitým faktorem při analýze je schopnost hnutí rozvíjet vědecký program. Věda je jedním z hlavních zdrojů konstruktivní diskuse a objektivního konsenzu, které mohou zvýraznit hnutí, schopná racionálně a bezpečně řešit politické a ekonomické problémy. Vědecká diskuse však není samospasitelná a může selhat na nedorozumění v konceptech, teoriích a metodách. Taková nedorozumění mohou přerůst v konflikt a znemožnit tak spolupráci hnutí, která jinak do značné míry souhlasí v definici světových problémů i jejich řešení. Řešení právě tohoto se věnuje má práce.

Vědecká diskuse, kterou hodlám v této práci zkoumat, je možná pouze mezi stranami, kde panuje základní míra konsenzu mezi kandidáty. Vybral jsem dvě hnutí: Freedomain Radio a The Zeitgeist Movement. Podle vybraných hnutí jsou právě svévolné státní zásahy do ekonomiky příčinou většiny krizí. Jacque Fresco, který v březnu 2016 oslavil stoleté jubileum, spatřuje za současnými ekonomickými výkyvy stejnou příčinu, jako ve Velké hospodářské krizi svého mládí (1929). Válečné konflikty považuje Fresco za způsob, jakým chtějí představitelé americké legislativy, exekutivy, vojensko-průmyslového a federálního finančního sektoru tyto krizezakrýt zvýšením politické soudržnosti obyvatel proti nepříteli a posílením průmyslové činnosti válečnou výrobou. V tomto s ním souhlasí umělec a aktivista Peter Joseph, i anarcho-kapitalista a propagátor filosofie Stefan Molyneux. Řešitelé však musí být schopni vedle diagnózy nabídnout i objektivní léčbu světových problémů.

Hlavní spor mezi vybranými hnutími se týká alternativy k současnému politicko-ekonomickému uspořádání. Anarcho-kapitalisté nabízejí budoucnost svobodného trhu, kde i ty nejzákladnější funkce státu přebírá konkurence malých i velkých poskytovatelů ostrahy, mediace konfliktů, vzdělání a charity. Taková budoucnost představuje svobodu vydělat i prodělat, zabezpečit se a být vydán na milost ostatním lidem v okolí, nikdy však poslušným vykonavatelům státní moci. Resource-based economy (dále RBE) nabízí opak

budoucnost založenou na poznání, že ty skutečné lidské potřeby jsou všem lidem společné a že s přihlédnutím k vědě je společné i jejich řešení. Proč by měl trh vynalézat stejné služby na tisíci místech ve verzích pro bohaté i chudé, když lze vědecky určit jejich optimální formu podle nejmodernějšího vědeckého poznání i globálních zdrojů? Budou-li zdroje využity ke strategické globální automatizaci a standardizaci infrastruktury, místo aby se o ně soutěžilo na trhu nebo na bojišti, všechny problémy modernity se stanou minulostí. Stejný osud potká peníze, pro které neexistuje v optimálně navrženém prostředí využití.

V anarchistické tradici představují anarcho-kapitalisté a levicoví anarchisté dva separátní ideologické proudy, jejichž pozice se navzájem prakticky neovlivňují. Výjimku může představovat pokus o diskusi mezi hnutím okolo internetového pořadu Freedomain Radio a dvěma hnutími, The Zeitgeist Movement a The Venus Project, která propagují nepeněžní model Resource-Based Economy. Ke klíčové konfliktní výměně došlo 24. září až 6. října 2013. Ta je předmětem analýzy v této práci a zároveň počátečním bodem sběru materiálů. Oba směry se prezentují jako vědecké a zastávají mnohé společné hodnoty. Diskuse však skončila konfliktem, přičemž jako příčinu uvádí oba představitelé jiné důvody.

Jako základní hypotézu jsem si zvolil, že v obou případech může jít o ideologická hnutí, jejichž status vědeckosti je účelovou propagandou a v reálné diskusi nemohou dosáhnout objektivního konsenzu. Jako další dvě hypotézy slouží možnosti, že Freedomain Radio má platnou vědeckou teorii a hnutí propagující RBE nikoliv, případně že je tomu naopak. Existuje však další hypotéza, která umožňuje potvrdit vědecký status obou hnutí a zároveň vysvětlit vznik konfliktu a neschopnost hnutí navzájem komunikovat. Jde o teorii vědeckých paradigmat (Thomas Kuhn a navazující autoři), poukazující na nesrovnatelnost a jazykovou bariéru vědeckého žargonu. Ve vědecké teorii nese význam žargon jako síť teoretických denotací, které nejsou patrné nezavěšeným. Ve vědecké komunitě slouží akademický status mluvčího k rychlému odlišení neznámého vědeckého žargonu od pseudovědeckého jazyka. V tomto případě, kdy žádná strana nespolehá na akademický status, však nedorozumění musí vzbudit podezření. Roli hraje i neznalost samotné možnosti existence odlišných paradigmat uvnitř jediného oboru. Konflikt tak

může eskalovat do osobní, ideologické a morální roviny. Zde čerpám z diskurzivní psychologie (Harré a Gillett), která popisuje problém komunikace zastánců dvou odlišných způsobů myšlení, které o sobě mají neúplnou představu. Posluchač se může začít předčasně domnívat, že jeho informace o paradigmatu protistrany jsou dostatečné, aniž by měl k dispozici všechny kousky teoretické skládky. Tato neúplnost v něm zanechává dojem, že protistrana hovoří pseudovědecky, manipulativně, nebo urážlivě.

Při volbě metody jsem se rozhodl pro Grounded Theory (Strauss a Corbinová), s přihlédnutím k teoretickým jádrům obou hnutí (rakouská škola ekonomie, Resource-Based Economy). Postupoval jsem otevřeným kódováním a agregací kódů do kategorií podle pozorovaných diskusních jevů. Terciární kategorie slouží jako základy kapitol.

První kapitola této práce slouží jako teoretická část a slouží k seznámení s historií obou hnutí v kontextu anarchismu i s pojmy ideologie a paradigmatu, jak jsou použity v této práci. Druhá kapitola zahajuje vymezuje použitou metodologii. Třetí kapitola již zpracovává empirický materiál, zejména počáteční fáze diskusí o ekonomických teoriích. Čtvrtá kapitola analyzuje konflikt, který nastal po hlavní diskusi představitelů hnutí. V páté kapitole zkoumám roli, kterou v konfliktu hrála ideologie. V šesté kapitole rozvíjím hypotézu, že hlavní rozdíl obou ideologií nespočívá v jejich opačné orientaci, ale v odlišném rozsahu navrhovaných sociálních změn, potažmo v jiné povaze nástrojů, se kterými obě hnutí pracují. Takové zjištění může znamenat, že obě hnutí nejsou nutně v opozici (jak tvrdí), konflikt mezi nimi lze vysvětlit a diskuse může dále pokračovat po vyjasnění zjištěných skutečností.

1 Teoretická část: Kontext a historie problému

V této úvodní kapitole vás uvedu do problematiky anarchismu a zkoumaných anarchistických hnutí, ideologie a jejich protikladů s vědou. Základ anarchismu představuje argument, že mocenská autorita není ustanovena žádným objektivním způsobem, ani vědecky, ani racionálně. Anarchistická hnutí se však liší v názoru, zdali k odmítaným mocenským autoritám patří také kapitalismus se soukromým vlastnictvím a penězi.

Mezi představiteli hnutí Freedomain Radio a The Zeitgeist Movement došlo k dialogu, ale také ke konfliktu. Vzniká tím otázka, co je toho příčinou, zdali ideologie, nebo věda. V ideologii dochází ke konfliktům častěji, neboť zde neexistuje objektivní metoda srovnání s realitou, ať už empirickou, nebo racionální. Avšak ani věda není za určitých podmínek zcela nekonfliktní. Podle Thomase Kuhna může ve vědě docházet k obdobím, kdy standardní metody dosahování vědeckého konsenzu přestávají fungovat. Nové objevy mohou způsobit nadbytek anomálií, ke kterým mohou dříve okrajová paradigmatata poskytovat srovnatelně účinná vysvětlení.

Autoři navazující na Kuhna však dále zdůrazňují roli, jakou v konfliktu paradigmat hraje jazyk. Věda i ideologie musí být komunikovány jazykem. Jde-li však o neznámý jazyk, není snadné rozeznat, kdy protistrana hovoří vědecky, nebo zdali vědecky pracuje. Pochybnosti o vědeckosti protistrany však mohou snadno vyvolat konflikt, ať už o zachování vědeckého statutu, nebo jako obvinění oponenta z pokusu vědecký status neprávem odebrat. V dialogu dvou odlišných jazyků hraje roli diskurzivní psychologie. Dovednost mluvčího a duševní flexibilita posluchače rozhodne, zdali posluchač přijme dostatečné množství faktů, aby žargon mluvčího získal smysl. V opačném případě si posluchač vytvoří vlastní, spíše zkratkovitý pohled na mluvčího, kterým se může cítit i ohrožen a jednat defenzivně.

Závěr kapitoly uvádí čtenáře do současného stavu akademického povědomí o Resource-Based Economy a anarcho-kapitalismu. Dosavadní dialog mezi těmito hnutími téměř neexistoval a jen o málo více prací srovnává RBE s ekonomikou hlavního proudu. Většina uvedených prací je proto deskriptivní a popularizační povahy.

1.1 Stefan Molyneux a Peter Joseph v tradici anarchismu

Pro zařazení představitelů hnutí do proudů anarchismu je třeba jej nejdříve definovat. Anarchismus je nucen se definovat negativně, vymezením se vůči jinému jevu. Jak politicky definovat něco, co je ze své podstaty nepolitické, dokonce antipolitické? Pouze filosoficky. Stejně jako se ateismus vymezuje skepticismem vůči nadpřirozené autoritě, vymezuje se anarchismus skepticismem vůči autoritě světské moci.

Tento pohled se odráží v dnešním významu slova anarchie. Ottův slovník naučný definuje anarchii jako „bezvládí, nedostatek vlády, uznané společenské autority ve společnosti lidské, nebo v jisté její části.“ Autorita je zde ztotožňována s řádem a anarchie má být přechodný stav společenství.¹

Samotný pojem *anarchie* však pochází z řeckého slova *anarchos*, tedy *bez vládce*, nikoliv bez pravidel nebo řádu. Za zakladatele *filosofického anarchismu* je považován William Godwin, přestože tento termín sám nepoužil. Godwin položil základy anarchistického myšlení, ke kterým patří osvícenská důvěra v lidskou zdokonalitelnost, nenapravitelnost násilných institucí a nutnost nenásilného konce politického boje. Tomek a Slačálek dodávají, že Godwinova koncepce načrtla zásadní obrysy budoucí teorie anarchismu, přestože se v počátcích rozšířila jen sporadicky, kromě představitelů anglického dělnického hnutí (Robert Owen)²

Andrew Heywood uvádí, že „teprve poté, co Pierre-Joseph Proudhon ve svém spisu *Co je vlastnictví* (1840) hrdě prohlásil „jsem anarchista“, se toto slovo začalo veřejně spojovat s určitým souborem pozitivních politických idejí, které dohromady vytvářejí svérázný systém.³ Podle Proudhona „společnost hledá řád v anarchii“. Spojení s násilím je zavádějící. většina anarchistů je přesvědčena, že násilí je nesprávné a kontraproduktivní; mnozí stoupcí anarchismu dokonce považují násilí v jakékoli podobě za morálně nepřijatelné.“⁴

Heywood představuje anarchistické myšlení ve dvou hlavních proudech, individualismus a kolektivismus. Do proudu individualismu patří dle Heywooda egoismus, libertariánství a anarcho-kapitalismus. K těmto lze přidat i minarchismus. Ke

---

¹ Ottův slovník naučný *Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí Druhý díl*. Praha: J. Otto, 1889, s. 252.

² TOMEK, Václav a Ondřej SLAČÁLEK. *Anarchismus: svoboda proti moci*. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 56.

³ Pojem anarchista dříve použil v pejorativním významu revolucionář Maxmillien Robespierre, vůči svým bývalým levicovým spolupracovníkům, revoluční doba tedy nebyla pro rozvoj terminologie příznivá. Ottův slovník naučný, *ibid.*

⁴ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 185.

kolektivistickým proudům Heywood řadí mutualismus, anarchosyndikalismus a anarchokomunismus. Mutualismus je někdy považován za střed mezi individualistickou a kolektivistickou verzí anarchismu.⁵

Konsenzus mezi anarchistickými hnutími je jednolitý pouze v otázce mocenského monopolu. Anarchisté se mezi sebou shodují v názoru, že autoritu ve formě donucování je třeba odstranit, počínaje státem. Autorita odborníků, například vědců ve svém oboru, je však pro většinu anarchistů přijatelná. Některé směry uznávají také morální autoritu kolektivního rozhodování, podobného demokratickému. Anarchistická kritika směřuje především k autoritě, která se prosazuje mocí, nikoliv odborností, zasahuje existenci člověka jako celku a vynucuje plnění vlastních pravidel, kterými sama není vázána.⁶ Rozdíly mezi hnutími mohou znamenat, že některé anarchistické směry nepovažují jiné směry za anarchistické. Vnitřní kritika mezi anarchisty může považovat některé metody a cíle za totožné s vládními praktikami. Proto je žádoucí uvést vybrané směry a jejich představitele v kontextu požadavků filosofického anarchismu.

1.1.2 Stefan Molyneux

Stefan Basil Molyneux (nar. 1966) je nezávislý filosof, blogger a bývalý podnikatel irského původu, v současnosti sídlící napředměstí Missassuaga, nedaleko Toronta. Působil také jako spisovatel, herec a prospektor pro těžbu zlata v severních oblastech Kanady. Řadí se k anarchistickému proudu individualismu.

V mládí byl Molyneux příznivcem filosofie objektivismu Ayn Randové (Alisa Zinověvna Rosenbaum). Molyneux shrnul život a dílo Ayn Randové, svá ocenění i kritiku v několikadílném dokumentu *The Truth About Ayn Rand*.⁷ Dokument však obsahuje také kritiku objektivismu, zejména vůči psychologii a osobnímu životu Randové. Molyneux nade vše oceňuje Aristotelovo dílo, které dle jeho názoru nebylo dosud překonáno, pouze modernizováno objektivismem. Kritici objektivismu by se měli k tomuto faktu vyjádřit, neboť „kdo pochybuje o objektivismu, pochybuje o Aristotelovi“.

Molyneux obdržel magisterský titul z historie v roce 1993 na Univerzitě v Torontu. Ve své diplomové práci vedle sebe postavil dvě tradice západní filosofie: sensualismus a

---

⁵HEYWOOD, *Politické ideologie*. s. 185.

⁶ Miller, David a kol. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. CDK Proglas, Brno, 1995. Str. 11.

⁷ MOLYNEUX, Stefan. *The Truth About Ayn Rand: Origins*. In: [online]. You Tube, 2014 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=t-2c7Keic_A

suprasensualismus. Základní premisou sensualismu je, že vědomí může pochybit, avšak lze jej opět přiblížit pravdě pomocí objektivní, filosofické metody a lidských smyslů. V suprasensualismu však mají koncepty vyšší hodnotu, než hmotné bytosti, výsledkem čehož jsou epistemologické, politické i etické rozdíly obou tradic. Počátky obou tradic lze vysledovat až k některým aspektům Aristotelova a Platónova díla.⁸

Jako anarcho-kapitalista Molyneux ve svých dílech rozvíjí myšlenku svobodné společnosti. V *Everyday Anarchy* se snaží rehabilitovat slovo anarchie jako každodenní společnost dobrovolných mezilidských vztahů. Nejběžnější a nejdůležitější lidské činnosti se dějí bez účasti mocenské hierarchie, například volba povolání, manželství i hledání práce patří ke svobodné volbě. Naproti tomu lidé, kteří se aktivně účastní státní moci a získávají tak status elit a morálních autorit, často musí jednat způsoby, které jsou v přímém rozporu s běžnou morálkou, tedy aktivně stíhat „zločiny“, kde není oběť a tedy žádný jiný žalobce, než stát. Molyneux takové chování chápe jako porušení principu neagrese a sleduje tendenci státu expandovat svou činnost. To následně vede k ekonomickému kolapsu a upadajícímu nedemokratickému režimu, jehož přímým důsledkem je chaos a násilí, které pod pojmem anarchie běžně rozumíme.⁹

V *Practical Anarchy* se Molyneux snaží odpovědět na otázku, jak by mohly vypadat veřejné služby, kdyby neexistoval veřejný sektor, který je provozuje monopolisticky. Molyneux však tvrdí, že na svobodném trhu může vzniknout mnoho dnes nepředstavitelných řešení pro současné problémy. Již francouzský ekonom Gustave de Molinari a americký anarchista Benjamin Tucker navrhovali nahrazení státní policie soukromými bezpečnostními agenturami.¹⁰ Tuto myšlenku dále rozvíjeli i jiní anarcho-kapitalisté, například Murray Rothbard a David Friedman. Molyneux navazuje konceptem Dispute Resolution Organizations (DRO), což jsou soukromé organizace, které v sobě spojují funkce pojišťoven, mediačních služeb a veřejných registrů nežádoucích osob. Výhodou modelu DRO je, že jednotlivé DRO mohou experimentovat a soutěžit o zákazníky různými nastaveními cen, striktností justice a ochrany soukromí klientů, podle momentálních a místních podmínek. Hlavní výhodou DRO je však dodržování principu neagrese, pomocí pasivní ostrakizace. Nikdy nedojde k aktivnímu donucování, represí,

---

⁸ MOLYNEUX, Stefan. *Worlds Apart: Senseless Ethics & Rational Dictatorship*. 1994. Diplomová práce. University of Toronto. Dostupné (za příspěvek) z: <https://board.freedomainradio.com/files/file/138-stefan-molyneuxs-masters-thesis/>

⁹ MOLYNEUX, Stefan. *Everyday Anarchy: The Freedom of Now*. Freedomain Radio, 2013. ASIN B004Z821GE.

¹⁰ TUCKER, Benjamin Ricketson. *Individual Liberty; selections from the writings of Benjamin R. Tucker*. New York: Vanguard press, 1926, ix, [1], 294 p.

nebo jiné formě zahájení agrese. DRO tak zůstává morálně na stejné úrovni s klienty a nemá více pravomocí, než běžný občan.¹¹

Rakouská škola ekonomie představuje jedinou ekonomickou teorii, kterou Molyneux uznává. Proto se staví skepticky k veškerým návrhům, které zasahují do fungování tržních mechanismů, zejména těch, které nepoužívají cenový mechanismus ve větším, než komunitním měřítku. *Problém ekonomické kalkulace*, který Molyneux zmiňuje, zahrnuje koordinaci lidských přání a nabídky zdrojů, jejich vzájemného srovnávání a objektivního řešení sporů o jejich rozdělení. Molyneux často chválí *motivační funkci peněz*, která jednotlivce disciplinuje ke zjišťování a naplňování potřeb ostatních. Vyzdvihuje i morální hledisko peněz, neboť peníze ukazují, nakolik si nás lidé cení.¹²

Stefan Molyneux působí jako součást širšího libertariánského proudu amerických autorů aktivistů a internetových bloggerů. Názorově nejbližší jsou mu například ekonom a člen Misesova institutu v Alabamě, Walter Block a ekonom Robert P. Murphy. Molyneux však často spolupracuje s ostatními libertariány, v letech 2012 – 2014 pravidelně vystupoval v rádiovém pořadu Peter Schiff Show, přestože Peter Schiff (ekonom a burzovní makléř) je zastáncem minarchismu.¹³ Lew Rockwell je předsedou Ludwig von Mises Institute a svou pozici shrnuje jako „proti státu, proti válce, pro trh“. Molyneux publikoval na jeho stránkách desítku článků.¹⁴ K dalším spolupracovníkům patří vydavatel Jeffrey Tucker nebo advokát a autor Stephen Kinsella. Jeden z mála, který se těmto osobám názorově blíží a zároveň vystupuje v televizním vysílání populárních amerických stanic, je libertarián John Stossel. Molyneux také obdivuje levicově zaměřeného filosofa Noama Chomského a v roce 2014 s ním uspořádal rozhovor na téma války proti drogám.

Molyneux prošel názorovým vývojem od politické svobody jako anarchistické priority ke svobodě duševního zdraví. Kritizuje způsob, jakým se k dětem, zejména chlapcům, staví státní školní systém a jak se toto jednání dále odráží v zaostávání práv mužů za právy žen. Molyneux ve svém pořadu Freedomain Radio uspořádal rozhovory s odborníky jako kanadský lékař a adiktolog Gabor Maté, psychologka Alice Miller (autorka bestselleru *Drama of the Gifted Child*), kognitivní psychologka Alison Gopnik, nebo

---

¹¹ MOLYNEUX, Stefan. *Practical Anarchy: The Freedom of the Future*. Freedomain Radio, 2013. Str. 84. ISBN B004Z7ZT0A. Dostupné z: <https://FreedomainRadio.com/free/#pa>

¹² MOLYNEUX, Stefan. YOUTUBE. *Why Resource Based Economies Will Always Fail*. [online]. 2015, 12. 3. 2015 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=lsJ-4XcOerI>

¹³ SCHIFF, Peter a Stefan MOLYNEUX. *Stefan Molyneux of Freedomain Radio on the Peter Schiff Radio Show. You Tube*[online]. 2013 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=4jEEnP7YEQE>

¹⁴ ROCKWELL, Lew. *Lew Rockwell.com: Articles by Stefan Molyneux*. [online]. 2013 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <https://www.lewrockwell.com/author/stefan-molyneux/>

dětský psycholog Peter Gray. Molyneux se také zúčastnil konference za práva mužů a vystupuje proti radikálnímu feminizmu. *Způsob, jakým se Molyneux začal zabývat psychologii raného dětství má vliv na to, jak vnímá a analyzuje své diskusní a politické oponenty, včetně zastánců Resource-Based Economy.*

1.1.3 Kořeny Resource-based Economy

Resource-Based Economy (dále RBE) je teoretickým modelem, na jehož bázi může fungovat společnost tzv. „překonaného nedostatku“¹⁵(bez ekonomické vzácnosti). RBE se prezentuje jako holistický, socio-ekonomický systém, který má zahrnovat zdroje planety jako celku a zpřístupňovat je všem obyvatelům bez nutnosti placení, směny, dluhu, nebo jiné formy ekonomické kompenzace. RBE lze zařadit vedle levicových myšlenkových proudů a technokracie. RBE představuje svébytný směr ekonomického myšlení, který nezávisle vytvořil americký inženýr Jacque Fresco (1916). Při analýze RBE si lze povšimnout čtyř prolínajících se zdrojů inspirace, které Fresco spojil k navržení nového životního stylu, určeného k neustálému rozvoji. Jde o utopický socialismus, behaviorální psychologie, experimentální filosofie jazyka a inženýrství.

První pramen RBE, *utopický socialismus*, je charakteristický omezenou rolí peněz ve společnosti, jak navrhoval spisovatel a novinář Edward Bellamy a jeho utopický román *Looking Backward* (1888). Toto se odrazilo také v názvu Frescovy knihy *Looking Forward*¹⁶. Další, výraznější zdroj představuje behaviorální psycholog B. F. Skinner. Fresco byl inspirován Skinnerovým dílem *Walden Two*, které popisuje komunitní model, založený na jeho psychologických poznatcích. Skinner ani Fresco na rozdíl od Bellamyho již nenavrhují přímé používání peněz a cenového systému. Sem také patří autoři přírůžných myšlenek a jejich rozsáhlá kritika kapitalismu, peněz a cenového systému. Ten je popisován jako příčina válek a ekologických škod, například *The Cancer Stage of Capitalism* (John Mc Murtry), *Prophets of War* (William D. Hartung) a *Confessions of an Economic Hitman* (John Perkins).

Jako druhý pramen RBE slouží *behaviorální psychologická škola*, zejména B. F. Skinner jako behaviorista. Skinnerův behaviorismus odmítá koncepty jako svoboda,

---

¹⁵ I v češtině často uváděno jako "post-scarcity".

¹⁶ THE VENUS PROJECT. *Recommended Books: The Venus Project* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <https://www.TheVenusproject.com/en/extras/recommended-books>

důstojnost, stavy mysli, pocity nebo charakterové rysy, místo toho se zaměřuje na design prostředí, genetickou výbavu a osobní historii. Fresco po vzoru Skinnera prováděl rozsáhlé behaviorální i sociální experimenty na zvířatech a lidech. Hlavním cílem Fresca však bylo spolehlivě měnit lidské chování, odstranit rasové předsudky, pověry, zločin, alkoholismus a změřit inteligenci tam, kde ji tradiční testy nedokáží najít. Za tímto účelem se Fresco po přestěhování do Miami (1955) stal členem Ku Klux Klanu a White Citizens Council. Ve svých přednáškách Fresco blíže popisuje své přesvědčovací postupy aplikované na tato hnutí, které bylo podle jeho tvrzení rozpuštěno za 1.5 měsíce.¹⁷ Fresco propagoval tezi, že chování lidí a zvířat není určeno rasově, ale vlivem prostředí.¹⁸

Třetí pramen RBE lze popsat jako *důraz na přesnost a adekvátnost jazyka*. Fresco kritizuje jazyk, který nemá „fyzickou referenci“, tedy nepopisuje nic fyzicky existujícího nebo vědecky změřitelného. Takový jazyk může sloužit k psaní poezie, je však zároveň zneužitelný k politice a válečné propagandě. B. F. Skinner tvrdí, že velkou část jazykových jevů lze vysvětlit prostřednictvím jeho konceptu „operačního podmiňování“, tedy metodou učení skrze příjemné a nepříjemné stimuly.¹⁹ Stuart Chase přispěl k tomuto aspektu RBE svými díly *Proper Study of Mankind* nebo *Tyranny of Words*. Právě v této knize Chase poukazuje, že většina lidí nedokáže definovat používaná slova, neboť jde o pouhé subjektivní abstrakce, ať už jde o běžné občany, politiky nebo filosofy. Kniha však také obsahuje pozitivní názory na centrální ekonomické plánování, což je příznačné pro Chaseho zájem o Fabiánský socialismus.²⁰ Ještě radikálnější kritiku jazyka představuje Alfred Korzybski. Podle Korzybského dnešní jazyk neodpovídá ani objektivní realitě, ani našemu nervovému systému.²¹

Poslední, zřejmě nejvýraznější pramen RBE představuje *věda a inženýrství*. Čtenář se má nejen oprostít od kulturních mýtů (např. Michael Shermer – *Why People Believe Weird Things*), ale také od omezeného pohledu na reálné technologické možnosti a světové zdroje. Literatura, kterou uvádí internetová stránka *The Venus Project* jako doporučenou, zkoumá možnosti průmyslového využití oceánů, nanotechnologii a

---

¹⁷ FRESCO, Jacque. *Jacque Fresco and the Ku Klux Klan*. In: [online]. You Tube [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xa3bawkhv9Y>

¹⁸ FRESCO, Jacque. *The Best That Money Can't Buy: Beyond Politics, Poverty and War*. Venus, Fla.: Global Cyber-Visions, c2002, s. 56. ISBN 0964880679.

¹⁹ SKINNER, B. *Verbal behavior*. Acton, MA: Copley Publishing Group, c1992, xxxvi, 478 s. ISBN 08-741-1591-4.

²⁰ CHASE, Stuart. *The Tyranny of Words*. Mariner Books, 1959. ISBN 0156923947.

²¹ KORZYBSKI, Alfred. *Science and Sanity: An Introduction to Non-Aristotelian Systems and General Semantics*. Institute of General Semantics, 1995. 5 Sub edition. ISBN 0-937298-01-8.

geoinženýrství.²² Naturalismus nemá v pojetí RBE člověka degradovat na stroj. Naopak, tím, že přiznáme, které aspekty živých bytostí jsou vědecky předvídatelné a ovladatelné, umožníme vědě tyto aspekty dále rozšiřovat a zlepšovat dle našich potřeb.

Fresco výslovně nenavazuje na žádné představitele anarchismu ani jiné politické nebo antipolitické filosofie. Velká hospodářská krize a následně druhá světová válka však inspirovaly velmi podobné projekty. K myslitelům, kteří sledují podobnou linii, patří Murray Bookchin (*Post-scarcity Anarchism*) a J. K. Galbraith (*The Affluent Society*). I zde existuje důraz na život v technologicky vybavených komunitách, citlivě napojených na místní biosféru. Pravidlem zůstává eliminace jakékoliv mocenské hierarchie ve prospěch technických řešení a odborného názoru. Fresco i Bookchin oponovali přílišné specializaci práce, Fresco dokonce považuje specialisty za nebezpečné, protože nevidí sociální důsledky aplikace svých technologických produktů (např. vývoj zbraní pro armádu). Bookchin se řadí k tradici levicového anarchismu a může sem být řazen i Fresco.²³

1.1.4 Jacque Fresco, The Venus Project a The Zeitgeist Movement

Značná část informací o Frescově životě pochází z jeho pamětí a přednášek a také od novináře Lionela Rolfeho, proslaveného zkušenostmi s undergroundovou kulturou. Jacque Fresco se narodil roku 1916 v New Yorkské čtvrti Brooklyn do rodiny emigrantů ze Středního východu. Dle jeho vyprávění mu nestačila úroveň školní výuky a se svolením ředitele se sám vzdělával v knihovně.²⁴ V mládí jej hluboce zasáhla Velká hospodářská krize roku 1929. Fresco poznal, že současný společenský systém je zjevně nefunkční a rozhodl se vytvořit lepší. Zajímal se o místní komunistickou organizaci mládeže, avšak byl odtamtud vyloučen kvůli kritice Karla Marxe. V 50. letech se Fresco také zajímal o hnutí technokracie, avšak rozešel se s nimi, podle svých slov, kvůli nevědeckým názorům z jejich strany, od rasismu k designu měst.²⁵

---

²²The Venus Project. *Recommended Books* [online]. [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <https://www.TheVenusproject.com/en/extras/recommended-books>

²³BRECHER, Jeremy. *A Post-Affluence Critique: Post-Scarcity Anarchism by Murray Bookchin (Ramparts Press, 1971)*. [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://theanarchistlibrary.org/library/murray-bookchin-and-jeremy-brecher-post-affluence-anarchy-a-dialogue>

²⁴ROLFE, Lionel. *Fat man on the left: four decades in the underground*. Los Angeles, Calif.: California Classics Books, c1998, s. 174-175. ISBN 1879395010.

²⁵FRESCO, Jacque. *Technocracy, City Strategies, Sourcing Information* [Feb. 9, 2011]. YOUTUBE. [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=exJdWfB92bQ>

V letech hospodářské krize Fresco cestoval napříč Amerikou v nákladních vlacích a dle svých slov trpěl hladem. Z Brooklynu se jednou vlakem dostal až do slunečné Miami a odtud získal celoživotní oblibu tropického podnebí Miami, Floridy a Polynésie. Fresco cestoval i v zahraničí zejména za primitivními kulturami, aby poznal lidské chování neovlivněné západní kulturou a prostředím. V mládí navštívil domorodce v souostroví Tuamotu, než jej blížící se válečné operace donutily opustit tuto oblast. Fresco popisuje harmonickou společnost bez soukromého vlastnictví a nedostatku, která se dělí o majetek podle potřeb jednotlivců a pomáhá svým členům na požádání. Zkušenost s cizí kulturou, která netrpí problémy současné společnosti a nezná kapitalistické povinnosti, Fresca hluboce ovlivnila.²⁶ Jejich ostrovní společnost nebyla rájem. Domorodci bránili přelidnění drastickým způsobem (posíláním dětí v kánoích na moře) a také umírali na zubní potíže. I to se odrazilo ve Frescově důrazu na design prostředí a přísné dodržování nosné kapacity prostředí – ať už ostrova, nebo celé planety.

Už před druhou světovou válkou Fresco působil jako letecký inženýr a za druhé světové války působil na stejné pozici v armádě. Po válce se Fresco vždy snažil pracovat na vlastních projektech, které financoval jako vynálezce, strukturální inženýr a průmyslový designér. Fresco tolik pracoval na soukromých projektech, že si nemohl časově ani finančně dovolit patentovat své komerční vynálezy pod vlastním jménem a nebyl proto schopen vybírat poplatky za jejich používání. V jiných případech neuspěl, neboť jeho vynálezy konkurovaly dosavadní technologii zaměstnavatele. Odtud také pochází Frescova nelibost vůči penězům a korporacím, kterými byl dle svého názoru vykořisťován. V roce 1955 odešel do Miami, kde se věnoval nezávislému psychologickému poradenství, práci s alkoholiky a sociálně vyloučenou mládeží. Zde se odehrálo i jeho působení v Ku Klux Klanu. V 90. letech se Fresco přestěhoval na Floridu.

Fresco nyní žije v obci Venus na Floridě, kde sestavuje model města budoucnosti o rozloze 22 akrů. On a jeho partnerka Roxanne Meadows navrhli strukturu, která má sloužit jako základ nových měst, které lidstvo potřebuje. Zároveň Fresco plánuje film, který bude toto první město popularizovat. Původní název Frescovy skupiny v Miami – Sociocyberneering - byl změněn podle obce Venus na konečný název The Venus Project. Projekt trvá jako příspěvková organizace, která vydává elektronický časopis, filmové dokumenty i digitalizace Frescových návrhů. The Venus Project se zároveň šíří jako hnutí,

---

²⁶ FRESCO, Jacque. *Jacque Fresco and the natives at the south seas: (Repository)*.DOTSUB. [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <https://dotsub.com/view/d1d8fddd-3eb4-44ba-9a3d-74cb8b21d9c2>

kteře zalořilo skupiny v přibližně 30ti zemích světa. Počet příznivců na sociální síti Facebook přesahuje 200 tisíc.

The Zeitgeist Movement (TZM) zalořil umělec, hudebník, režisér a aktivista *Peter Joseph* (přijmení veřejně neuvádí). Název hnutí se skládá ze slov „zeitgeist“, tedy obecné intelektuální, morální a kulturní klima dané doby a „movement“, ve smyslu hnutí, pohybu a změny. The Zeitgeist Movement tedy označuje organizaci, která podněcuje změnu v dominantním intelektuálním, morálním a kulturním klimatu současné doby.²⁷

V roce 2007 vytvořil Peter Joseph film jménem *Zeitgeist*, který opatřil vlastní hudbou a ve kterém se snařil vystihnout kulturní klima a celkový narativ současné doby. První část filmu se soustředí na nábořenskou symboliku a paralely života Ježíše Krista s životy mnoha pohanských bohů ostatních kultur – Osiris, Horus, Attis, Mithras, Dionýsos, Zeus, apod. Dále film pomáhá domýřlet konspirační teorie okolo teroristických útoků 11. zář, například podivnou mechaniku pádu budov Světového obchodního centra. Oboř spojuje Peter Joseph dohromady pod narativem konspirační teorie skrytých elit, manipulujících jak mystickou symboliku, tak politické události. Film sklidil značnou kritiku v médiích, ale vzbudil také celosvětovou pozornost.

Pokračování, *Zeitgeist: Addendum*, vyšlo roku 2008 ve formátu dokumentu a skládá se ze třech hlavních částí. První část popisuje systém světového bankovníctví, ve kterém dominuje Federální banka Spojených států a její systém frakčního rezervního bankovníctví. Ve druhé části vystupuje John Perkins, který podle svého tvrzení působil v 70. letech jako jakýsi „ekonomický zabiják“ - agent Spojených států, který měl přesvědčit vůdce rozvojových zemí, aby přijali nevýhodné půjčky a zadluřili svou zemi. První dvě části se nesou v silně negativním duchu, avšak třetí část představuje radikální změnu k lepšímu. Peter Joseph uvádí Frescův *The Venus Project* jako řešení všech popsanych světových problémů skřze přebudování socioekonomického paradigmatu. Toto konstruktivní řešení (a rigoróznější analýza bankovního systému) zajistilo filmu mnohem pozitivnější přijetí.

Vlivem obou filmů se v roce 2008 zformovalo hnutí *The Zeitgeist Movement*. Hnutí se samo označovalo za aktivistické křídlo *The Venus Project*. V roce 2011 však dořlo k oficiálnímu přerušení spolupráce kvůli konfliktu o prvenství ve vedení. Peter Joseph používal materiály Jacque Fresca, avšak odmítl se řídit pokyny Fresca a Roxanne Meadows. Vyčítal Frescovi, že za 30 let práce nedosáhl úspěchu a neshromáždil

---

²⁷ MCLEISH, Ben, BERKOWITZ Matt, PETER JOSEPH, eds. *The Zeitgeist Movement Defined: Realizing a New Train of Thought*. TZM Global, 2014, s. 1. ISBN: 1495303195

společenské hnutí, které by dokázalo jeho myšlenky implementovat. Frescovou největší překážkou se zdá být nedostatek sociálních a obchodních dovedností.

The Zeitgeist Movement spolupracuje na dalších dokumentech (Zeitgeist: Moving Forward) a také vydalo knihu The Zeitgeist Movement Defined, která poskytuje rozsáhlé a konkrétní informace. Jednou z hlavních point knihy je podrobnější popis modelu ekonomické kalkulace. V současné době eviduje stránka TZM na sociální síti Facebook více než 220 tisíc příznivců, kteří se zřejmě z velké části překrývají s hnutím The Venus Project.

Obě hnutí spojuje první část filmu Zeitgeist: Addendum a její kritika bankovníctví frakční rezervy, která představuje styčný bod s Molyneuxem a rakouskou školou ekonomie. Peter Joseph však předpokládá, že tato forma bankovníctví je motivována honbou za penězi a v širším smyslu pocitem ekonomického nedostatku.

Již bylo zmíněno, že v rámci anarchistických hnutí existuje takový stupeň různorodosti, že se některá hnutí nepovažují navzájem za anarchistická a v souladu s vědou. Stefan Molyneux, Peter Joseph i Jacque Fresco se často odvolávají na vědecké zdroje, aby obviněním z ideologičnosti zamezili. Přesto mezi jejich hnutími trvá vzájemné obvinění z ideologičnosti. Ideologičnost je nyní vhodné prozkoumat a lépe definovat

1.2 Ideologie a její kontrast s vědou

1.2.1 Pojem ideologie a jeho moderní význam

Problematičnost ideologie spočívá její kulturní povaze, kterou se odlišuje od vědy a filosofie, například logiky, které jsou kulturně méně závislé. Na kulturu lze pohlížet jako na vyprávění příběhů, které mají povědomou formu a ke kterým se lze snadno přidružit nebo se vůči nim vymezit. Tyto příběhy poskytují odpovědi na otázky kdo jsme, odkud pocházíme a kam směřujeme. Britannica definuje ideologii jako „formu sociální nebo politické filosofie, kde praktické prvky, na nichž lze založit činnost, jsou stejně významné, jako teoretické. Jde o systém myšlenek, který se snaží svět vysvětlit, ale zároveň jej také změnit.“²⁸ Tyto systémy přesvědčení vysvětlují strukturu společnosti a její mechanismy, ale také obsahují praktický politický program. Aktivisticky zaměřené doktríny o společnosti byly význačné pro 19. století, které je někdy nazýváno „věk ideologie“. Od té doby se objevilo mnoho různých definic ideologie a ti nejoriginálnější političtí a sociální myslitelé používali toto slovo ve svém vlastním charakteristickém smyslu.²⁹

Ideologie bývá často srovnávána s náboženstvím. [...] Některá náboženství se odkazují na zjevení, kdežto ideologie vždy věří, třebaže pomýleně, v rozum sám.³⁰

Jako první použil pojem ideologie Destutt de Tracy (1759-1836) ve svém pětisvazkovém díle *Éléments d'ideologie* (1801-1805), které však nebylo dokončeno. Tracyho cílem bylo nalézt jakousi vědu, která stojí nad všemi ostatními.³¹ Slovo ideolog poprvé získalo negativní konotaci v Napoleonově projevu v lednu roku 1804, kdy vystoupil proti svým oponentům, například liberálně smýšlejícím intelektuálům.³² Proti ideologii se vymezil Auguste Comte, který svou sociologii pojal empiricky a zároveň navrhoval změny společnosti, což učinilo ze sociologie politickou záležitost. Ideologie, která původně byla metavědou, se do finálně politické podoby přetransformovala až v díle Karla Marxe a Bedřicha Engelse.

---

²⁸*Encyclopedia Britannica Macropaedia 20*. Encyclopaedia Britannica Inc. 1985, 15th ed. S. 828.

²⁹*Encyclopedia Britannica Macropaedia*. Ibid.

³⁰Ibid., s. 829.

³¹ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, Str. 21. Politologická řada. ISBN 80-85959-94-1.

³²Ibid., s. 21.

Marxismus zjednodušeně chápe ideologii jako falešné vědomí, které zakrývá skutečnost. Podobně jako Napoleon, i Marx měl k de Tracymu ambivalentní postoj, pejorativní, avšak s obdivem k prvkům jeho díla.³³

Teorie marxismu nepřestala ani ve 20. století inspirovat další autory a disciplíny. Jednou z těchto disciplín je 'sociologie vědění'. Heywood uvádí, že tato disciplína byla brána jako alternativa k marxistické víře v „dominantní“ neboli vládnoucí ideologii. Jeden ze zakladatelů této sociologické školy, Karl Mannheim (1893-1947) popsal její cíl jako odkrývání „sociálních kořenů našeho vědění“. Mannheim zastával názor, že to, „jak lidé skutečně myslí“, lze vysledovat zpět k jejich pozici ve společnosti a k sociálním skupinám, ke kterým patří a z nichž má každá vlastní náhled na svět. Ideologie jsou tedy 'společensky determinovány' a odrážejí sociální okolnosti a aspirace skupin, které je vytvořily.³⁴

Falešnost ideologie spatřuje Mannheim v tom, že jde o myšlení, kterému nejde o pravdu, nýbrž o moc. Ideologie není vedena snahou poznat skutečnost, nýbrž ovládnout ji.³⁵ Obecně lze říci, že *poukazování na podmíněnost univerzálního tvrzení partikulárními okolnostmi lze považovat za známku toho, že mluvčí považuje toto tvrzení za ideologické a snaží se jej dekonstruovat.*

Jiným autorem, který přispěl ke studiu ideologií, je Michael Freeden. Freedenova definice ideologie se soustředí na konceptuální morfologii ideologie jako jazyka. Ideologie se skládá z centrálních pojmů a přidružených pojmů, které si navzájem dodávají význam. I toto zakotvení je však relativní a proto v průběhu používání ideologického jazyka dochází k posunu významu a jeho proměnám. Freeden spatřuje v ideologii styčný bod mezi logikou, kulturou a sociální praxí.³⁶

1.2.2 Pojetí ideologie a jejího vztahu k vědě v této práci

Většina historických autorů považovala ideologii za úzce svázanou s aktivismem, obvykle politickým. Pro účely této práce však aktivismus může být motivován jak ideologicky, tak racionálně - vědecky a filosoficky. Racionální a vědecká hnutí mohou z

---

³³ ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*.s. 23-29.

³⁴ HEYWOOD, Andrew. *Political theory: an introduction*. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, c2004, s. 146.

³⁵ ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*., s. 42.

³⁶ FREEDEN, Michael. *Ideologies and political theory: a conceptual approach*. Oxford: Clarendon Press, 1996, x, 592 s. ISBN 9780198294146.

pragmatických důvodů používat ideologické argumenty a spolupracovat s méně racionálními skupinami za účelem společného cíle.

Definice ideologie v této práci nejvíce vychází z Mannheima, který zdůrazňuje nepravdivost ideologie a její účel v podobě moci, tedy manipulace lidí. Ideologie může slibovat totéž co věda a filosofie, nemá však epistemologicky jisté předpoklady pro splnění těchto slibů. Věda a ideologie sledují různé cíle, odlišují se obsahově, formálně a využívají rozdílný pojmový aparát.³⁷

Definici ideologie založenou na běžné politice tato práce ponechává stranou tím, že se soustředí výhradně na nepolitická, anarchistická hnutí. Z marxismu si naše pracovní definice ideologie ponechává kritický postoj k ideologii a pejorativní význam slova ideologie. Tato práce se kriticky vymezuje vůči pojmu ideologie, jak jej definuje Freeden. Pro naše účely je Freedenova definice ideologie pravdivá, avšak zde není podstatné, zdali je ideologie hotovým učením, jak jej chápali Marx nebo Hegel, nebo dynamickým, proměnlivým kulturním jazykem, jak ji chápe Freeden. Podstatné je, zdali se koncepty z tohoto jazyka vztahují ke skutečnostem empirické, racionální, nebo s nimi nerozporným prohlášením. I pro ideologii je důležitá vnitřní konzistence pojmové morfologie, pro vědu a filosofii je však důležitější, zdali je tato morfologie výsledkem objektivní metody a odpovídá vnějšímu světu. Jak se ideologie liší od vědy? Jde především o *způsob dosahování konsenzu a o vnitřní konzistenci*. Věda a filosofie dosahuje konsenzu objektivně, ideologie subjektivně. Tento výrok slouží za základ logického odvození pracovní definice ideologie.

Jacque Fresco jako inženýr a Stefan Molyneux jako filosof mohou souhlasit, že věda a filosofie mají objektivní metodu dosahování konsenzu, formou vědeckého důkazu a racionálního argumentu. Ideologie není schopna dosahovat konsenzu mimo subjektivní, historické a kulturní rámce. Základní vlastností fyzické i racionální reality je konzistence. Věda a filosofie jsou tedy nutně také vnitřně konzistentní, kdežto ideologie alespoň zčásti konzistentní není, jinak by byla totožná s filosofií a vědou. Alespoň některé prvky ideologie jsou nahodilé nebo nekonzistentní. Jak věda, tak ideologie jsou schopny dosáhnout konsenzu, avšak věda ve větším, mnohdy univerzálním měřítku. Znamená to však, že věda musí dosáhnout konsenzu vždy? Nikoliv. I ve vědě mohou existovat okolnosti, kdy konsenzu není možné dosáhnout racionálními prostředky. I mezi vědecky a

---

³⁷ ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*. S. 43.

racionálně smýšlejícími lidmi může dojít ke vzniku konfliktu. Tímto problémem se jako jeden z prvních zabýval filosof Thomas Kuhn ve své knize Struktura vědeckých revolucí.

1.3 Paradigmatická povaha vědy

1.3.1 Kuhnova teorie vědeckých paradigmat

Thomas Kuhn ve své knize *Struktura vědeckých revolucí* formuloval příspěvek k filosofii vědy, popisující vývoj vědeckého poznání. Tento vývoj probíhá v rámci dominantního paradigmatu. Může však nastat situace, kdy dominantní paradigma začne ztrácet přízeň vědecké komunity. V tomto období nastává vědecká revoluce, během které může nabídnout obdobná vysvětlení několik dalších paradigmat, která do té doby existovala okrajově.

Pro ty, kdo nejsou seznámeni s pojmem paradigma, mohu nabídnout tento popis. Vědecká teorie je nejvyšší forma vědeckého poznání, v rámci určitého oboru. Teorie svou vnitřní strukturou určují, jaká pozorovaná fakta jsou pro teorii výchozí a která fakta, třeba i pouze předpokládaná, znamenají pro teorii důkaz její pravdivosti. *Paradigma lze definovat jako vzájemně závislou soustavu teorií, založených na důkazech.* Teorie nemusí být kompatibilní s teoriemi jiných paradigmat a totéž platí o obsažených důkazech. Proto není vždy možné při setkání s jiným paradigmatem žádat o důkaz jeho pravdivosti. Obor je obvykle ztotožňován s jediným dominantním paradigmatem. Avšak dojde-li k jeho vyvrácení novými objevy, mohou o uvolněné pole faktů soupeřit paradigmata nová, která mají částečně jiná vysvětlení pro stejná fakta.³⁸

Z filosofického hlediska lze na schéma vědy pohlížet skrze tři prvky: *stavební kameny (pojmy, nástroje), teoretickou strukturu a obor.* Základním prvkem jsou stavební kameny faktů o realitě, které budou dále selektovány a upřesněny. Kdyby věda začínala z ničeho, pak by její činnost sestávala pouze z akumulace těchto faktů, neboť by nebylo možné posoudit, která fakta jsou důležitější, než ostatní. Takové období odpovídá Kuhnově pre-paradigmatické fázi vědy. I později slouží fakta jako orientační body na mapě reality.

Podle Kuhna "existují pouze tři normální ohniska konkrétního výzkumu, která se ne vždy a trvale navzájem liší. Prvním je třída faktů, které paradigma ukázalo jako zvláště

---

³⁸ Příkladem může být fyzika, která v současnosti trpí rozdělením na relativistickou a kvantovou fyziku. V relativistické teorii dominuje gravitační síla. V kvantové teorii však gravitace není ani měřitelná, ani teoreticky popsatelná. O definici gravitace na relativistické i kvantové úrovni zároveň soupeří několik holistických paradigmat ("teorií všeho"), například teorie strun, neboli M-teorie. Rozhodující důkazy však zatím nejsou ani známy, ani operačně definovány.

podstatné pro poznání povahy věcí. Protože se tato fakta používají při řešení problémů, má z hlediska paradigmatu cenu určit je přesněji a ve větším počtu situací."³⁹

Jakmile bylo v pre-paradigmatické fázi vědy sebráno dostatečné množství faktů, lze začít hledat teoretické souvislosti, například testováním apriori předpokladů, nebo naivní indukci. Tyto souvislosti, například korelační nebo kauzální, shrnují teorie, které tímto dostávají obdobnou strukturu, de facto gramatiku, jako zkoumaná realita. *Teoretický jazyk* je následně zobecněn a vědci testují reálnost nových formulací předpokladů o realitě, které tento jazyk logicky nevylučuje. Toto je hlavní fáze vědeckého výzkumu, kterou Kuhn nazývá *normální věda* a která probíhá uvnitř paradigmatu. Součástí normální vědy je i testování již známých skutečností. Druhá Kuhnova třída, (menší, ale obvyklá) určení směřuje k faktům, která, lze přímo srovnávat s předpověďmi paradigmatické teorie, přestože nejsou příliš zajímavá.⁴⁰

Třetím prvkem vědy je samotný *obor*, ve kterém výzkum probíhá. Obor vymezuje oblast reality (sumu faktů), se kterou daný jazyk (který je odvozený od dostupných empirických nástrojů) dokáže pracovat. Existuje-li dominantní paradigma, bude vědci i veřejností ztotožňováno s oborem samotným, neboť zahrnuje všechna podstatná fakta. *Vědci i laici si tehdy nemusí být vědomi existence paradigmatu jako epistemologické kategorie.*

Odklon od normální vědy nastává v období, kdy vědci objeví nová fakta, která se nezdají nijak propojena s dosavadní teoretickou strukturou paradigmatu, případně nově formulované hádanky nevedou k výsledkům, jaké paradigma očekává. Těmto faktům říká Kuhn *anomálie*. Nelze-li anomálie vysvětlit omyly nebo chybami při měření, začnou se akumulovat a zpochybňovat důvěryhodnost dominantního paradigmatu. Objeví-li se nové paradigma, které nabízí vysvětlení anomálií, může dojít k dočasnému pozastavení normální vědy a zahájení relativně krátkého *období vědecké revoluce*.

Dle Kuhna začíná každá krize rozostřením paradigmatu a následnou ztrátou pravidel normálního výzkumu. V tomto smyslu výzkum v průběhu krize velmi připomíná výzkum v před-paradigmatickém období. Platí pouze výjimka, že u výzkumu v krizovém období je oblast rozdílů menší a je jasněji vymezená. Všechny krize se také uzavírají tím,

---

³⁹KUHN, Thomas S. *Struktura vědeckých revolucí*. 1. vyd. Praha: Oikoymenth, 1997, Str. 37. Oikúmené. ISBN 80-86005-54-2.

⁴⁰Ibid. Str. 37.

že se objeví nový uchazeč na místo dominantního paradigmatu, a následuje soutěž o jeho přijetí.⁴¹

Brání něco tomu, aby zastánci jednotlivých paradigmat volně komunikovali a srovnávali své důkazy? Vědecký koncept světa nepopisuje svět absolutně, ale pouze do té míry, do jaké jej známe, je však tím jediným, co máme. Paradigma tedy určuje naše vnímání světa a schopnost porozumět dalším lidem, když o něm hovoří.

Podle Kuhna není svět, do kterého vědec vstupuje, daným jednou pro vždy: s přírodou na jedné straně a vědou na straně druhé. Svět je spíše určován současně okolím i zvláštní tradicí toho, co Kuhn nazývá normální vědou, kterou se student naučil následovat. V období revoluce se tradice mění a u vědce musí dojít k převýchově ve vnímání okolí. Vědec se musí naučit vidět i ve známých situacích nějaký nový "Gestalt". Když toto dokáže, bude se mu svět jeho výzkumu jevit zcela nesouměřitelný se světem, ve kterém svým vědomím pobýval dříve. Proto školy založené na jiných paradigmatech spolu souvisí spíše okrajově.⁴² *Paradigma tedy umožňuje poznání určité oblasti reality pomocí svých pravidel a zároveň určuje hranice tohoto poznání a zamezuje jejich překročení.* Chce-li vědec rozšířit své poznání, musí přijmout novou sadu pravidel, pojmů a důkazů (tedy naučit se další obor), nebo nalézt, prokázat a prosadit zobecněnou formulaci pravidel stávajících.

Co se stane, když odborník pohlédne na paradigma, se kterým není obeznámen? Koncepty a jejich význam jsou podle Kuhna důležité pro vnímání reality samotné. Pohlédne-li proto vědec na cizí paradigma, uvidí cosi jako podobný, ale cizí jazyk, jehož pravidla jsou zjevně podezřelá, ne-li rovnou nesprávná. Je možné, aby probíhala komunikace napříč paradigmaty? Podle Kuhna v zásadě ne. To, co člověk vidí, závisí na tom, nač se dívá, a také na tom, co se na základě předchozí vizuálně-pojmové zkušenosti naučil vidět. Bez potřebného výcviku by existoval jen „hloupý vířící zmatek“.⁴³

Kuhn dodává, že pokud neexistuje žádný neutrální vědecký nebo empirický systém jazyka nebo pojmů, pak návrhy alternativních teorií a jejich testů musí probíhat uvnitř dané tradice paradigmatu. Paradigma tak znamená bariéru získávání teorií a zkušeností odjinud.⁴⁴ To znamená omezené porozumění jazyku neboli žargonu té či oné paradigmatické tradice. Dále uvedení nástupci Kuhna (Edwin H.-C. Hung a Xinli Wang)

---

⁴¹KUHN, Thomas S. *Struktura vědeckých revolucí*. 1. vyd. Praha: Oikoymenh, 1997, Str. 91-92. Oikúmené. ISBN 80-86005-54-2.

⁴²Ibid. Str. 115-116.

⁴³Ibid., str. 117.

⁴⁴KUHN, Thomas S. *Struktura vědeckých revolucí*. s. 145.

však rozšířili teorii paradigmat po jazykové stránce a nevylučují některé formy komunikace.

1.3.2 Kuhnovi nástupci - jazyková povaha paradigmat

Vědecké paradigma, ať už je totožné s oborem, či nikoliv, se skládá z jedné nebo více dominantních a vzájemně provázaných teorií. Zatímco se Kuhn zabýval strukturou vědeckých revolucí, začal jeho pokračovatel Edwin H.-C. Hung u struktury teorií. Hung se vymezuje vůči pozitivistům, neboť se nezdá, že by existoval nějaký objektivní jazyk vědy. Jedním z důvodů proti existenci takového jazyka je problém rozlišování mezi pozorováním a teorií. Nezdá se, že by existoval teoretický podklad pro spolehlivé rozlišení teoretických a pozorovacích termínů.⁴⁵ Realita, pozorovaná skrze teoretický jazyk tedy není neutrální. Hung navrhuje, aby vědecké teorie jako teorie relativity a kvantová mechanika byly chápány jako *systemy kategorií*, jako *reprezentační prostory* a *jazyky*. Kuhnovský pojem nesrovnatelnosti pojmenovává Hung jako "*konceptuální nepoměr*".

V otázce normální vědy Hung souhlasí s Kuhnem, že reprezentace reality probíhá ve dvou krocích. Nejdříve je konstruován reprezentační prostor a následně je uvnitř modelována realita jako konfigurace objektů v tomto prostoru. Podle Hunga plní systémy kategorií a jazyky podobnou funkci. Hung však dodává, že běžný jazyk a jazyk teorií není totéž. V běžném jazyce bychom mohli říci, "všichni havrani jsou černí" a nazvat to teorií. Avšak skutečné teorie jsou dle Hunga nejen složitější, ale především přinášejí vlastní nové koncepty. Hung je nazývá konceptuální teorie. Hovorová "teorie" má koncept havrana a spoléhá na běžný jazyk, ve kterém je havran dobře známý. Vědecká, konceptuální teorie už přichází s neznámým konceptem, nebo známým výrazem s neznámým, speciálním významem. Takovému výrazu musí teorie dát význam (logické souvislosti s dalšími koncepty) a učinit tak z něho plnohodnotný koncept, jinak výraz zůstane pouhým shlukem hlásek. *Vědecká teorie nebo paradigma tedy může být zvláštním jazykem svého druhu.*

Hung tvrdí, že:

- Konceptuální teorie mají strukturu systémů kategorií,
- systémy kategorií jsou reprezentační prostory,

---

⁴⁵ HUNG, Edwin H. *Beyond Kuhn: scientific explanation, theory structure, incommensurability, and physical necessity*. Burlington, VT: Ashgate Pub., c2006, xv, Str. 4. ISBN 0754653471.

- reprezentační prostory i systémy kategorií jsou prediktivní jako teorie,⁴⁶
- a jsou zároveň i jazyky.

Hung uvádí, že každá konceptuální teorie má svůj charakteristický slovník. Každá konceptuální teorie určuje konceptuální jazyk. Tento jazyk je totéž, co teorie, jde o dvě strany stejné mince. Tuto Hungovu tezi potvrzují Benjamin Whorf, Paul Feyerabend i Richard Burian.⁴⁷ *Je-li teorie totéž, co jazyk, bude mezi teoriemi existovat problém jazykové bariéry.* Hung⁴⁸ i Kuhn doporučují, že "na člověka, který zastává neslučitelné stanovisko, je třeba pohlížet jako na člena odlišného jazykového společenství a že problémy komunikace je třeba analyzovat jako problémy jazykového překladu."⁴⁹ Neexistuje ani sémanticky neutrální jazyk, ve kterém by bylo možné teorie empiricky srovnat, *nelze tedy použít ani běžný, hovorový jazyk.*

Ke stejnému tématu se vyjadřuje i Xinli Wang, který kritizuje Kuhnovu vágnost při vymezení pojmu nepřeložitelnosti a nezávisle naráží na taxonomickou strukturu teorií, stejně jako Hung. Podle Wangovy rekonstrukce jsou dva vědecké jazyky nesrovnatelné, pokud stěžejní věty z jednoho jazyka, které mají pravdivostní hodnotu uvnitř svého kontextu, postrádají pravdivostní hodnotu v kontextu druhého jazyka. Je tomu tak kvůli odlišné taxonomické struktuře obou jazyků. Podle Wanga je takto definovaná nepřeložitelnost objektivní a důkladně definovaná.⁵⁰

Wang souhlasí s Kuhnem, že zjevně nesmyslné pasáže ve vědeckých textech nelze považovat za autorovo zmatení, za chybu v jeho přesvědčení, nedostatek znalostí, nebo výkladových dovedností. jde o *rozpad komunikace* mezi dvěma vědeckými komunitami jako celky, spíše než mezi dvěma jednotlivci s odlišnými dialekty, úmysly, nebo konfliktními zájmy. Zdá se, že zde existuje hluboká sémantická a konceptuální překážka mezi soutěžícími vědeckými jazyky.⁵¹

Je zajímavé, že rozpad komunikace neznamená selhání porozumění. Vzájemné porozumění je nutné, ale ne dostatečné pro úspěšnou komunikaci. Mluvčí jazyka může dle

---

⁴⁶ HUNG, Edwin H. *Beyond Kuhn: scientific explanation, theory structure, incommensurability, and physical necessity*. Burlington, VT: Ashgate Pub., c2006, xv, Str. 30. ISBN 0754653471.

⁴⁷ Ibid, s. 45-46

⁴⁸ Ibid. Str. 63.

⁴⁹ KUHN, Thomas S. *Struktura vědeckých revolucí*. s. 174.

⁵⁰ WANG, Xinli. *Taxonomy, truth-value gaps and incommensurability: a reconstruction of Kuhn's taxonomic interpretation of incommensurability*. *Studies in History and Philosophy of Science Part A*. 2002, 33(3): 465. DOI: 10.1016/S0039-3681(01)00039-5. ISSN 00393681. Dostupné také z:

<http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0039368101000395>

⁵¹ Ibid. Str. 466.

Wanga rozumět jinému nesouměřitelnému jazyku, jako dvojjazyčná osoba, avšak může selhat v pokusech efektivně komunikovat s druhou stranou.⁵² Wang uvádí, že Kuhn se přesunul od bivalentní sémantiky k trivalentní, kdy třetí možnost znamená, že věta není ani pravdivá, ani nepravdivá, v kontextu druhé teorie.⁵³ Zde dle Wanga vznikla mezera v taxonomické struktuře obou teorií. Položí-li zastávce jedné teorie otázku zastávce druhé teorie, bude očekávat odpověď ve smyslu ano nebo ne. Spadá-li však otázka do taxonomické mezery, dotázaný nebude moci odpovědět ani tak, ani onak. Není-li si těchto teorií vědom tazatel, pak tuto odpověď bude zřejmě považovat za nevědomost, neupřímnost, pokus o změnu tématu, nebo jinou nepoctivou diskusní taktiku.

1.3.3 Důsledky multiparadigmatičnosti v ekonomii

Existují-li v oboru i přes snahu vědců delší dobu nevyřešené problémy, může se o jejich řešení ucházet několik paradigmat s nezávislými výzkumnými tradicemi. Některé společenské vědy, například sociologie, jsou typické přítomností několika současně koexistujících paradigmat. Není vyloučeno, že podobná situace existuje také v ekonomii. Nevyřešené finanční krize svádějí dohromady řešitele s různými teoriemi z různých oborů, ekonomických, technických i politických, které formují odlišná paradigmata. Samozvaní řešitelé však čelí komunikačním problémům.

Ekonomové rakouské školy i Jacque Fresco se například obsáhle vyjadřují k Velké hospodářské krizi roku 1929. Anarcho-kapitalisté i zastávce Resource-Based Economy se shodují, že Velká hospodářská krize je problémem, který nebyl dosud vyřešen a který se může opakovat. Liší se ve svých přístupech i metodách při návrhu celospolečenských změn. I přes jejich anarchičnost jde o zvláštní případ politických programů, které se vzájemně vylučují, avšak nemohou se navzájem ignorovat. Bude mezi nimi docházet k sociálním interakcím, na kterých lze studovat interakce různých paradigmat a ideologií, které slouží těmto paradigmatům k agitaci mezi podobně smýšlejícími lidmi.

Při vzájemném srovnání paradigmat však mezi nimi mohou vyvstat mezery. Jde o oblasti a otázky, které jedno paradigma nepovažuje za důležité a nevyjadřuje se k nim vědecky, druhé paradigma však ano. Tato vysvětlení jsou sporná. Společenská hnutí se

---

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid. Str. 470-471.

snaží prezentovat přesvědčivý, ucelený model světa a řešených problémů. Zde proto vzniká příležitost pro konflikt, neboť:

- *Sporné vysvětlení nemusí být objektivně vědecky pravdivé* a nemusí mít žádný vědecký vztah ke svému paradigmatu, je s ním pouze kompatibilní. Dále uvidíme, že tomuto příkladu odpovídá RBE a zvenčí mezi příznivci levicový třídní determinismus nebo utopismus.
- *Vysvětlení může být skutečně podloženo vědeckým paradigmatem, které není druhé straně kognitivně přístupné* a proto se vysvětlení jeví jako ničím nepodložené. V tomto případě jde o RBE a zevnitř mezi členy materiálové inženýrství, nepřístupné pohledu ekonomů, kteří nejsou přírodními vědci.

Zároveň zastánci odlišných paradigmat mohou považovat své řešení ekonomických krizí za morálně závazné a mohou okolo něho zformovat aktivistické hnutí. Toto hnutí bude od čistých teoretiků odlišovat ideologie, která mu poskytne soudržnost, schopnost kritizovat dosavadní systém a schopnost agitace mezi podobně nespokojenými lidmi. Hnutí se tak bude skládat z vědeckého jádra a ideologické vnější vrstvy.

Na veškerá cizí tvrzení se může vztahovat nesrovnatelnost paradigmat. Mohou-li tvrzení přicházet z vědeckého jádra i z ideologické vrstvy, jak odlišit vědecká tvrzení od nevědeckých? Nabízejí se zde dva znaky, *nástroje v podobě empirických konceptů a neexkluzivita vědy*. Existuje-li oblast, ve které hnutí provádí výzkumný program za pomoci *empiricky podložených pojmů a poznávacích nástrojů*, pak je její tvrzení vědecky silné. Ideologie se totiž nezabývá empirickým pozorováním (snaží se empirickou realitu změnit) a nevyskytuje se v podobě fyzických nástrojů, na které lze poukázat. Protistrana (pokud cizím tvrzením vůbec rozumí) nebude schopna proti silným tvrzením nabídnout alternativu, neboť jsou odvozena z empirických pojmů a nástrojů, které sama nesdílí. Ekonom rakouské školy bude například hovořit v termínech peněz, dluhu, zisku a ztráty, se kterými nepeněžní ekonomika nepracuje (i zastánce nepeněžní ekonomiky by však dnes měl těmto pojmům rozumět).

Dalším významným znakem vědy je její *neexkluzivita*. Věda si nečiní nárok na jediné správné řešení daného vědeckého problému. Spolehlivým znakem přítomnosti vědy je uvedení metody ke splnění *oborového cíle*, neboť schopnost jedné metody dosáhnout oborového cíle neznamená nutně nesprávnost všech ostatních metod. Oborové cíle vědy exkluzivní nejsou, připouštějí totiž existenci více paradigmat. Jako oborové cíle ekonomie jsem vybral principy, které rakouská ekonomická škola definuje jako *problém ekonomické*

*kalkulace*⁵⁴ a *lidské motivace*⁵⁵. Anarcho-kapitalisté se na tyto problémy odkazují při kritice socialistického plánování i RBE samotné.⁵⁶

Protože debata začíná jako vědecká, ideologické rozdíly vyjdou do popředí až následně po selhání vědecké komunikace. Tehdy bude metoda analýzy sledovat předpokládanou přítomnost zárodků konfliktů ve sporných oblastech, kde *jedna strana kritizuje ideologicky a druhá se brání vědecky*, pokud shodou okolností jde o oblast, kterou její paradigma pokrývá silněji. V takové situaci se otevírá pole pro dekonstrukci, protože považuje-li mluvčí něco za sociální konstrukci, bude se to snažit dekonstruovat. Při výzkumu fyzické reality mohou vědci konstruovat i dekonstruovat fyzické přístroje a vést debatu o faktech, která tyto přístroje detekují. Někteří sociální vědci zas používají metody sociálního konstruktivismu a provádějí dekonstrukci různých narativů. Avšak *použití dekonstrukce na vědeckou teorii může být vnímáno jako pomluva nebo urážka. Pokud protistrana má za to, že se debata má stále držet vědy, může nastat podrážděnost mluvčího, nebo přímo konflikt.* Hacking vyjmenovává šest stupňů konstruktivismu X podle síly: historický, ironický, reformistický a demaskující (na stejné úrovni intenzity), rebelantský a revoluční. Jako X v tomto případě slouží kapitalismus nebo RBE, *nejsou-li použity ekonomické protiargumenty.* Ti, kdo třeba spontánně používají taktiky podobné konstruktivistům, tvrdí, že existence nebo povaha X není určena podstatou věcí. X není nevyhnutelné. X přivedly k životu nebo zformovaly společenské události, síly, historie, přičemž všechny se mohly vyvinout zcela jinak. Ale lidé, kteří úmyslně operují s ideou sociální konstrukce, chtějí obvykle nějaké to X kritizovat, změnit nebo dokonce zničit, protože se jim něco nelíbí v zaběhnutém pořádku věcí.⁵⁷

1.3.4 Diskurzivní psychologie

Vědecká debata je kvalitativně odlišná od ideologické. Vědec je determinován fakty, důkazy, teoriemi a logikou, především z jeho vlastního oboru. Pro vědu je cenný

---

⁵⁴MISES, Ludwig von. *Economic calculation in the socialist commonwealth*. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 1990, xiv, 72 s. ISBN 09-454-6607-2.

⁵⁵MISES, Ludwig von. *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*. Překlad Josef Šíma. Praha: Liberální institut, 2006. ISBN 80-86389-45-6.

⁵⁶MURPHY, Robert P. *Venus Needs Some Austrians*. [online]. In: Mises Institute, 2010, 2010-08-30 [cit. 2015-09-24]. Dostupné z: <https://mises.org/library/venus-needs-some-austrians>

⁵⁷HACKING, Ian. *Sociálna konštrukcia - ale čoho?: čo je a čo nie je sociálnou konštrukciou*. Bratislava: Kalligram, 2006, s. 22. ISBN 8071498890.

pozitivní i negativní důkaz, obojí je vědecká činnost. Věda se vztahuje přímo ke svému oboru, bez postranních úmyslů. Jak však uvádí Hacking s odvoláním na Mannheima a marxismus, ideologie sleduje "mimoteoretické cíle", které nejsou explicitně zmíněny a jejichž odhalení napadá pozici ideologie. To je ohrožení ideologie, která však používá stejnou dekonstrukci vůči ostatním.⁵⁸

Protože jsou cíle ideologií mimoteoretické, jsou především osobní, psychologické, emocionální a sociální. Ohrožení nebo odhalení těchto cílů se tedy rovná útoku na reputaci osoby. Proto v ideologické debatě vstupuje do hry diskurzivní psychologie. Vliv totiž nemá pouze odhalení mimoteoretických cílů, ale i tvrzení o jejich existenci, nárokuje-li si protistrana vysoký status vědce nebo filosofa.

Romano Harré a Grant R. Gillet uvádějí, že pozice námi zastávané v diskurzivním kontextu vedou k jistému způsobu reprodukce toho, co se událo a vytvářejí dispozice k určitému typu akcí a postojů k těmto významům. *Pokud to, co se mi stalo, konstruuji jako ohrožující, pak si zavírám možnost určitých odpovědí. V takové situaci se například nemohu cítit uvolněně.*⁵⁹

Jsou-li jednotlivci akceptovaní a nezraňujícím způsobem vystaveni alternativám, které prezentují odlišné konstrukce, potom lze očekávat, že dosáhnou diskurzivní způsobilosti a nebudou mít problém s jejím používáním. Naopak, pokud člověk prožívá *odchýlení se od relativně rigidního souboru významů jako ohrožení*, potom můžeme předpokládat, že nebude schopný diskurzivní různorodost konstruktivně využít.⁶⁰

Relativně rigidní soubor významů lze v této situaci chápat jako paradigma. Setkání dvou diskurzů může dle Harrého vést k ohrožení vlastního diskurzu i identity. Obecně řečeno, odmítání nebo přijímání nějakého diskurzu znamená lokalizaci sebe samého uvnitř jiného diskurzu, přičemž je třeba zvládat subjektivní napětí, která vyplývají ze střetu těchto diskurzů v mysli jednotlivce. *Tuto podmínku nelze splnit, nemá-li člověk dostatek poznatků o přístupných možnostech volby* a nebo nedisponuje dostatečnou schopností seriózně zvážit a případně převzít odlišnou pozici od té, kterou zastává. Obě omezení lze překonat pouze v diskurzu.⁶¹

---

⁵⁸HACKING, Ian. *Sociálna konštrukcia - ale čoho?: čo je a čo nie je sociálnou konštrukciou*. Bratislava: Kalligram, 2006, s. 41. ISBN 8071498890.

⁵⁹ HARRÉ, Rom a Grant R GILLET. *Diskurz a myseľ': (úvod do diskurzívnej psychológie)*. Bratislava: Iris, 2001, s. 147. ISBN 8089018084.

⁶⁰Ibid, S. 148.

⁶¹Ibid., s. 149.

„Změnit své jednání“ znamená pro ideologické hnutí ohrožení své existence, kdežto věda se falzifikací legitimuje. Dojde-li však k setkání odlišných diskurzů, pak i vědecký diskurz může generovat psychologické a osobní reakce, aniž by přestal být vědeckým. Pak záleží na sociálních dovednostech mluvčích a jejich schopnostech prezentace faktů.

V případě této diskuse hrozí nebezpečí, že o sobě obě strany získají nesprávnou představu. Anarcho-kapitalistické hnutí FDR si může uzavřít volbu vidět ostatní hnutí jako vědecká a začne je považovat za historicky nebezpečné komunisty. Hnutí propagující RBE zas může podezřívát anarcho-kapitalisty z iracionálního a nemorálního odmítání spolupráce, projevujícího se jako prosazování svého hnutí za každou cenu, bez ohledu na účinnost vlastních řešení. Přesto existuje možnost nápravy, neboť tyto konfliktní výklady potenciálně lze změnit na nekonfliktní. Jakmile vstoupíme do odlišného diskurzivního kontextu, dostáváme se do kontaktu s odlišnými způsoby konceptualizace a reagování na stejné okolnosti. Je potom nevyhnutelné, abychom zaujali pozici ve vztahu k těmto potenciálně konfliktním způsobům konstruování událostí.⁶² Je cílem této práce posílit možnost, aby k tomu došlo.

1.4 Přehled dosavadní literatury o hnutích

Následuje závěr kapitoly s přehledem literatury o obou hnutích. Z jeho obsahu je zjevné, že většina prací popisuje svůj subjekt samostatně a jednostranně. Mezioborové srovnání a spolupráce se zde zatím vyskytuje minimálně, kvůli dosud popsaným komunikačním překážkám.

Resource-Based Economy je v akademické literatuře zastoupena mnohem častěji, než anarcho-kapitalista Molyneux. Mezi postoji dosavadní literatury k Resource-Based Economy lze odlišit několik základních typů. Na jedné straně stojí zastánci RBE, kteří se ve svých pracích explicitně odkazují na materiály hnutí a zakladatele jako Peter Joseph a Jacque Fresco a docházejí k závěrům o pozitivní hodnotě jejich tezí. Sem patří například Yates, Dyrtekowski, Tiainen, nebo Wagner a kol. Akademici, kteří řeší sociální problémy, projevují živý zájem o The Venus Project. Dále existuje skupina akademiků, kteří RBE zkoumají v rámci studia kultury a sociálních hnutí. Ti zaujímají umírněný postoj s kladnými i kritickými postřehy (např. Notaro, Tipton, O'Shea). Sem lze zařadit také práce z oblasti architektury a městského plánování (Barbosa, Zaman). Kritika se na RBE snáší ze

---

⁶² HARRÉ, Rom a Grant R GILLET. Ibid. S. 148.

dvou stran. Jde především o rakouskou ekonomickou školu a také o skeptiky vůči utopismu Frescovy vize a sporným údajům v raných dílech Petera Josepha.

Za stěžejní publikace hnutí okolo organizace The Venus Project platí Frescovy knihy *Looking Forward*⁶³ a *The Best that Money Can't Buy: Beyond Politics, Poverty and War*⁶⁴. Tyto knihy se nezabývají objektivním rozbořem hnutí TVP, ale vysvětlují jeho učení z pohledu zakladatelů. Jacque Fresco a Kenneth S. Keyes v knize *Looking Forward* vyjadřují názor, že současné technologické možnosti nejsou racionálně využívány pro běžný život. Za příčinu označují zastaralý systém tradičních hodnot, který není ani přirozený, ani v kontaktu s rychlým tempem moderních technologických změn. Druhá polovina knihy má dokumentární, téměř beletrickou formu vědeckofantastického románu, mapujícího několik dní ze života mladého páru ve světě budoucnosti. Pozdější kniha *The Best that Money Can't Buy* vyjmenovává konkrétní společenské oblasti, které brání ve společenském pokroku. Jde například o nepřesný jazyk, pověřivost, zájmy etablovaných ekonomických skupin, peněžní hospodářství a technofobii. Druhá část knihy se opět zabývá konkrétními návrhy z oblasti vzdělávání, osidlování oceánů a životním stylu, tentokrát však už ve stylu prózy.

Jako základní příručka pro členy hnutí Zeitgeist vznikla kniha *The Zeitgeist Movement Defined*⁶⁵, která shrnuje jak informační zdroje TVP, tak filmové série Zeitgeist. Kniha pokračuje ve Frescově narativu důrazem na prostředí. Patologické prostředí produkuje patologické jedince. Současné světové prostředí je zastaralé a vybudované na iracionálních, nevědeckých tradicích. Aplikace vědy na prostředí vytvoří šťastnou a udržitelnou společnost stejně spolehlivě, jako její opak vytvořil problémy současné společnosti. K tomuto patologickému prostředí neoddělitelně patří jak peněžní, tak politický systém. Technologie dokáže odstranit jejich potřebu i problémy, které přinesly a které v poslední době narůstají. Publikace se tak od hlavního proudu hnutí TVP odlišuje pouze organizační strukturou, jejíž hlavou je Peter Joseph, a také důrazem na současné politicko-ekonomické problémy, kterým se Fresco jako inženýr tolik nevěnuje. Publikace také obsahuje důležité detaily teorie Resource-Based Economy, pojednávající o problému ekonomické kalkulace.

---

⁶³ KEYES, Kenneth a Jacque FRESCO. *Looking forward*. South Brunswick [N.J.]: A. S. Barnes, 1969, 204 p. ISBN 0498067521.

⁶⁴ FRESCO, Jacque. *The Best That Money Can't Buy: Beyond Politics, Poverty & War*. Venus, Fla.: Global Cyber-Visions, 2002, x, 164 p. ISBN 0964880679.

⁶⁵ MCLEISH, Ben, BERKOWITZ Matt, PETER JOSEPH, eds. *The Zeitgeist Movement Defined: Realizing a New Train of Thought*. TZM Global, 2014, s. 324. ISBN: 1495303195

TVP, TZM a RBE nejsou novým tématem a pojednávají o nich jiní autoři. Patří mezi ně zastánci RBE, kritici hnutí TVP, TZM i kapitalismu, i nezúčastnění pozorovatelé, jejichž práce jsou deskriptivní povahy. Jen málo prací se tématicky shoduje s touto, která zkoumá interakci nepeněžní nepolitické RBE s rovněž nepolitickým, ale peněžním anarcho-kapitalismem. Tento zběžný přehled tedy začíná příznivci Resource-Based Economy.

*Shaun S. Yates*⁶⁶ se ve své práci zabývá zákonem o založení americké federální finanční rezervy (centrální banky) z roku 1913. Yates však výslovně vychází z informací i praxeologie Petera Josepha a také z marxistické třídní metodologie. Yates poukazuje na škodlivost a de facto zločinnost zkoumaného zákona. V závěru Yates kritizuje kapitalismus jako systém, který takové chování přímo motivuje a odměňuje, což odpovídá Fresově narativu. Yates představuje moderní levicovou kritickou pozici, která přijala za vlastní Frescův narativ a uplatňuje jej ve své vlastní analýze.⁶⁷

*Kamil Dyrkowski*⁶⁸ se prezentuje jako nezávislý kritik současných společenských problémů a dochází k závěru, že The Venus Project představuje spolehlivé řešení. Ve svém postoji se shoduje s narativem TZM, například považuje kapitalismus i politiku za aspekty téhož systému. Resource-Based Economy je také zmíněna v kontextu jihoamerické akademické sféry, neboť je v mnohém kompatibilní s levicovým politickým programem.

Mezi cizojazyčnými autory se k myšlenkám RBE pozitivně vyjádřili Wagner a Tiainen. *Diego Wagner a kol.*⁶⁹ zmínili filmy *Zeitgeist* ve svém příspěvku ke 39. ročníku brazilské Konference o vzdělávání v inženýrství. Nehovoří přímo o RBE, jejich narativ je však bližší hnutí *Zeitgeist*, než jiní autoři, zejména kritikou konzumerismu, plánovaného zastarávání a lidské sobeckosti. Závěr je přesto optimistický, podobně jako filmy *Zeitgeist*.

---

⁶⁶ YATES, Shaun S. *A CASE STUDY INTO THE INTRODUCTION OF THE 'FEDERAL RESERVE ACT 1913' AND ITS LEGITIMISATION OF CRIME* [online]. 2013 [cit. 2015-08-14]. BA Honours in Criminology. Dostupné z:

http://www.internetjournalofcriminology.com/Yates_Case_Study_into_the_Introduction_of_the_Federal_Reserve_Act_1913_and_its_Legitimation_of_Crime_IJC_March_2013.pdf.

⁶⁷ Yates také podává synopsi článku *Matthewse* (2012), který se nepodařilo dohledat z dostupných zdrojů a který se k RBE staví kriticky z vlastní, unikátní pozice (nikoliv jako zástupce rakouské ekonomické školy).

⁶⁸ DYRTKOWSKI, Kamil. *Social change and economic system: Concept characteristic*. Economics and Management: Quarterly Journal of the Faculty of Management. 2. 2014, 2(6): 304-313. DOI: 10.12846/j.em.2014.02.22. ISSN 2080-9646, e-ISSN: 2300-0813. Dostupné také z:

http://zneiz.pb.edu.pl/data/magazine/article/363/pl/4.3_dyrkowski.pdf

⁶⁹ Zpracováno podle abstraktu v angličtině:

WAGNER, Diego, Victor FÁBIO, Luiz Teixeira DO VALE PEREIRA a Walter Antonio BAZZO. *FORA DE CONTROLE: UMA SOCIEDADE VICIADA EM CRESCIMENTO [BEYOND CONTROL: A SOCIETY ADDICTED TO GROWTH]*. COBENGE 2011: XXXIX Congresso Brasileiro de Educaoem Engenharia. 2011, 3(6). Jazyk: portugálština. Dostupné také z: http://www.abenge.org.br/Cobenge_Anteriores/2011/sextoestec/art1870.pdf

*Tiainen*⁷⁰ představuje podnikatelský model z unikátní perspektivy příznivkyně hnutí TZM. Protože TZM považuje peníze a zisk za příčinu mnoha světových problémů, staví se k podnikání negativně, což může jejich členům bránit ve společenské etabloaci. Tiainen se podle anglického abstraktu označuje jako zastánce hnutí TZM a snaží se tento nedostatek odstranit představením vlastního podnikatelského modelu, který maximalizuje neziskové, etické a ekologické hledisko.

Významný příspěvek ke komparativní analýze peněžní ekonomiky a RBE přináší *Valeria Leiva Constenla*. Constenla představuje každý ekonomický model zevnitř. V jejím hodnocení vítězí RBE, pokud pomineme, že RBE zatím existuje pouze teoreticky. Přínos Constenly spočívá v objektivním upozornění na stěžejní hodnotový rozdíl RBE a peněžní ekonomiky, který je činí prakticky nesrovnatelnými v běžné diskusi. Constenla tedy poskytuje zasvěcený komentář k vnitřnímu mechanismu RBE, který v dosavadní diskusi jinak chybí. Constenla zastává levicovou politickou pozici a kloní se částečně k RBE. Nerozlišuje mezi politickou a rakouskou ekonomii, stejně jako ostatní zastánci RBE.

*Anna Notaro*⁷¹ popularizuje The Venus Project po sociální a architektonické stránce. Poukazuje také na několik obdobných alternativních projektů, které vznikly nezávisle (například komunita Findhorn ve Skotsku). Notaro kritizuje Fresca (nikoliv TVP jako jeho dílo) za jeho technický, protikulturní postoj a zároveň oceňuje TVP jako přijatelný v kontextu současné společnosti a akademické sféry.

Na podobné úrovni jako Notaro se TVP zabývá *Teresa Tipton*⁷², jejíž příspěvek pochází z oblasti managementu vzdělávání a kultury. Podle Tiptonové existuje problém oddělování politiky od skutečných lidských potřeb. Jako řešení nabízí vystavení budoucích manažerů Evropské unie během vzdělávání různým "umweltům" - radikálně odlišným pohledům na svět. Tiptonová ukazuje hlubokou znalost principů RBE, včetně motivační psychologie a alternativního hodnotového systému (Max-Neef, von Uexküll, Amartya Sen, apod.), překonává tak většinu ortodoxních zastánců TVP a TZM.

---

⁷⁰ Zpracováno podle abstraktu v angličtině:

TIAINEN, Milja. *Z-Business plan: the ethical perspective to entrepreneurship*. Riihimäki, 2012. Bachelor's thesis. Häme University of Applied Sciences. Jazyk: finština. Zpracováno podle anglického abstraktu práce. Dostupné také z: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41180/Tiainen_Milja.pdf?sequence=1.

⁷¹ NOTARO, Anna. *Imagining the Cybernetic City: The Venus Project*. NEBULA: A Journal of Multidisciplinary Scholarship. 2005, 2(4): 1-20. ISSN ISSN-144 97751. Dostupné také z: <http://www.nobleworld.biz/images/Notaro.pdf>

⁷² TIPTON, Teresa. *MAPPING THE DIVIDE BETWEEN EDUCATION AND CULTURAL MANAGEMENT: Transformations in the process of sustainability*. Lusophone Journal of Cultural Studies. 2014, 2(2): 10-22. ISSN 2183-0886. Dostupné také z: <http://estudosculturais.com/revistalusofoa/index.php/rlec/article/view/111/101>

Fresco jako architekt zanechal své stopy v oboru městského plánování. *Barbosa a kol.*⁷³ se zabývají problémem udržitelnosti městské zástavby. K Frescovi se však stavějí kriticky, neboť jeho urbanistické návrhy nelze realizovat se současnou stavební technikou. Barbosa a kol. také zmiňují horní hranici osídlení, doporučenou Frescem pro jediné město - 1 milion lidí. Frescovy návrhy podle nich? mohly zastarat a dnes by vypadaly jinak, neboť se odvozují podle moderních technologických možností a nových materiálů.

*Brian O'Shea*⁷⁴ zkoumá vztah mezi zájmovými skupinami a reformními hnutími, včetně návratu neúspěšných reformátorů ke statutu quo. Jednou ze zkoumaných cílových skupin byli účastníci protestního hnutí Occupy, mezi nimiž je RBE populární, druhou byli bankéři z Wall Street. O'Shea poukazuje na nezakotvenost sociálních hnutí v praxi a také na to, že kapitalismus je v současnosti synonymní s ekonomickou realitou. Důležitým poznatkem však je, že i bankéři se k RBE stavěli neutrálně. RBE tedy nemusí být socialistický projekt, ale technologická aplikace, která je ideologicky prakticky neutrální a má tedy schopnost nevzbuzovat předsudky.

*Max Kutschenreuter*⁷⁵ se zabývá TVP jako dílem, které ve srovnání vykazuje všechny podstatné znaky utopismu. TVP tedy nemůže sloužit jako praktický plán pro sociální změnu. TVP však dle Kutschenreutera postačuje jako nástroj kritiky současné společnosti. Autor výslovně opomíjí inženýrské hledisko, jeho srovnání s jinými utopiemi je však relevantní a spolehlivě zařazuje TVP pod tento kulturní proud inspirace.

*Dykstra*⁷⁶ etnograficky zkoumá kyberaktivistické online hnutí The Zeitgeist Movement. Sleduje diskusní a sebezprezentační taktiky hnutí a zkoumá dichotomické pojmy, které charakterizují dialektiku aktivismu TZM. Dykstra dochází k názoru, že i přes svobodné médium internetu a snahu hnutí o rovnost dochází uvnitř TZM k nerovným a mocenským praktikám. Komunikace hnutí je hyper-rationální, patriarchální a opomíná význam emocionální a spirituální kultury. Členové odmítají diskusi o rozdílech,

---

⁷³ AMARILIO, J., BRAGANCA, L. A MATEUS, R. *Sustainable Building Technology and Urban Development*. 2015, 5(4): 297-305. DOI: 10.1080/2093761X.2014.948528. ISSN 2093-761x. Dostupné také z: http://repositorium.sdum.uminho.pt/bitstream/1822/33218/1/2030-SUSB_JAmarilio_LBraganca_RMateus_pdf.pdf

⁷⁴ O'SHEA, Brian. *Capitalism Versus a New Economic Model: Implicit and Explicit Attitudes of Protesters and Bankers*. *Social Movement Studies*. 2014, 14(3): 311-330. DOI: 10.1080/14742837.2014.938732. ISSN 1474-2837. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14742837.2014.938732>

⁷⁵ KUTSCHENREUTER, Max. *Utopia Venus*. 2010. Gerrit Rietveld Academie. Dostupné také z: http://rietveldacademie.nl/files/download/thesis14/Max_Kutschenreuter.pdf

⁷⁶ DYKSTRA, Tiffany Ann. *(Cyber) activism in an Online Social Movement: Exploring Dialectics and Discourse in The Zeitgeist Movement*. Texas, 2012.. Master of Arts thesis. Graduate Faculty of Texas Tech University. Dostupné také z: <https://repositories.tdl.org/ttu-ir/bitstream/handle/2346/45352/DYKSTRA-THESIS.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

privilegiích a handicapech. Dykstra vznáší námitky ze strany akademických humanitních věd, v mnohém by se však shodovala s postojem Freedomain Radio.

K dalším kritikům Petera Josepha a hnutí Zeitgeist patří *Nathan Dickey*⁷⁷. Dickey zkoumá hnutí The Zeitgeist Movement z pohledu kritika konspiračních teorií. Zabývá se především prvním filmem Petera Josepha, který mu jako první získal značnou míru pozornosti. Dickey se zabývá každou sekcí filmu a nachází četné nepřesnosti v Josephově výkladu, zejména v části o náboženstvích. Napadá tvrzení filmu také prostřednictvím protipříkladů, skeptických zdrojů a logických argumentů, včetně cost/benefit analýzy. Dickey se však nevyjadřuje ke druhému ani třetímu filmu, které se již zabývají ekonomickými otázkami, na kterých staví hnutí Zeitgeist a FDR.

Existují také nepočtené zdroje, které zkoumají Resource-Based Economy přímo z pohledu rakouské školy ekonomie. Tyto pohledy jsou téměř zcela kritické, avšak vysoce relevantní, neboť nezahnují politické otázky a soustředí se přímo na obor ekonomie. Zdroje tohoto typu posouvají diskusi směrem k ke konsenzu a tato práce se snaží být jedním z nich.

Postoj k RBE, založený na principech rakouské ekonomické školy, vyjadřuje *Murphy*⁷⁸ v článku *Venus Needs Some Austrians*. Murphy neodporuje prezentaci technických možností a vizi toho, jak bohatě by mohl vypadat život na Zemi z pohledu RBE. Jeho námitky se soustředí na způsoby, jak tohoto stavu dosáhnout a na ekonomické interpretace ekonomické historie z pohledu RBE. Podle Murphyho RBE nechápe roli peněz ve společnosti, ani roli finančníků a pracovníků marketingu. To se odráží ve Frescově dezinterpretaci americké válečné výroby. RBE také podle Murphyho opomíjí otázku ekonomické kalkulace.

*Engelhardt*⁷⁹ zmiňuje Hayekovy a Misesovy problémy centrálního plánování ekonomiky: vědění je v ekonomice rozptýlené a nelze proto centrálně provádět ekonomickou kalkulaci. Od 50. let však došlo k nárůstu výpočetního výkonu a diskuse se obnovuje. Autor přidává třetí problém - kalkulace. Nabídka a poptávka spolu přesně nekorespondují a ani počítač, který má k dispozici všechna data, nedokáže v přijatelném čase vypočítat distribuci heterogenního zboží mezi lidmi. Podle Engelhardta bez cen

---

⁷⁷ DICKEY, Nathan. *Spirit of Paranoia: A Critical Analysis of Peter Joseph's Zeitgeist*. Academia.edu. 2015, : 1-50. Dostupné také z: <https://sou.academia.edu/NathanDickey>

⁷⁸ MURPHY, Robert P. *Venus Needs Some Austrians*. [online]. In: .Mises Institute, 2010, 2010-08-30 [cit. 2015-09-24]. Dostupné z: <https://mises.org/library/venus-needs-some-austrians>

⁷⁹ ENGELHARDT, Lucas. *Central Planning's Computation Problem*. The Quarterly Journal of Austrian Economics. 2013, 16(2): 227-246. ISSN 1936-4806. Dostupné také z: http://js.cdn.mises.org/468elmp01.blackmesh.com/sites/default/files/qjae16_2_5.pdf

neexistuje objektivní způsob srovnání heterogenního zboží. Engelhardt zkoumá předpoklady nepeněžních ekonomik a kriticky se vůči nim vymezuje. Některé z těchto argumentů používá Molyneux.

Anarcho-kapitalismus je relativně novým a v české akademické sféře málo známým pohledem. K nemnohým českým příspěvkům k tématu anarcho-kapitalismu patří *Krupárová*⁸⁰, jejíž práce pojednává o možnosti existence zásadních prvků anarcho-kapitalistické společnosti bez institutu násilného donucování. Krupárová navazuje na tradici anarcho-kapitalistických myslitelů (von Mises, Rothbard, Hoppe). V praktické části své práce Krupárová aplikuje Molyneuxovu teorii "Univerzálně preferovaného jednání" v otázkách návrhu budoucích společenských institucí v nestátní společnosti. Univerzálně preferovatelné jednání není daným etickým kodexem, ale metodou, jak kriticky testovat a vybírat morální návrhy a pravidla, potřebná k fungování společnosti. Krupárová se tedy řadí k autorům, podle kterých není nutné měnit od základu ekonomický systém a design prostředí, za účelem odstranění společenských problémů.

V kontextu dosavadních prací souvisejících s RBE vzniká otázka, kam zařadit tuto práci. Jde o propagaci RBE nebo anarcho-kapitalismu? Práce se řadí mezi díla, která zkoumají a srovnávají interakci mezi zastánci peněžní ekonomiky i RBE zároveň a nestaví se jasně na stranu jednoho z hnutí. Hypotéza je navržena tak, že umožňuje obě hnutí uznat jako vědecká, mají-li k tomu předpoklady.

---

⁸⁰KRUPÁROVÁ, Adéla. *Anarchokapitalistická percepce společnosti: ochrana a spravedlnost*. Brno, 2014.. Bakalářská. MASARYKOVA UNIVERZITA, Fakulta sociálních studií, Katedra politikologie. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/385883/fss_b/bcpracefinal.pdf

2 Metodologie výběru a analýzy dat

První kapitola ozřejmila důvody pro výběr tématu a teoretickou základnu pro analýzu. V této kapitole následuje způsob výběru materiálů, metodologie jejich analýzy, kódování a agregace kódů do skupin a kategorií. Tyto kategorie posloužily za základ následujících kapitol. Sedmá kapitola však vychází z počátečních hypotéz i z otázek, vzniklých v předchozích kapitolách a pokouší se podat odpovědi. Příklady odpovědí, které přicházejí v úvahu jako možnosti, jsou uvedeny v závěru této kapitoly.

2.1 Proces výběru materiálů

Většina zkoumaných debat proběhla v letech 2008 až 2013, v návaznosti na film *Zeitgeist: Addendum*, jehož autorem je Peter Joseph. Tento film na mne učinil hluboký dojem. V letech 2012 - 2013 jsem se také seznámil s rakouskou školou ekonomie, která představuje velmi odlišný způsob ekonomického myšlení. Když jsem se dozvěděl, že Stefan Molyneux, představitel rakouské školy, reaguje na film *Zeitgeist Addendum*, vzbudilo to můj zájem o hlubší analýzu. Při zběžném pohledu jsem neshledal ani v jednom směru znatelné nedostatky vnitřní konzistence. Proto jsem byl překvapen bouřlivými reakcemi obou představitelů v návaznosti na jejich diskusi a rozhodl jsem se tyto reakce analyzovat jako výzkumný materiál. Hledání probíhalo na stránkách hnutí FDR, TVP a TZM, na osobních stránkách představitelů, i na YouTube kanálech hnutí i osob. Do další rešerše jsem zahrnul i zmínky v podcastech při jiných vystoupeních mluvčích.

K analýze problému jsem zvolil kvalitativní přístup. Kvalitativní výzkum vyžaduje vytvoření populace problému, nikoliv reprezentaci populace jedinců. Výzkumník musí do vzorku zařadit co nejrozmanitější výběr skupin, které by mohly být zdrojem co nejširších reakcí na problém. K nasycení vzorku problémem dojde tehdy, když zařazení dalších jedinců do vzorku nepřinese nic nového.⁸¹

K vymezení vzorku jsem využil přístup *teoretického vzorkování*. Strauss a Corbinová definují teoretické vzorkování jako hledání konceptů, nikoliv osob. Hranicí pro výzkumníka nejsou populace nebo skupiny, ale výskyt indikátorů konceptů v různých

---

⁸¹DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměň. vyd. Praha: Karolinum, 2011, s. 301-304. ISBN 978-80-246-1966-8.

podmínkách. Tento postup nevyžaduje dokončit sběr dat předem, sběr dat a jejich analýza jde ruku v ruce. Průběžné výsledky analýzy napovídají, kde hledat další data, nebo zdali se vrátit k předchozímu vzorku s novou interpretací. Teoretické vzorkování umožňuje reagovat na průběžně se objevující data - například v případě, kdyby Peter Joseph a Molyneux uspořádali další diskuse, nebo se vrátili k tématu s novým náhledem.⁸²

Počátečním bodem hledání dat se pro mne stal osobní rozhovor Stefana Molyneuxe a Petera Josepha v roce 2013, po kterém oba sdělili své reakce a další komunikace již nepokračovala. Při vzorkování jsem hledal jejich minulou komunikaci až do vydání filmu *Zeitgeist: Addendum* (2007) a také jakoukoliv paralelní komunikaci jiných anarcho-kapitalistů a členů *The Zeitgeist Movement* nebo *The Venus Project*. Jako hledané indikátory jsem stanovil diskusi samotnou a všechny unikátní názory, interpretace i komentáře, které k ní zazněly z obou hnutí i od nezávislých pozorovatelů.

Vzorek je extrémně polarizovaný na dvě základní pozice, podle hnutí. Mé neformální pokusy o rozhovor se členy hnutí na sociálních sítích vždy vedly ke stranickému zařazení a opakování již přednesených postojů hnutí. Tato situace znemožnila použití techniky zúčastněného pozorování a nestandardizovaného rozhovoru. Aby nedošlo k opakování komunikačního konfliktu z již známých pozic, zvolil jsem jako techniku *analýzu osobních dokumentů*. Pouze tato technika nabízí možnost vzniku nového náhledu.

Jako první podnět k volbě tématu práce a zároveň jako první část výzkumného materiálu byla vybrána téměř dvouhodinová diskuse, ve které vystupuje Peter Joseph i Stefan Molyneux a která se odehrála dne 23. září 2013. K této diskusi vedly předchozí Molyneuxovy recenze filmu *Zeitgeist* a reakce Petera Josepha na recenze. Tyto byly také zařazeny mezi materiály. Významným zdrojem se také stala následná veřejná analýza diskuse z pohledu samotných mluvčích. Nejdříve reagoval Molyneux, následně velmi kriticky Peter Joseph.

Výběr materiálů dále sledoval rozhovory a reakce členů hnutí *Freedomain Radio*, *The Zeitgeist Movement* a *The Venus Project*, i nezávislých pozorovatelů. Jedním z hlavních zdrojů se již v roce 2011 stala členka hnutí TVP, Brandy Hume, a její výzva *The Venus Project Challenge*⁸³, kterou vybízela k dialogu. Na tuto výzvu zareagoval především anarcho-kapitalista Jacob Spinney. Spinney a Hume zahájili delší a podnětnou debatu, ve

---

⁸² STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN. *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE Publications, 1998, s. 146-147. ISBN 0-8039-5940-0.

⁸³ HUME, Brandy. *The Venus Project Challenge*. [online]. 2011 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <http://tvpchallenge.blogspot.cz/>

kteře zazněly podstatné části teoretického zázemí obou hnutí, avšak nedošlo k jasnému závěru.

Dalším zdrojem, který dle průzkumu nebyl zmíněn před anarcho-kapitalisty a který vznikl pro interní potřeby TZM (publikaci TZM: Defined), je přednáška Petera Josepha "Economic Calculation in RBE". V této přednášce však zazněly důležité údaje, včetně ekonomické teorie RBE.

Ke zkoumaným materiálům patří i reakce nezávislých pozorovatelů (Howard Ditzkoff⁸⁴, Robert P. Murphy⁸⁵). Zdroje, které pouze opakovaly oficiální postoje obou hnutí (například poučování zastánců RBE o ekonomické teorii) a nevyvolaly žádné další reakce, nebyly do analýzy zařazeny. Do analýzy nebyly zařazeny ani reakce členů hnutí, která se neúčastnila diskuse - například anarcho-komunistických⁸⁶, z důvodu otevřeného ideologického postoje. Interpretace blízká této práci nebyla při sběru materiálů zaznamenána.

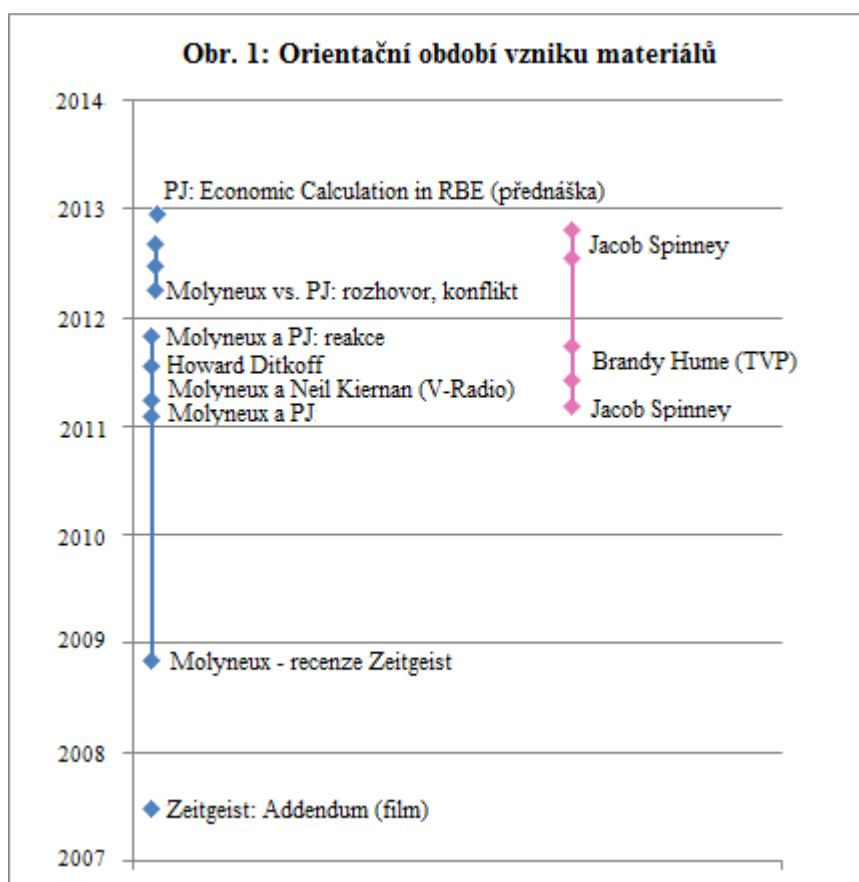
Při citování audio pramenů místy zvýrazňuji zajímavé a teoreticky relevantní pasáže kurzívou. Nejde však o pokus zvýraznit např. tón hlasu mluvčího ani jinou charakteristiku zdrojového materiálu.

---

⁸⁴ DITKOFF, Howard. On the Dialogue Between Neil Kiernan: Questions, Suggestions and Takeaways. Systems Thinker [online].2011 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <http://www.systemsthinker.com/blog/2011/02/kiernan-molyneux-dialogue/>

⁸⁵ MURPHY, Robert P. Venus Needs Some Austrians. Mises Daily [online].2010 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <https://mises.org/library/venus-needs-some-austrians>

⁸⁶ JONES, EvelJustin. Stefan Molyneux and Peter Joseph Debate: What Was Missing? Anarchist Daily [online].2013 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <https://anarchistdaily.wordpress.com/2013/09/28/stefan-molyneux-and-peter-joseph-debate-what-was-missing/>

Obr. 1: Orientační období vzniku materiálů.

Všechny získané zdroje vznikly v anglickém jazyce a v angličtině byly také zpracovávány a opatřovány poznámkami. Přeložil jsem pouze ty citace, které byly zařazeny do textu práce. Většinu výzkumného vzorku jsem získal v podobě audiovizuálních nahrávek z You Tube kanálů mluvčích. Tyto nahrávky jsem stáhl pomocí funkce "Media Grabber" internetového prohlížeče Torch Browser⁸⁷. Audio nahrávky (podcasty) jsem uložil z přímého odkazu. Text článků na webových stránkách byl také uložen přímo.

Audiovizuální soubory jsem převedl na zvukový formát mp3. Další zpracování zvukových souborů probíhalo prostřednictvím online služby Voice Base⁸⁸, jejímž výstupem byl anglický text ve formátu RTF. Zvukové soubory a korespondující RTF přepisy jsem vložil do programu Atlas.ti sloučil do dvojic. Služba Voice Base poskytla pouze hrubý strojový přepis textu (výjimkou je přepis přímé diskuse PJ a Molyneuxe, který pořídili členové hnutí FDR). Analýzu a citování jsem proto prováděl přímo z audio a video

⁸⁷Torch Browser [online]. Torch Media Inc., 2015 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <http://torchbrowser.com/>

⁸⁸Voice Base, Inc. Voice Base [online]. 2015 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z: <http://www.voicebase.com/>

nahrávek. Textový přepis byl použit ke snadnější orientaci v nahrávce a k označování pasáží uvnitř programu Atlas.ti. Celková doba nahrávek činí 12 hodin, 43 minut, společně byl také zpracováván jeden blog post. Nahrávky i přepisy se nacházejí v datové příloze na stránkách Univerzity Karlovy.

2.2 Metodologie analýzy textů

Při volbě metody jsem se rozhodoval mezi Grounded Theory a diskurzivní analýzou. Rozhodl jsem se pro Grounded Theory, s přihlédnutím k některým prvkům diskurzivní analýzy, které se vyskytují již v projevech mluvčích.

Diskurzivní analýza je metoda, která zkoumá vědění a smysl, vznikající při interakci dvou nebo více diskurzů. Jejím cílem je pochopit, jak lidé používají jazyk a vytvářejí identity a aktivity. Při používání diskurzivní analýzy jako výzkumné metody se ptáme: "Jaké diskurzy jsou přítomny ve výzkumném vzorku? Jak tyto diskurzy určují identity, aktivity a vztahy?" Tato metoda zkoumá účastníky při dialogu v jejich přirozeném prostředí.

Metoda Grounded theory oproti tomu zkoumá koncepty, zakotvené v datech a snaží se vytvořit teorii základních sociálních procesů. Při formulaci výzkumné otázky se Grounded Theory může ptát, jak probíhá interakce účastníků s jejich prostředím, které jim nemusí být přirozené?⁸⁹ Účastník může popsat svou zkušenost z vlastního pohledu. Z Grounded Theory také přejímám metodu otevřeného, axiálního a selektivního kódování, jejichž výsledkem je centrální kategorie.

Pro volbu metody je důležitý fakt, že výzkumný vzorek není prostý dialog jedinců, ale dialog zástupců hnutí. Představitelé hnutí operují s teoreticky významnými termíny a snaží se vést odbornou, nebo alespoň objektivní diskusi. Účastníci se snažili "odhalit své karty" a také kriticky analyzovali pozici protistrany, čímž zčásti odvedli práci diskurzivní analýzy. Obě hnutí dále představují ve vztahu k mluvčím protistrany cizorodé prostředí. Zároveň se obě hnutí odvolávají k *vytvoření dvou různých verzí budoucího globálního prostředí* (mírumilovná tržní anarchie, nepeněžní automatizované prostředí), které zatím neexistuje, nebo pouze místy a v částečném ohledu (černý trh, internet, výzkumná

---

⁸⁹STARKS, H. a S. BROWN TRINIDAD. Choose Your Method: A Comparison of Phenomenology, Discourse Analysis, and Grounded Theory. *Qualitative Health Research*. 2007, 17(10): 1372-1380. DOI: 10.1177/1049732307307031. ISSN 1049-7323. Dostupné také z: <http://qhr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1049732307307031>

pracoviště). Nejde zde tedy jen o diskurzy, ale také o fyzické prostředí. Jako vhodnější metoda analýzy se proto jeví metoda Grounded Theory.

K interpretaci nalezeného konfliktu jsem v průběhu kódování a analýzy použil jako možné vysvětlení další teorie, mezi jinými diskurzivní psychologii (Harré a Gillett). Podle Harrého a Gilletta nemusí konflikt mluvčích v dialogu vzniknout otevřeným nepřátelstvím, ale také pocitem ohrožení, vyplývajícím z radikálně odlišných světových názorů.⁹⁰ Metodou Grounded Theory jsem se však snažil integrovat data s teoriemi skrze stupně kódování k otázce, zdali existuje centrální kategorie, která dokáže vysvětlit podstatnou část neschopnosti hnutí se dorozumět.

2.3 Zpracování materiálů a formování kapitol

Analýza probíhala ve třech fázích kódování a agregace kódů za pomoci otevřeného, axiálního a selektivního kódování. Program Atlas.ti verze 6.1.1 jsem použil k procházení textů a nahrávek, označování kódů, pořizování "terénních poznámek" i k dalším agregacím kódů. Pouze v případech, kdy autoři použili vizuální prezentaci dat a bodů, jsem prohlížel vzorky pomocí přehrávače video souborů.

Strauss a Corbinová popisují otevřené kódování jako proces štěpení textu do bloků nezpracovaných dat, jejichž obsah je analyzován a srovnán podle podobností a rozdílů. Názvy kódů identifikují pozorované jevy a měly by odrážet jejich charakteristické vlastnosti a dimenze.⁹¹ Axiální kódování je proces velmi podobný otevřenému, obsahuje však také prvek agregace. Jde o proces vztahování konceptů a kategorií mezi sebou. Jeho účelem je opět sloučit data, která byla fragmentována analýzou, opět do autentické podoby pozorovaných procesů.⁹² Při "selektivním kódování" již probíhá integrace a úprava výsledné zakotvené teorie. Axiální kódování sice znamená spojování kategorií, avšak je-li výsledkem obecné schéma zakotvené teorie, jde o selektivní kódování. Během analýzy se neobjevují nové koncepty ani vlastnosti. Teorie obsahuje schéma materiálů a také

---

⁹⁰ HARRÉ, Rom a Grant R GILLET. *Diskurz a myseľ': (úvod do diskurzívnej psychológie)*. Bratislava: Iris, 2001, s. 147-149. ISBN 8089018084

⁹¹ STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN. *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE Publications, 1998, s. 101-102. ISBN 0-8039-5940-0.

⁹² Ibid. Str. 123-124.

vymezení variability, nakolik teorie materiálu odpovídá. V praxi se všechny tři stupně kódování více či méně prolínají.⁹³

V první fázi otevřeného kódování jsem procházel nahrávky a označoval kódy na základě teoretických podkladů uvedených v minulé kapitole. Účelem této fáze bylo vytvořit vrstvu odkazů, které ukáží, jak často a v jakých fázích diskuse se vyskytovaly jaké diskusní tendence a argumenty. Některé kódované jevy představovaly jedinou větu, jiné až odstavec rozsáhlejšího výkladu.

Text byl opatřen kódy, označujícími druh promluvy a osobu mluvčího (například PJ - Peter Joseph, SM - Stefan Molyneux). Pokud například Molyneux vysvětluje ekonomickou teorii Peteru Josephovi, byl tento odstavec označen kódem "Economic explanations for PJ (SM)". Některá tvrzení použili dva mluvčí i nezávisle na sobě, což se projevilo v názvu kódu, například "Economic threats must escalate (PJ, BH)", nebo "Market is tech. inefficient (PJ, BH)". Nebylo-li možné jednoznačně pasáž klasifikovat a přiřadit mluvčím (například "Historical example for economy"), Atlas.ti umožňuje opatřit každý kód pomocným komentářem.⁹⁴

Vzhledem k předchozím kapitolám byly také označovány kódy, které mohou znamenat mluvčími tušenou přítomnost odlišných světonázorů, žargonů, nebo dokonce paradigmat. Takové kódy jsou například "Broader frame of reference (PJ)" nebo "Different languages (SM, JS)". Typickým příkladem je použití "Broader frame of reference":

"PJ: Souhlasím, že je to *krátkozraké*, ale já *nehledám rozdíly tam, kde vy*."

"PJ: Neshodli jsme se, že to není svobodný trh. Já říkám, že základní principy, které leží v základech svobodného trhu, v základech každé školy tržního kapitalismu, jsou mu bytostně vlastní. Mají inherentní kvalitu, která tíhne ke všem tendencím toho, co se dnes děje na trhu."

Zde jde o dvě použití stejného principu, kdy Peter Joseph používá širší rámec interpretace ekonomické skutečnosti. Existuje rozdíl mezi peněžní neautomatizovanou a nepeněžní automatizovanou ekonomikou a očekávám, že se Peter Joseph bude k tomuto rozdílu snažit vyjádřit, protože jeho navrhovaná změna oproti současnému stavu je větší. V prvním případě kvalifikuje argument pomocí metafory prostorové dimenze. Slovo "krátkozraké" může znamenat argument pro zahrnutí většího počtu faktů do teorií. "Hledání rozdílů jinde" zas může znamenat, že teorie Petera Josepha se vyjadřuje k jiným

---

⁹³ Ibid. Str. 142-143.

⁹⁴ Komentáře ke kódům sloužily jako pomocné pracovní poznámky při interpretaci citátů a jsou dostupné v digitální podobě na příloženém nosiči CD, jako součást hermeneutické jednotky programu Atlas.ti.

faktům, než teorie protistrany. Z druhé pasáže vyplývá, že Peter Joseph považuje celý koncept peněžní ekonomiky za vnitřně nekonzistentní. Rozdíl mezi svobodným a vládou regulovaným trhem, který je pro anarcho-kapitalismus principiální, Peter Joseph považuje za parametrický a dočasný. Změna ekonomického prostředí, která je i pro Petera Josepha principiální, je zjevně mnohem větší, než navrhuje anarcho-kapitalismus. Anarcho-kapitalismus nevyžaduje přebudování infrastruktury, RBE ano.

Postupem analýzy jsem přejmenovával příliš specifické kódy, které sdílely určité prvky mezi více pasážemi. Tím se některé kódy staly spíše aspekty, než instancemi a jediná pasáž mohla být označena více kódy, neboť měla více významů. Nejčastěji se vyskytujícím kódem se stal "Agreement values", který vyjadřoval projevy vzájemné solidarity a ocenění sdílených hodnot mluvčích. Vyskytl se 29krát a nepodařilo se v něm objevit další podrobnosti.

Ve druhé fázi agregace jsem slučoval tématicky podobné kódy do skupin, pracovně označených jako "b01" až "b15". Tyto skupiny začaly sdružovat *diskuse na témata, která se opakovala mezi různými mluvčími* a obsahují případné kódy *definic důležitých a sporných termínů*. Skupina kódů tak tvoří svébytné téma, které obsahuje argumenty obou stran a pozorované diskusní jevy (tušení jazyka).

V těchto stěžejních tématech začaly vycházet najevo odlišné přístupy a skryté předpoklady, s jakými mluvčí jednájí. Například v otázce, zdali kapitalismus funguje (skupina "b03_does capitalism work?") uváděli Peter Joseph a Brandy Hume mnohem širší spektrum argumentů, než Molyneux a Spinney, kteří se soustředili na axiomy, poučky a jednoduché příklady. Podobný rozdíl v interpretaci byl také kritériem pro zachycení tématu vytvořením skupiny kódů, avšak odrazil se i ve třetím stupni agregace.

Tato metoda byla zvolena proto, aby nedocházelo k překrývání obsahu a významu skupin kódů a opakování jejich témat. Opakovaná témata byla vyznačena kódy první fázi agregace.

Ve druhém stupni agregace jsem začal častěji srovnávat data se sebranými sekundárními prameny. Vyhledával jsem také kontextuální informace v odborných člancích a publikacích, které odpovídají pozorovaným jevům. Teorie paradigmát hrála významnou roli v otevřeném a axiálním kódování a přiměla mne také hlouběji využít zdroje, navazující na Kuhna - Edwin H. - C. Hung a Xinli Wang. Skupiny, sdružující kódy emocionálních projevů mluvčích, jsem interpretoval ve světle diskurzivní psychologie (Harré a Gillett). Povšiml jsem si také, jak některé projevy mluvčích, například Petera Josepha na adresu kapitalismu, analogicky sledují způsob, jakým Hacking chápe

konstruktivismus a akademické metody dekonstrukce sociální reality. Jde o neúmyslnou podobnost, avšak užitečnou v kontextu toho, že protistrana (Molyneux) považuje kapitalismus za objektivní, ideologií nepodmíněný jev. Kapitalismus je pro něho zdrojem bohatství, který rozhodně takto dekonstruovat nelze a jehož odmítání je cestou k ekonomické katastrofě. Není tedy překvapením, že Molyneux reaguje tak, jak by reagoval na zpochybňování životně důležitých faktů - pocitem ohrožení. Na základě tohoto teoretického zázemí jsem revidoval některé kódy z otevřeného kódování, ještě více jsem však byl ovlivněn v průběhu axiálního a selektivním kódování.

Kategorie kódů ve třetím stupni agregace se staly základem pro vlastní kapitoly a podřízené skupiny kódů tvoří jejich obsah. Na třetím stupni agregace došlo ke zjištění, že každá diskuse začala vědeckými otázkami ekonomie, avšak vzhledem k neshodě se přesunula do širších, osobních, hodnotových a morálních témat. Neshoda ve specifických otázkách vedla ke snaze ověřit shodu v obecných otázkách pohledu na svět.

1) V prvním stupni agregace (otevřené kódování) vzniklo 157 deskriptivních kódů, použitých 1-29krát.

2) Ve druhém stupni agregace (axiální kódování) byly kódy spojeny podle specifických témat, vztahujících se k teoriím, definicím a argumentům obou hnutí. Vzniklo 15 skupin kódů.

b01_social change method	b02_voluntary anarchist morality	b03_does capitalism work?	b04_RBE central planning debate
b05_broad narrow worldviews	b06_motivation incentives economics	b07_suspicious language	b08_structural violence of capitalism
b09_efficiency debate	b10_human needs desires	b11_personality and experience	b12_RBE and marxistic ideology
b13_what is scientific	b14_scarcity definitions	b15_crony capitalism is not free market	

3) Třetí stupeň agregace znamenal vytvoření čtyř kategorií kódů:

- a) Ekonomické teorie – 5 skupin kódů
- b) Ideologické hodnoty – 4 skupiny
- c) Rozdíly v rozsahu teorií – 3 skupiny

d) Psychologické reakce – 3 skupiny

Kódy byly vertikálně propojeny do obrácené stromové struktury dle skupin a kategorií. Jeden kód nemohl náležet do více skupin kódů. Jeden úryvek však mohl být označen více kódy z různých kategorií, neboť kupříkladu některá teoretická vysvětlení mají morální implikace. Čtyři kategorie kódů v nejvyšším stupni agregace volně sledují pozorovaný způsob, jakým se rozvíjel obsah diskuse a následných příspěvků. Formují také základní schéma praktických kapitol.

2.4 Hypotézy o míře ideologičnosti hnutí

V počátcích analýzy jsem došel k závěru, že konflikt hnutí lze interpretovat čtyřmi způsoby:

- Ani jedno hnutí není vědecké. Diskuse je formou agitace, snahy získat členy druhého hnutí na svou stranu, nebo si je udržet navzdory kritice konkurenčního hnutí.
- Freedomain Radio není vědecké, ale ideologické hnutí, příbuzné minarchistům, kteří žádají minimální možnou vládu.
- The Zeitgeist Movement a The Venus Project patří k anarcho-socialistickým nebo anarcho-komunistickým hnutím a jejich důraz na automatizaci je utopický.
- Obě hnutí se zakládají na vědeckém výzkumném programu, protože obě splňují oborové cíle ekonomie (viz kapitola 1.3.3) - ekonomickou kalkulaci a pracovní motivaci k ekonomické činnosti. FDR používá rakouskou školu ekonomie, TVP a TZM zas inženýrství, automatizaci a design prostředí.

Kritéria k potvrzení nebo vyvrácení všech hypotéz o ideologičnosti a vědeckosti hnutí shrnuje především první kapitola a nazývá je oborové cíle. Tyto cíle budu hledat v teoriích a projevech, které obsahují následující kapitoly počínaje třetí, založené na analýze textu. Pokud při analýze naleznu známky teorií, oborových cílů ekonomie a tedy vědeckého paradigmatu uvnitř hnutí, kapitoly čtvrtá a další se budou zabývat otázkou, proč tyto znaky nebyly rozpoznány a přijaty protistranou a proč se diskutující rozhodli vydat cestou osobního a morálního konfliktu. Zde hraje významnou roli ideologie hnutí. Oba představitelé anarchistických hnutí mají "politický" zájem na obhájení vlastní ideologie a diskreditaci druhého hnutí.

Druhou hypotézu tvoří vzájemná obvinění představitelů obou hnutí, Petera Josepha a Stefana Molyneuxe. Jde v zásadě o hypotézy dvě. *Stefan Molyneux* se považuje za zastánce objektivně správné ekonomické vědy a filosofie, kterou lze aplikovat v praxi a vyřešit tak značnou část problémů. Podle jeho hypotézy je Peter Joseph špatně skrývaným marxistou, který věří v nepodloženou moc robotů a počítačů k řešení otázek, které počítače principiálně vyřešit nemohou⁹⁵. Peter Joseph má tuto ideologii volit a na základě traumat, utrpěných v dětství, která považuje za skutečný obraz světa, navzdory vědeckým argumentům. Tento pohled na svět projektuje do svého aktivismu, místo aby se s nimi vyrovnal metodou psychoterapie. Molyneux zde vychází z autorů v oblasti psychologie dětství, zmíněných v první kapitole.

Podle názoru Petera Josepha je Stefan Molyneux zastáncem ideologie, která příliš zjednodušuje světové problémy a navrhuje nesprávná a povrchní řešení. Molyneux je podle Petera Josepha natolik zaujat elegancí jednoduchých ekonomických pouček, že bojuje proti každé alternativě. Peter Joseph není rozhodnut, zdali Molyneux bojuje podvědomě, nebo zdali úmyslně používá zavádějící diskusní praktiky, aby zdiskreditoval svého konkurenta.

Předchozí dvě hypotézy, podle kterých je jedno nebo druhé hnutí nevědecké, vyvracím již ve třetí kapitole, díky nálezům ekonomických a inženýrských teorií v materiálech obou hnutí. Podle zbývající hypotézy spočívá hlavní důvod selhání diskuse v komunikačních problémech, kterým čelí zastánci odlišných vědeckých paradigmat. I přes částečnou ideologičnost se obě hnutí zakládají na objektivní vědecké metodě. Tyto metody spadají do stejného oboru - ekonomie. Původem RBE je inženýrství, což se odráží v žargonu a v metodách, jde o dostatečné kritérium, aby RBE představovala svébytné paradigma v rámci ekonomie. Vznikne tak doslova jazyková bariéra, která není pojmenována ani pochopena účastníky diskuse. Výsledkem je "dialog hluchých", kteří jsou nuceni si formovat vlastní závěry o druhé straně. Tyto závěry jsou přirozeně příznivější pro ně samé, než pro druhou stranu.

Ve třetí kapitole nacházím vědecké odpovědi na základní oborové otázky u *obou zkoumaných hnutí, což znamená oboustrannou vědeckost diskuse.* Vzniká však otázka, jak je možné, že dvě hnutí s vědeckým programem a blízkými hodnotami, se míjejí v diskusi, která připomíná dialog hluchých? Dokáže přítomnost ideologie vysvětlit celý konflikt, nebo jen jeho konečnou eskalaci? Jaké další významné faktory mohou být přítomny

---

⁹⁵Viz Engelhardt, 2013.

(vědecká paradigmatata)? Ekonomické argumenty, které zazněly v diskusi, nebo byly dohledány v oficiálních materiálech hnutí, jsou analyzovány v následující kapitole.

2.5 Náčrt kapitol

Pořadí kapitol volně sleduje schéma teze, antiteze a syntézy. Začátek obsahuje ekonomickou teorii, následuje však kapitola, popisující nevědecký konflikt. Pro tento kontrast se snaží následující kapitoly nalézt vysvětlení v implicitních hodnotách, které mluvčí dávají najevo během vzájemných interakcí.

Ekonomickou teorii zpracovává třetí kapitola. Stefan Molyneux i Jacob Spinney podrobně a jednotně vysvětlují principy anarcho-kapitalismu. Brandy Hume a Peter Joseph také prezentují teorii, avšak mnohem méně souvisle. Dělí je časově několik let a také ukončení spolupráce mezi hnutími The Venus Project a The Zeitgeist Movement. I toto je důvodem, proč Peter Joseph nedostává prostor k uvedení svých teorií a proč Stefan Molyneux není obeznámen s prezentacemi Brandy Hume.

Čtvrtá kapitola analyzuje osobní konflikt, který vznikl během a bezprostředně po diskusi Molyneuxe s Peterem Josephem. Zde nejde o jen o neosobní ideologii, ale o obvinění z úmyslné i psychologicky podvědomé sabotáže dialogu a pokusů o veřejnou diskreditaci.

V páté kapitole lze vidět, jaké hodnoty jsou obsaženy v ideologii každého hnutí, případně v jeho ekonomické teorii. Protože ideologie slouží k získávání stoupenců na základě podobnosti, může způsobovat překážky v komunikaci s ideologicky odlišnými skupinami. Ideologie není vhodná k mezioborovému dialogu, avšak mluvčí se od ní téměř nedokáží oddělit a hovořit neutrálně. Přitom v objektivním zhodnocení jsou části jejich ideologií kompatibilní (čehož si mluvčí všímají) a jiné zas hovoří o jiných oblastech, které si nemusí nutně konkurovat.

Šestá kapitola také vychází z kódovaných materiálů, avšak všímá si rozdílného rozsahu morálních tendencí, kterými se hnutí liší. Obě hnutí zastávají předpoklad objektivní morálky, avšak jejich vědecké teoretické zázemí určuje, v jakém rozsahu je podle nich možné (a v jakém rozsahu nemožné) dosáhnout sociální změny. Z pohledu hnutí TZM a TVP tak budou opatření anarcho-kapitalistů neadekvátní a povrchní, z pohledu FDR si zastánci RBE zahrávají se životy. Kapitola se ptá, dosahují hnutí komunikace a konsenzu alespoň v morálním ohledu, když už ne vědeckém?

Následuje *závěr, který odpovídá na otázky a pracovní hypotézy*, které vznikly během analýzy. Hypotézy vznikly jako závěry, ke kterým je možné dojít při sledování diskuse z laického pohledu. Jde o diskusi hnutí, která nejsou oficiální součástí akademické sféry, přítomnost ideologie proto nelze popřít. Vznikají však otázky, do jaké míry hrála roli ideologie, případně nesrovnatelnost paradigmat, a do jaké míry narušily diskusi zcela jiné faktory.

Následuje třetí kapitola, která se zabývá hledáním ekonomické teorie uvnitř obou hnutí a naplněním jejich oborových cílů.

3 Analýza diskuse - ekonomické teorie

V této první analytické kapitole dochází ke zpracování části materiálů, ve které představitelé hnutí hovoří o tom, co je na jejich hnutí nejvíce vědecké. V těchto částech pramenů je nejvyšší pravděpodobnost nalezení teorií, které splňují oborové cíle ekonomie - ekonomickou kalkulaci a pracovní motivaci. Zjištění těchto oborových cílů znamená potvrzení vědeckosti paradigmatu. Diskuse začala kritikou, kterou vznáší vůči peněžní ekonomii hnutí The Venus Project a The Zeitgeist Movement. Za jednu z hlavních příčin světových ekonomických a sociálních problémů považují zastánci RBE kapitalismus. Svou kritiku soustředí na jeho cenový systém a shrnují ji do několika ekonomických pozorování.

Na tuto kritiku odpovídají anarcho-kapitalisté defenzivně, neboť cena je nepostradatelnou součástí jejich teorie. Anarcho-kapitalisté odpovídají na vznesenou kritiku argumenty a nabízejí alternativní vysvětlení. Argumenty rakouské školy ekonomie označují za zdroj negativních stránek kapitalismu státní zásahy do ekonomiky.

Anarcho-kapitalisté po obhajobě své pozice požadují pozitivní vědecký program od zastánců RBE. Cena v kapitalismu vykonává nezbytné vědecké funkce, zejména objektivního srovnávání heterogenních surovin a lidských potřeb. Podle anarcho-kapitalistů obdobná funkce v RBE neexistuje. Je-li tomu tak, RBE nemá vědecký program v oboru ekonomie. V materiálech hnutí The Zeitgeist Movement byly však nalezeny informace, které lze za metodu ekonomické kalkulace označit. Jde o metodu inženýrské kalkulace, aplikovatelnou v širším měřítku, za přítomnosti strategických opatření typických pro RBE. Vzniká však otázka, z jakých důvodů se Peter Joseph věnoval kritice anarcho-kapitalismu a nikoliv veřejné prezentaci této metody.

Cílem této kapitoly je najít v ekonomické diskusi známky odpovídající operační definici paradigmatu, obsažené ve druhé kapitole. První kapitola také zmínila, že některé ideologické teze hnutí mohou být jen slabě (nebo vůbec) implikovány jejich centrálním vědeckým paradigmatem, obsahuje-li hnutí nějaké. Takové teze budou sledovány, zdali dochází k jejich přehodnocení během diskuse.

3.1 Kritika kapitalismu ze strany RBE

Kritika, kterou vznáší Brandy Hume jako představitelka TVP začíná pozorováním kapitalismu jako systému, trpícího *vnitřními rozpory a plýtváním zdroji*.

„I když ziskové školy učí žáky kritickému myšlení (a skutečně to dodržují), problém je, že tito žáci poté přijdou do systému, který je nutí soutěžit s ostatními lidmi a podniky. Přejde mi tedy zvláštní, že lidé říkají, že RBE, která je kooperativní, říkájí utopie, ale poté vyhodí lidi do systému, založeného na soutěži. A jak přimějete lidi, aby kupovali více vašeho produktu? Mají k tomu pobídky. Lidé nejsou motivováni, aby říkali, tohle nepotřebujete. Motivace je říkat, kupujte to, více, pořád, i když to nepotřebujete.“⁹⁶ Brandy Hume zde naznačuje, že kapitalismus je vnitřně nekonzistentní - nevědecký. Má také vyšší provozní náklady v porovnání s RBE, kvůli nutnosti hospodářské soutěže.

Peter Joseph také považuje kapitalismus za nekonzistentní systém, vedoucí k vlastnímu zániku. Za důvod uvádí automatizaci, způsobující technologickou nezaměstnanost.

„Ekonomické sektory se musí neustále znovu vynalézat a dochází k přesouvání lidí do sektoru služeb. Jen málo zaměstnání dnes skutečně vyžaduje lidskou práci a většina průmyslu vyžaduje alespoň interakci se stroji, včetně chirurgie. [...] Práce se nevrátí. Četl jsem mnoho prací o technologické nezaměstnanosti a je to jiné *paradigma*, než dnes. Máme exponenciální vzestup technologické inovace a lidé se nemohou adaptovat dostatečně rychle. [...] Udržujeme tu starobylou myšlenku, zastaralý systém práce za příjem, když můžeme vše mechanizovat, osvobodit se a mít skutečnou udržitelnost využití zdrojů.“⁹⁷

Zajímavé je použití slova paradigma. Peter Joseph naznačuje, že jde o nový model, kterému je nutné se přizpůsobit, jinak dojde ke zhoršení sociálních problémů.

Námitky proti tržní ekonomii ze strany RBE hovoří i o externalitách. Peter Joseph tvrdí: „Široká ekologická udržitelnost a veřejné zdraví jsou hlavní faktory v našem systému a věci, které jsou vůči trhu považovány za externality, nedostávají tolik pozornosti od tržních teoretiků, kteří hovoří o vnitřních procesech ve městech a co jim brání (například stát).“⁹⁸

---

⁹⁶ BH, P81, 0:01:10-0:4:15

⁹⁷ PJ, P66, 0:44:20-0:46:30 Zvýraznil JK.

⁹⁸ PJ, P58, 1:21:00-1:21:30

Molyneux v diskusi zmiňuje ekologické výhody soukromého vlastnictví a také zdravotní pojišťovny. Faktem však zůstává, že vůči trhu figuruje jistá externalita: rodina. Molyneux souhlasí, že založení rodiny je v rozporu s ekonomickou hodnotou pracujícího a naopak (jde o časté téma v jeho filosofickém rádiu). Pokud však podle uvedeného popisu RBE odstraňuje nutnost většiny zaměstnání, ale zachovává ekonomické zázemí, pak RBE nepovažuje rodinu za externalitu. Naopak, rodina je součástí "veřejného zdraví" (jde-li o statistický ukazatel) a je stěžejní pro design prostředí.

Příklady nových pojmů, které Peter Joseph zavádí, jsou *cyklická spotřeba* a *plánované zastarávání*. Uvádí, že lidé neustále konzumují, aby peníze obíhaly. Kdyby spotřeba klesla, došlo by k nedostatku peněz, následné nezaměstnanosti a fatální ekonomické krizi. Za tímto účelem existuje v designu výrobků *plánované zastarávání*, které způsobuje rychlé opotřebení a tedy podporuje následnou výrobu. Vědecky je však již dávno možné vytvářet mnohem účinnější a trvanlivější výrobky. To by však způsobilo *pokles HDP* a nezaměstnanost pouze díky vědecko-technickému pokroku. Peter Joseph tvrdí, že se Stefan Molyneux této námitce vyhýbá.⁹⁹

Tuto tezi *cyklické spotřeby* Peter Joseph zmiňuje také ve své přednášce „Economic Calculation in a Natural Law / Resource-Based Economy“. Tržní spotřeba a *cirkulace peněz* existuje za účelem *udržování zaměstnanosti*. Proto *tržní systém nedokáže udržitelně zacházet s přírodními zdroji*.¹⁰⁰ Peter Joseph toto dokumentuje studii, dokumentujícími úpadek biodiverzity v ekosystémech, například v moři.¹⁰¹ Podle Petera Josepha „všechny ekonomické systémy mají *strukturální systémové cíle*, které nemusí být hned zjevné. Strukturální cíle kapitalismu jsou *růst a udržování úrovně spotřeby*, za účelem *udržení všeobecné zaměstnanosti*. Zaměstnanost vyžaduje kulturu reálné nebo vnímané *neúčinnosti*, což umožňuje udržování *vzácnosti* toho či onoho druhu. To je jeho strukturálním cílem a hodně štěstí s přinucením tržního ekonoma, aby vám to přiznal.“¹⁰² Strukturální cíle kapitalismu Petera Josepha lze chápat jako mimoteoretické cíle ideologie dle Iana Hackinga. Kapitalismus, podobně jako ideologie, má těmito cíli udržovat lidi ve svém područí, přestože každá ideologie slibuje svobodu.

---

⁹⁹ PJ, P66, 6:27-7:35

¹⁰⁰ PJ, P89, 06:00-6:38 Zvýraznil JK.

¹⁰¹ MORA, C a PF SALE. Ongoing global biodiversity loss and the need to move beyond protected areas: a review of the technical and practical shortcomings of protected areas on land and sea. *Marine Ecology Progress Series* [online]. 2011, vol. 434, s. 265 [cit. 2015-05-20]. DOI: 10.3354/meps09214.

¹⁰² PJ, P89, 1:13:38-1:14:09 Zvýraznil JK.

Ekonomická expanze, nebo zastavování expanze jednoho podniku expanzí jiného, vzbuzuje v představitelích RBE podezření. Příkladem *strukturálního cíle expanze* je například inflace nebo účtování úroku. „Úrok je účtován ve zlatém standardu i bez něho a úrok neexistuje v peněžním fondu, vytváří se pouze výnos.“¹⁰³ To znamená, že nově nárokový výnos nebo úrok není pokryt nově vytěženým zlatem. Vlastnosti peněz se mění přímo za běhu ekonomiky. Ani zlatý standard, který anarcho-kapitalisté preferují před státní měnou, tuto situaci nemění.

Překlad mezi fakty fyzických zdrojů a tržními pojmy jako cena by mohl způsobovat ekonomické ztráty. Avšak protože se trh nezakládá na fyzických zdrojích, podezřívá Peter Joseph tvorbu cen z *totální neautentičnosti*.

„Cenový mechanismus není nic jiného, než vykonstruovaný zásah. Ceny nepotřebujete k ničemu, potřebujete strategickou, vědeckou referenční alokaci.“¹⁰⁴ „Je to šílený, schizofrenní systém, který ani neví, co dělá, protože používá médium [proxy, pozn. překl.].“¹⁰⁵

Tuto argumentaci považuji za nesprávnou, neboť používání média nebo prostředníka ještě neznamená neautentičnost, pouze možnou ztrátu informace. Peter Joseph ze začátku *kategoricky odmítá cenový systém*. Později Peter Joseph svou kritiku poněkud zmírňuje a relativizuje, což také nenasvědčuje její vědeckosti. Tvrdí, „četl jsem mnoho různých věcí od Ludwiga von Misesa a s mnohými souhlasím uvnitř kontextu tržního systému. Byl to velký myslitel a filosof, avšak jeho odmítnutí všeho mimo tržní systém představuje pokřivení a nemá to nic společného se Zeitgeist: Moving Forward.“¹⁰⁶

Peter Joseph pokračuje, že „myšlenka, že bez cen nelze mít účinnou alokaci zdrojů, je pouze pravdivá uvnitř současného tržního modelu. Nemá nic společného na fyzické, hmatatelné úrovni [“physical, tangible level” pozn. JK].“¹⁰⁷

Peter Joseph již neodmítá ceny kategoricky, ale pouze “mimo kontext tržního systému”, což je v souladu s teorií paradigmatické. Zachází však o krok dále a naznačuje, že tržní systém je pouhá teorie, která není propojena s fyzickými fakty.

Zde jde opět o neopodstatněnou kritiku. Peter Joseph souhlasí s operačním kritériem paradigmatické, že fakta by měla mít empirické zakotvení. Avšak není důvod, proč by informace nemohla být také empiricky zakotvená, třebaže není fyzické povahy.

---

¹⁰³ PJ, P66, 0:03:50-0:04:05

¹⁰⁴ PJ, P66, 0:26:48-0:26:58 Zvýraznil JK.

¹⁰⁵ PJ, P58, 1:27:30-1:27:40. Zvýraznil JK.

¹⁰⁶ PJ, P66, 11:48-12:42

¹⁰⁷ PJ, P66, 24:25-25:05

Fakt, že teorie tržního systému popisuje určitý formát informace v podobě cen, není důvod po jeho kritiku.¹⁰⁸

Peter Joseph rozebírá povahu cen do hloubky. Dodává, že „cena je jistě způsob, jak rozdělit vzácné zdroje mezi soupeřící zájmy. *Ceny, vlastnictví a peníze překládají subjektivní preference na polo-objektivní směnné hodnoty. Říkám polo-objektivní, neboť jde pouze o kulturně relativní míry, kterým chybí prakticky každý faktor, který dodává pravé technické vyhodnocení surovinám a zboží. Nezáleží tedy, jakou povahu mají zdroje, jde pouze o mechanismus. Zřejmě jediný technický mechanismus, který ceny velmi hrubě vyjadřují, se vztahuje ke vzácnosti zdrojů a energii práce, to v cenách lze najít.*“¹⁰⁹ Peter Joseph zde uvádí velmi relevantní argumenty a zajímavou analýzu cenového systému. Problém spatřuje v informacích o přírodních zdrojích a technologiích, které nejsou zachovány od hlavy inženýra, přes hlavu prodejce, ke hlavně spotřebitele. Nevidí způsob, jakým by všichni tito lidé mohli být koordinováni v harmonii s životním prostředím a to označuje za příčinu jeho poškozování.

I Brandy Hume pochybuje o úplnosti cenové informace. Jacob Spinney tvrdí, že v RBE „nebude existovat pravdivý obraz intersubjektivního hodnocení mezi lidmi v ekonomice.“ Brandy Hume však odpovídá: „Problém je, že předpokládáte, že ceny na trhu mezi producenty a spotřebiteli nějakým způsobem přímo a přesně odrážejí stav ekologie na planetě, což je směšné. Ti *producenti samotní žádná taková data nemají*. V jejich zájmu je nevědět, jestli je něco ekologicky nevyrovnané.“¹¹⁰

V principu Brandy Hume argumentuje vědecky. Data, producenti, konzumenti i ekologie jsou empirické pojmy. Zatím však jde o kritiku kapitalismu a nikoliv o vlastní prezentaci RBE. Brandy Hume se také odkazuje na argument o *neúčinnosti trhu*, podle kterého trh motivuje účastníky jednat ztrátově. *Kritika cen ze strany Brandy Hume je od počátku relativní* - tvrdí, že producenti nemají data, netvrdí však, že konzumenti nebo jiné strany (pojišťovny) taková data mít nemohou. Ceny nepracují "přímo a přesně", mohou však odrážet stav zdrojů přímo a nepřesně (v porovnání s RBE).

Ke stejnému problému se vyjadřuje i nezávislý pozorovatel Howard Ditkoff. „Zdá se mi, že část problému se svobodným trhem, i opravdovým, je to, že může fungovat pouze na bázi vnímané nabídky a poptávky. Pokud tedy lidé nepravdivě věří, že existuje více

---

¹⁰⁸ Jak uvádí druhá kapitola, paradigma je zde definováno jako fyzická fakta, vysvětlující teorie a oborové cíle. Nevědecké by bylo, kdyby Molyneux tvrdil, že cenová informace se na trhu vyskytuje ve fyzické podobě jakéhosi numerického fluida.

¹⁰⁹PJ, P89, 1:17:00 -1:18:40 Zvýraznil JK.

¹¹⁰ JS, BH, P81, 0:08:38-0:09:51

zdrojů, než doopravdy, například pokud jsou přesvědčeni, že existuje dost ropy, i když je těžší ji dobývat, pak cena odrazí tuto falešnou víru. To povede k *nezřízeně rychlému vyčerpání zdrojů* a selhání trhu, který by měl správně motivovat alternativy v dostatečném časovém předstihu.¹¹¹

Ditkoff se odkazuje na *problém nedokonalých informací na trhu*, který je běžně popsán v učebnicích ekonomie.¹¹² Zajímavé je však jeho navrhované řešení. Ditkoff zde vidí důvod pro spolupráci mezi RBE a pohledem Molyneuxe. „Navrhovatelé RBE zjevně radí používat současné technologie, abychom vytvořili *co nejpřesnější inventář zdrojů a potřeb*. Přestože máme cenový systém, toto může pouze pomoci jeho účinnosti tím, že vnímanou nabídku a poptávku přiblíží skutečné.“¹¹³

Návrh ze strany Ditkoffa je zajímavý i přes svou zjevnost. V běžném životě se například setkáváme s případy, kdy obchodní řetězce sbírají informace o chování spotřebitelů pomocí členských karet a prodávají je dále v podobě statistických dat.

Podle Petera Josepha může RBE zjišťovat potřeby lidí například pomocí webových aplikací, databází a senzorů, což je rychlejší, než výměna cenovek na zboží. „Systém, který jsem právě popsal, je jedním z nejrychlejších systémů zpětné vazby, zvláště máte-li systémy senzorů po celé infrastruktuře. Může být regionální, chcete-li používat geografické rozdělení, nebo může být globální. Globální proces správy zdrojů vidí Zemi jako inventář zdrojů, pro vše, co potřebujeme. S takovým systémem měření se úžasně přizpůsobíte jakémukoliv problému. *Ceny jsou směšně pomalé. Mohou fungovat, ale když něco koupíte v obchodě, musí provést inventuru, poslat zpětnou vazbu do skladu, to trvá dlouho a přitom to může být okamžité.*“¹¹⁴

Zde od Petera Josepha poprvé získáváme vlastní popis možností RBE. Jde o známá inženýrská řešení, avšak strategicky rozvržená v globálním měřítku. Na podobném řešení pracují například dva investoři z firmy Google.¹¹⁵ Uvnitř podniků tuto funkci plní software typu Enterprise Resource Planning.

Většina námitek ze strany RBE hovoří o faktech. Rodina, zaměstnanost a ekonomická vzácnost jsou empirická fakta, známá i v ekonomii. U "cyklické spotřeby",

---

¹¹¹ DITKOFF, Howard. On the Dialogue Between Neil Kiernan (V-Radio, The Venus Project) & Stefan Molyneux (Freedomain Radio): Questions, Suggestions and Takeaways. [online]. 2011 [cit. 2015-05-23]. Dostupné z: <http://www.systemsthinker.com/blog/2011/02/kiernan-molyneux-dialogue/> Zvýraznil JK.

¹¹² HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 149. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-006-5.

¹¹³ DITKOFF, Howard. Ibid.

¹¹⁴ PJ, 89, 2:10:40-2:11:57 Zvýraznil JK.

¹¹⁵ Ceres: DELIVERING EARTH INTELLIGENCE FROM SPACE [online]. Planetary Resources, Inc. [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.planetaryresources.com/>

"strukturálních cílů" a "plánovaného zastarávání" jde o složitější procesy, u nichž hraje roli teoretické odůvodnění. O samotné RBE se však zatím téměř nehovoří, což nestačí k prokázání její vědecké existence.

Zastáncům RBE zbývá popsat vlastní paradigma a prokázat, že splňují požadavky, které jim klade ekonomický obor - především schopnost ekonomické kalkulace a lidské motivace. Jejich námitky vůči rakouské ekonomii jsou však natolik důkladné, že dokáží-li je anarcho-kapitalisté sami zodpovědět, jejich vědecké paradigma rakouské školy tím bude prokázáno.

3.2 Obhajoba zastánců tržního kapitalismu

Molyneux ze začátku své odpovědi potvrzuje shodnou ideovou orientaci s Peterem Josephem a vyjadřuje se pochvalně vůči první polovině filmu *Zeitgeist Moving Forward*:

„Opravdu se mi líbí kritický a zásadový přístup k existujícímu systému, mnohé z té kritiky masivně sdílím. Kritika banksterů a fiat měny, Federální rezervy, pomalé zotročení daňového dobytka nekonečným dluhem, výborně odvozeno a krásně zobrazeno.“¹¹⁶

I přes tento souhlas Molyneux nepřijímá tvrzení, že by na konkurenčním volném trhu mohlo dojít k vzestupu nového státu nebo impéria. Každá akce na trhu, ofenzivní i defenzivní, má svou cenu, která se promítne do konkurenceschopnosti. Stát má výhodu, protože existuje odpradáвна. Ve svobodné společnosti existuje pouze jediný zdroj peněz - poctivý obchod. Nelze začít zbrojit, aniž by se výrobce přeorientoval a přišel tak o zdroj výtěžku.¹¹⁷

Molyneux zde poukazuje na rozdíl mezi produktivní tržní činností a neproduktivní zbrojní výrobou. Trh je podřízen ekonomickým principům zisku a ztráty. Jediný způsob, jak toto obejít, je mocensky vnutit obyvatelům státem emitovanou měnu a tu následně falšovat ve velkém.

Podle Molyneuxe je kapitalismus nejen mírumilovný, ale také ekologicky šetrný. Molyneux má zkušenosti s ekologií jako spoluzakladatel podniku na vývoj softwaru ke

---

¹¹⁶ PJ, P64, 0:00:30-0:01:02

¹¹⁷ SM, P58, 1:03:15-1:04:42 Zvýraznil JK.

sledování ekologických změn.¹¹⁸ Příklad, který Molyneux uvádí v dialogu, je rybolov tresky v Kanadě, který probíhal stovky let, aniž by došlo k vyčerpání populace ryb.

"Jen krátce, mám zde 10 let zkušeností, protože jsem podnikal v environmentalismu. A opět, netvrdím, že mám na tyto odpovědi nějaký monopol. *Ale zdá se, že trh je odpovědí na ekologickou udržitelnost a souhlasím, že jde o naprosto zásadní téma pro nás oba.* [...] Například zde v Newfoundlandu, je průmysl rybolovu tresky. Když do Kanady přišli před 400 lety první osadníci, psali, že tresek je tolik, že se zdá, že by po nich šlo chodit od lodi k pobřeží. A tento průmysl trval skoro 400 let, když do něj téměř nijak nezasahovala vláda. Proč? Protože rybáři nechtěli vyčerpat populaci ryb na příští rok. Měli proto velmi přísná pravidla, která si dobrovolně zavedli. Pokud jste žil ve vesnici, nemohl jste lovit ryby nad míru, jinak by s vámi lidé nemluvili a nechtěli by s vámi mít nic společného. Tak dokázali - v nevládním prostředí - udržet tento zdroj v hojném stavu asi 400 let. A poté vláda převzala systém kvót na rybolov a během pěti až sedmi let ryby zcela zmizely a už se nikdy nevrátily. Jeden z velkých světových zdrojů, který pomáhal nakrmit lidi, [...] byl vládou úplně zničen. Vláda zvýšila kvóty a pak vláda dotovala rybáře, protože chtěla jejich hlasy a rybáři si řekli: 'už to není naše věc'. Jsme si jistí, že ti vědci vědí, co dělají. A bylo po rybách - a to je jen jeden příklad z mnoha."¹¹⁹

Molyneux není v této analýze zcela osamocen. Jiné zdroje jsou také kritické k vládním regulacím, avšak označují za faktory i výkonnější techniky průmyslového rybolovu.¹²⁰ Tyto technologie (větší lodě, sonary, jemnější sítě) lze označit za "závody ve zbrojení", mezi vládou, rozšiřující dobu hájení, a mezi rybáři snažícími se vyrovnat ekonomické ztráty.

Molyneux pokračuje případem, který z jeho pohledu připomíná newfoundlandskou tresku v celonárodním měřítku.

„Samozřejmě jednou z největších ekologických katastrof byl sám Sovětský svaz, neříkám, že jste marxista, ale Sovětský svaz byl neuvěřitelně destruktivní, neboť nikdo nevládnul zdroje. Nejlepší způsob, jak chránit zdroje, je dostat je do rukou zaujatých vlastníků, jak rychle je to jen možné. Proč vy ani já neměníme olej na pronajatém autě? Protože není naše. *Dostaňte zdroje do rukou a nechte cenový mechanismus zvednout cenu*

---

¹¹⁸ BURG, Robert. Their software keeps tabs on site data. Toronto Star, The. News Bank (Access World News), p. Business:D1., (May 26, 1997): <http://docs.newsbank.com/s/Info Web/agdocs/AWNB/10>.

¹¹⁹ SM, P58,1:22:05-1:23:50 Zvýraznil JK.

¹²⁰ Cod Moratorium. Heritage Newfoundland & Labrador [online]. [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.heritage.nf.ca/articles/economy/moratorium.php>

*zdrojů, které docházejí, aby je lidé používali méně a začali hledat alternativy, to chrání věci před nenávratným vyčerpáním.*¹²¹

Ekonomové rakouské školy zakládají mnoho svých argumentů na kritice socialismu. Znečištění jezera Bajkal dřevařským a papírenským průmyslem¹²² v období trvání Sovětského svazu je spolu s dalšími příklady kritizoval již Murray N. Rothbard v díle *For a New Liberty*.¹²³

Molyneux se opakovaně odvolává na princip "tragédie obecní pastviny", který čerpá z praxeologie rakouské ekonomické školy. Vlastník jedná dlouhodobě nese nejen se zisky, ale také s náklady. Kdyby vlastník ignoroval náklady, ztratí budoucí zisky.¹²⁴ Politici nejednají jako vlastníci, protože jejich ziskem jsou daně, nenesou náklady a jsou omezeni časovým horizontem volebního období. Molyneuxova odpověď je tak v souladu s jeho ekonomickou teorií

K dalším výhodám volného trhu Molyneux přičítá, že přináší *rovnost skrze zvyšování ekonomických možností*.

SM: „Takže volný trh vytváří nerovnost, je to tak?“

PJ: „To je pravda.“

SM: „Když byly vynalezeny mobilní telefony a každý stál asi 10 tisíc dolarů a nyní dostanete levný telefon za 20 nebo 30 dolarů, tak to má nějak vytvářet nerovnost v distribuci telefonů ve společnosti?“

PJ: Ah, je to příklad ze skutečného světa, ale je zcela protichůdný. Je to zcela mimo pointu, ke které se snažím dostat.

SM: Ne, není protichůdný. Mluvíte o tom, jak se svobodný trh neustále snaží dostat levnější a lepší zboží lidem do rukou. V jakékoliv oblasti, kde trh může skutečně fungovat, ceny jdou dolů a výhody jdou nahoru.[...] Ale ano, souhlasím s vámi. Nerovnost momentálně roste v americké společnosti, ale tvrdím, že je to kvůli růstu státu, protože volný trh je omezován ve své kapacitě snižovat cenu zboží a šířit lepší zboží do chudších domácností.

---

¹²¹ SM, P58,1:23:55-1:24:40 Zvýraznil JK.

¹²² VAN ALLEN, Amy. Lake Baikal Pollution in Russia and Tourism. TED Case Studies. Trade and Environment Database. Dostupné z: <http://www1.american.edu/TED/baikal.htm>, 1996, 5(1).

¹²³ ROTHBARD, Murray N. The Libertarian Manifesto on Pollution. Mises Daily [online]. In: *For a New Liberty: The Libertarian Manifesto* (1973), April 17 2012 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <https://mises.org/library/libertarian-manifesto-pollution>

¹²⁴ CORDATO, Roy. An Austrian Theory of Environmental Economics. Mises Daily [online]. March 9 2005 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <https://mises.org/library/austrian-theory-environmental-economics>

PJ: [...] „Souhlasím se všemi těmito body. Nepopírám, že chudí ve Spojených státech se mají nyní mnohem lépe po materiální stránce. Základní nerovnost se však nachází uvnitř celé etiky institucí formalizované směny a konkurence, založené na vzácnosti a nutnosti lidského vykořisťování, ve které je systém skutečně zakořeněn.“¹²⁵

Molyneux vysvětluje ekonomické anomálie pomocí rozdílů, jakými se volný trh liší od současného „korupčního kapitalismu“. ¹²⁶ Především jde o *státní kontrolu měny prostřednictvím centrální banky*.¹²⁷ Dnešní bankovky nejsou bankovky, tedy poukázky vydávané bankami a kryté obchodní hodnotou banky (a schopností jejich věřitelů splácet své půjčky). Jde o státovky, poukázky vydávané politickým rozhodnutím a kryté schopností občanů platit daně a schopností státu daně vybírat. I s těmito bankovkami lze provádět ekonomickou kalkulaci, ta je však narušována programy typu kvantitativního uvolňování dolarové měny americkou Federální bankou.¹²⁸

V diskusi také zazněly argumenty, kterými se anarcho-kapitalisté brání kritice. Pozornost však věnují také prezentaci vlastních teorií. Spinney uvádí, že „peníze v ekonomice slouží k extrémně důležitým funkcím. Za prvé, jde o médium směny. Tak, jako voda zprostředkovává růst biologického života, peníze zprostředkovávají obchod a tedy růst ekonomiky. Za druhé jde o kalkulaci. Bez peněz nemůžete vypočítat zisky a ztráty, bez čehož nelze alokovat zdroje tím nejúčinnějším způsobem. Problém kalkulace není otázka, jak vyrobit auto. *Je to otázka, zdali máte použít vzácné zdroje jako ocel, aluminium, uhlíkové vlákno, plast a zdali chcete vyrobit auto, nebo něco jiného.* [...] *Jde o srovnání účinnosti podnikatelských návrhů oproti nekonečnému množství alokování omezených zdrojů*, to je funkce peněz. Bez nich se stává nemožné alokovat zdroje účinným způsobem.“¹²⁹

Problém ekonomické kalkulace má však dvě odlišné stránky. Jde o právě popsanou *alokaci zdrojů podle poptávky a kalkulaci kapitálových zdrojů při výrobě*. Molyneux i Spinney předpokládají, že RBE je příklad centrálního plánování. Stefan Molyneux přirovnává ekonomiku, řízenou cenami k tahu a centrální plánování ke tlaku. „Ceny signalizují pravdivou, empirickou poptávku, podle které lidé jednali. *Centrální plánování*

---

¹²⁵ SM, PJ, P58, 0:40:00-0:42:30

¹²⁶ V orig. "crony capitalism".

¹²⁷ SM, P64, 0:03:10-0:04:10 Zvýraznil JK.

¹²⁸ Politikou centrální banky se také hloubkově zabývá Yates, viz

YATES, Shaun S. A CASE STUDY INTO THE INTRODUCTION OF THE 'FEDERAL RESERVE ACT 1913' AND ITS LEGITIMISATION OF CRIME [online]. 2013 [cit. 2015-08-14]. Dostupné z: http://www.internetjournalofcriminology.com/Yates_Case_Study_into_the_Introduction_of_the_Federal_Reserve_Act_1913_and_its_Legitimation_of_Crime_IJC_March_2013.pdf. BA Honours in Criminology

¹²⁹ JS, P93, 0:01:13-0:02:35 Zvýraznil JK.

to neprotlačí, je to ekonomie tažená poptávkou, tak víte, co je cenné a nejlepší využití zdrojů a naplnění lidských potřeb.“¹³⁰ I Howard Ditkoff se ve své analýze rozhovoru přiklání na tuto stranu. „Je velmi důležité pochopit, že ceny na trzích jsou informace. Chcete-li vědět, kolik zbývá omezených zdrojů na světě když kupujete galon benzínu, nepotřebujete se stát geologem a cestovat po světě s podzemním radarem. Stačí se podívat na cenu na pumpě. Všechny tzv. 'krátkodobé' ceny v sobě mají zabudovaná dlouhodobá očekávání. [...] Takto trh ustavuje hodnotu čistého jmění, založeného na budoucích očekáváníích.“¹³¹

Anarcho-kapitalisté i Ditkoff popisují, jakým způsobem zdánlivě jednoduchý cenový systém zpracovává nabídku i poptávku mnoha jedinců na trhu a zahrnuje i dlouhodobá očekávání. Rakouská škola tímto stanovuje určitý standard plnění ekonomických funkcí. Avšak *RBE odmítá koncept ceny a prezentuje se jako nepeněžní ekonomie*, čímž vznikají další otázky. Může RBE za těchto podmínek provozovat ekonomickou kalkulaci a ustanovit se jako ekonomické paradigma? Používá RBE centrální plánování?

3.3 Ekonomická kalkulace v RBE

Anarcho-kapitalisté jsou přesvědčeni, že RBE nemůže splnit požadavky ekonomie, protože nepoužívá ceny a peněžní médium. Odkud v RBE přicházejí informace, když ne z trhu? Jedině od centrální plánovací autority, čímž by se RBE nelišila od socialismu, se všemi jeho úskalími. Má v RBE existovat jakýsi výkonný počítač, který tyto problémy vyřeší? Nebo dokáží zastánci RBE svou teorii prezentovat přímo a rozptýlit tak dohady?

Podle Jacoba Spinneyho nejde nutně o kalkulační problém, ale problém nedostatku informací pro alokační účely. Na toto Brandy Hume odpovídá, „Jsem ráda, že jde o informační problém, neboť to se snažím celou dobu vysvětlit, když přicházejí s námitkou problému ekonomické kalkulace. Jde o systém zdrojů, založený na *skutečných* informacích, co se týče dostupných zdrojů na planetě a různých způsobů, jak je využít, samostatně i ve vzájemných kombinacích, a také lidských potřeb. Fakt, že RBE bude brát v potaz všechny tyto *informace*, je důvodem, proč jde o nejvíce vědecky účinný systém. Ale

---

¹³⁰ SM, P66, 0:26:55-0:27:15 Zvýraznil JK.

¹³¹ DITKOFF, Howard. On the Dialogue Between Neil Kiernan (V-Radio, The Venus Project) & Stefan Molyneux (Freedomain Radio): Questions, Suggestions and Takeaways. [online]. 2011 [cit. 2015-05-23]. Dostupné z: <http://www.systemsthinker.com/blog/2011/02/kiernan-molyneux-dialogue/>

je zde také druhý typ informace o potřebách a preferencích lidí a jejich vědeckém naplňování. Vy předpokládáte, že RBE toto nedokáže zjistit, což není pravda.“¹³²

Již bylo zmíněno, že *alokace* dnes neprobíhá pouze na základě cen, ale také informací o spotřebitelích. *Problém kalkulace kapitálových zdrojů* však zahrnuje srovnání heterogenních surovin – plastu s ocelí, titanem a mnoha dalšími surovinami, přičemž hrají roli nejen jejich fyzikální vlastnosti, ale také jejich ekonomická vzácnost na trhu.

Jacob Spinney toto upřesňuje a podává obsáhlejší výklad. „Zboží, služby a zdroje jsou heterogenní. Samy o sobě je nelze vložit do žádné rovnice. To by bylo, jako kdybych řekl, 'kolik je lžička mínus klika u dveří?' Nedává to smysl. *Musíte změnit tyto heterogenní věci na něco homogenního, musíte je převést na objektivní numerickou hodnotu. Pouze potom je můžete vložit do nějaké rovnice.* [...] *To je tržní cena* – odraz výměny soukromého majetku na trhu. Chci zdůraznit, že *ceny jsou emergentní vlastnost ekonomiky. Vznikají inherentně zdola nahoru*, mohou pouze vzejít zespoda. Mises tomu říkal intelektuální dělba práce. *Pokud máte nějakou náhodnou osobu nebo náhodný počítač, který nastavuje ceny*, pak tyto ceny nebudou skutečným vyjádřením nabídky a poptávky mezi producenty a konzumenty, nebudou odrážet intersubjektivní vyhodnocení lidí v ekonomice a proto vyjde nesprávná odpověď, jak *alokovat zdroje*.“¹³³

Problém alokace zdrojů je součástí problému ekonomické kalkulace. *Brandy Hume vůbec nehovoří o problému kalkulace kapitálových zdrojů* (pouze o alokaci), avšak Peter Joseph ano. Na tuto námitku tedy může odpovědět pouze Peter Joseph.

„Existuje tedy jiný možný systém, který dokáže stejně, ne-li účinněji zprostředkovávat zpětnou vazbu mezi preferencemi spotřebitelů, poptávkou, hodnotou práce, vzácností zdrojů, subjektivní hodnotou majetku a směnou? A samozřejmě existuje. Trik je však v tom, zcela *eliminovat směnu* a vytvořit přímé spojení kontroly a zpětné vazby mezi konzumentem a výrobními prostředky. Konzument se stane rozšířením výrobních prostředků a průmyslový komplex, chcete-li, se stane pouhým nástrojem, se kterým veřejnost komunikuje, aby získala přístup ke zboží.“¹³⁴

Aby RBE mohla fungovat jako ekonomický systém, musí splňovat tyto podmínky:

- Propojení ekonomických sektorů „odshora dolů“, od surovin a potravin, přes zpracování a služby, až po výzkum a vývoj (univerzitní sektor).
- Citlivost výroby a distribuce zboží podle autentické lidské poptávky

---

¹³² BH, P81, 0:09:50-0:11:27

¹³³ JS, P95, 0:02:08-0:04:38

¹³⁴ PJ, P89, 1:18:40-1:19:24

(nikoliv rovnic centrálního počítače).

- Schopnost srovnávat heterogenní suroviny nejen podle technické účinnosti, ale také podle jejich relativní ekonomické vzácnosti a žádanosti.
- Ekonomická kalkulace probíhá účinně pouze, pokud je zodpovědná, což na trhu zajišťuje soukromé vlastnictví.

Poslední bod může vyřešit jiná struktura motivací, kterou RBE používá. Avšak bod srovnávání heterogenních surovin představuje nejobtížnější problém. Peter Joseph se mu věnuje ve své přednášce *Economic Calculation in a Natural Law / Resource-Based Economy*¹³⁵, ale také v knize *The Zeitgeist Movement Defined*. Tuto jinou formu kalkulace lze provizorně nazvat *inženýrskou kalkulací*. Peter Joseph rozeznává dvě složky ceny – *materiálové využití* a *vhodnost materiálu*. V knize *The Zeitgeist Movement Defined* (český překlad hnutí TZM) hnutí Zeitgeist uvádí:

„Materiálové využití za daného objemu výroby je strategicky počítáno, aby se zajistilo využívání nejvíce vhodných a hojných známých materiálů. Jak bude rozebráno více podrobně v eseji „Průmyslová vláda“, je vytvořen nový model vyhodnocování, ve kterém se třídí materiály podle daných parametrů efektivity. Dva kritické parametry jsou materiálová „vhodnost“ a celkový stav materiálové „hojnosti“.

Vhodnost materiálu znamená, jak vhodné je navrhované řešení s ohledem na jeho vlastnosti. Hojnost materiálu znamená, jaké množství je ho dostupné, a tedy, jaká je jeho úroveň nedostatku. Ve výsledku porovnáváme váhu vhodnosti daného materiálů proti váze toho, jak snadno dostupný a nízko dopadový tento materiál je ve srovnání s ostatními materiály, které by mohly být méně či více vhodné nebo méně či více hojné. Jinými slovy, je to synergické srovnání efektivity, které zajistí, že použité materiály jsou optimalizované pro daný účel.“¹³⁶

Peter Joseph tedy používá měřitelné koeficienty, které musí být sestavovány z databází a z průběžné poptávky, tedy „zdola nahoru“. Výhodou tohoto systému není jen rychlost, ale také fakt, že díky neexistenci nad-osobního soukromého vlastnictví v RBE

---

¹³⁵ Přepis této části přednášky je k dispozici zde:

PETER JOSEPH. Peter Joseph on Economic Calculation in Resource-Based Economics. P2P FOUNDATION. [online]. [cit. 2015-12-13].

http://p2pfoundation.net/Peter_Joseph_on_Economic_Calculation_in_Resource-Based_Economics

¹³⁶ MCLEISH, Ben (ed.), Peter Joseph (ed.), Petr TAUBINGER (překl.) a Michal MAUSER (překl.). *DEFINICE HNUTÍ ZEITGEIST: REALIZACE NOVÉHO ZPŮSOBU MYŠLENÍ*. The Zeitgeist Movement, 2014, s. 91. Dostupné z: http://www.zeitgeistmovement.cz/wp-content/uploads/2015/05/2015-05-10_DEFINICE-HNUT%C3%8D-ZEITGEIST.pdf

není třeba srovnávat „kvazi-cenové koeficienty“ mezi vlastníky, měnami a soutěžícími na trhu.

Peter Joseph věnuje celé kapitoly, článek i část přednášky strategiím, používaným při návrzích výrobků, ale také strategiím, jak lze tento proces urychlit využitím počítačových algoritmů a databází. Dnešní návrh výrobku často probíhá v softwaru jako AutoCAD. Takový software by měl mít k dispozici fyzikální parametry různých materiálů, stejně jako algoritmy k jejich pohotovému třídění podle potřeby designéra a také podle koeficientu jejich materiálového využití. Materiálové využití se může pohybovat od hodnoty 0 po 100, přičemž 50 by znamenalo varovnou hranici vzácnosti.

Co se stane, když dojde k situaci, ve které by se na trhu zvýšila cena? V paradigmatu RBE k tomu neexistuje přímý ekvivalent: „V Resource-based Economy, pokud se něco vyčerpá, cena se nezvedne, pouze dojde k posílení vědecké strategie, tam, kde je zdroj alokován. [...] Vytvoříte náhražky, chemické hybridy, slitiny, cokoliv leží v kontextu toho problému. Krása RBE je v účinnosti, díky které spotřeba klesne o 65, 70 procent oproti dnešku.“¹³⁷

Z interních zdrojů The Zeitgeist Movement bylo zjištěno, že uvnitř RBE existuje ekvivalent ekonomické kalkulace, která je však omezena na minimum pomocí eliminace potřeby pro tržní směnu. Distribuce zboží a služeb má v RBE probíhat přímo, bez poskytování protihodnoty. Lze předpokládat, že *v RBE existuje obdobný proces nabídky a poptávky, který je však plně automatizován - na změnu poptávky reagují stroje a počítačové databáze, nikoliv lidé a jimi stanovované ceny. Procesy v RBE i tržním kapitalismu jsou v tomto ohledu ekvivalentní.* Jaký je tedy mezi nimi rozdíl? Hlavní rozdíl v ekonomické a "inženýrské" kalkulaci heterogenních zdrojů spočívá v odlišných formátech informace, se kterými systém pracuje a také v odlišné reakci na krizovou situaci.

Ekonomická kalkulace pracuje s jednotným číselným jazykem cen. Dojde-li ke zvýšení poptávky a nedostatku zboží, zvýší se cena a tedy i zisk pro výrobce. Výrobci, motivovaní ziskem, začnou vyrábět více.

- Kalkulace heterogenních zdrojů probíhá obvykle ve fázi vývoje nového výrobku. Dojde-li ke konfliktu o kapitálové zdroje, vyhrává ten podnik, který si je může dovolit nakoupit.
- Alokace zdrojů dle poptávky probíhá podle kupní síly zákazníků, nikoliv podle jejich absolutních přání a potřeb. Dojde-li ke konfliktu o výrobky,

---

¹³⁷ PJ, P66, 0:24:50-0:26:01

zvýší se jejich cena a vyhrává ten zákazník, který si je může dovolit koupit. Zákazníci si mohou zvolit výrobky za stejným účelem, v různých edicích a kvalitě, nebo se bez nich alespoň dočasně obejít.

Inženýrská kalkulace také nejdříve zvyšuje nebo snižuje množství dle zpětné vazby od zákazníků, avšak činí tak elektronickou zpětnou vazbou k průmyslu, tedy rychleji, než peněžní a cenový systém (což zmiňují zastánci RBE jako výhodu).

- Kalkulace heterogenních zdrojů probíhá nejen při návrhu výrobků, ale také v reakci na spor o zdroje. Dojde-li ke sporu o stejnou surovinu u více výrobních programů, automatické systémy upozorní na krizi a pracovníci v reakci na to začnou měnit design výrobků a vyvíjet náhradní nebo úspornější materiály.

Alokace zdrojů dle poptávky probíhá volným přístupem ke zdrojům, bez rozdílů v kupní síle spotřebitelů, může nanejvýš dojít k časové prodlevě. Výroba musí být dimenzována tak, aby byla schopna se s předpokládanou poptávkou vyrovnat. Teorie RBE popírá, že by lidská spotřeba byla „nekonečná“.

RBE zjevně obsahuje formu ekonomické kalkulace a nepotvrdily se obavy o centrálním plánování. V kapitalismu i RBE jsou zdrojem poptávky a nabídky sami lidé. RBE tak splňuje dva základní oborové cíle ekonomie, které po ní požaduje rakouská ekonomická škola.

Chce-li NASA kolonizovat Mars, RBE znamená kolonizovat Zemi podobným způsobem. Resource-Based Economy tak znamená návrh vybudování polouzavřeného prostředí s recyklačním okruhem a automatizovanou infrastrukturou, schopnou udržovat databázi cirkulujících zdrojů.

RBE je především rovnicí. Na jedné straně rovnice vidíme světové materiální zdroje, schopnosti automatizace a lidskou práci vnitřně motivovaných dobrovolníků. Na druhé straně vidíme okolo sedmi miliard lidí, jejich požadavky na životní standard a na práci, kterou zatím nelze automatizovat. Výsledkem této rovnice je návrh modelů technologie osídlení planety Země pro X lidí, za pomoci Y zdrojů využitých v přestavbě a Z zdrojů zbylých k pokud možno pohodlnému životu uvnitř nové infrastruktury. Úkolem hnutí TVP je získat prostředky ke stavbě městské laboratoře, která tuto rovnici typu "má dáti-dal" vypočítá a zjistí, zdali je pozemský rozpočet vyrovnaný a výsledný způsob života není příliš spartánský. Další ekonomický růst má probíhat inovacemi této infrastruktury. Aktivisté okolo Petera Josepha si kladou za úkol tento model propagovat, s přihlédnutím k očekávané finanční apokalypse světové rezervní měny, kdy bude veřejnost požadovat nová řešení.

Nakolik je mi známo, tyto informace dosud nebyly anarcho-kapitalistům předneseny. Občas dochází k tomu, že volající do Molyneuxova internetového rádia vznesou téma RBE, jako zastávce nebo kritik, avšak přednáška Petera Josepha o ekonomické kalkulaci nebyla dosud zmíněna.¹³⁸

Tato kapitola dokázala, že obě hnutí používají vědeckou argumentaci. FDR konzistentně klade otázky v rámci rakouské ekonomické školy a také její pomocí podává odpovědi na polemiku zvenčí. Anarcho-kapitalisté konkrétně zmiňují motivaci k práci (jako součást praxeologie lidského jednání) a schopnost objektivně srovnávat a kalkulovat subjektivní lidské preference a heterogenní zdroje mezi sebou. Při podrobnějším pohledu do materiálů TZM se RBE věnuje těmto tématům také. Namísto srovnávání preferencí však RBE srovnává suroviny ve fázi designu výrobků na základě globálních dat o dostupných zdrojích. Otázka lidské motivace je uvnitř RBE řešena zejména automatizací.

Následující kapitola analyzuje interakce, ve kterých panuje opačný extrém. Vědecký diskurz přítomen jen minimálně a zcela jednostranně. Mluvčí si vykládají svůj rozhovor takovým způsobem, že ztrácejí motivaci se dále kontaktovat. Obával-li se Peter Joseph Molyneux jako kapitalisty, vzápětí považuje své obavy za potvrzené a sebe považuje za oběť. Molyneux si rozhovor vykládá způsobem, který pro anarcho-kapitalismus vychází nejpříznivěji. Vzniká tak nepřímá, ale o to emotivnější a konfliktnější výměna názorů, která představuje významnou překážku další komunikaci hnutí.

---

¹³⁸ MOLYNEUX, Stefan. FDR 3139: Will a Resource Based Economy Work? In: Freedomain Radio Podcast [online]. [cit. 2015-12-13]. Čas: 00:22:20 - 00:23:00 Dostupné z: <http://www.fdrpodcasts.com/#/3139/will-a-resource-based-economy-work-call-in-show-november-25th-2015>

4 Osobní konflikt a selhání komunikace

V minulé kapitole jsem zjistil, že zastánci RBE si nechali důležité vědecké koncepty pro sebe. Diskuse Petera Josepha a Molyneuxe se přesunula do fáze vzájemné kritiky. Jacob Spinney a Brandy Hume dříve ve stejné situaci vyjasnili své pozice a bez vysvětlení přestali diskutovat.¹³⁹ Zde přichází ke slovu diskurzivní psychologie. Mluvčí po počátečním rozhovoru začínají mezery a vnímané nesrovnalosti v paradigmatu druhé strany vysvětlovat vlastním způsobem, který je druhou stranou interpretován jako hanlivý. Následuje obranná reakce protistrany.

Dne 24. září 2013 se Stefan Molyneux a Peter Joseph neshodli na mnoha bodech, které byli nuceni opustit bez konsenzu a přesunout se k dalším tématům. Následně Molyneux vytvořil video, ve kterém zachytil svůj výklad toho, k čemu v dialogu došlo a jakou pozici zřejmě Peter Joseph zastává.¹⁴⁰ Jde o návrat a rozvinutí původní Molyneuxovy teze o marxistické podstatě RBE, kterou zformoval při recenzi filmu *Zeitgeist: Addendum* a kterou Peter Joseph nedokázal osobně vyvrátit. Připojuje však vlastní názor na osobnost a motivaci Petera Josepha, který na toto hodnocení reaguje velmi podrážděně.

V této kapitole dokumentuji konflikt mezi Molyneuxem a Peterem Josephem. Příčiny tohoto konfliktu však mohou být objasněny až se znalostí teoretického a ideologického pozadí obou stran.

4.1 Molyneux: RBE a marxismus

Podle rakouské ekonomie je socialismus a komunismus nevědecký a nebezpečný. Otázka, zdali jde o nějakou formu komunismu nebo centrálního plánování, je první, kterou se ekonom rakouské školy bude zabývat, je-li mu představeno nové paradigma. V této kapitole popisují, proč Molyneux pochybuje, že zastánci RBE jsou skuteční anarchisté a nejsou marxisty.

---

¹³⁹ Příčinou může být, že Jacob Spinney není aktivista a ani The Venus Project není aktivistické hnutí, pouze vzdělávací a osvětové. Oproti tomu The Zeitgeist Movement i Freedomain Radio vyvíjejí snahy o agitaci a společenskou polarizaci.

¹⁴⁰ Když Peter Joseph shlédl toto video, vytvořil 6. října 2013 odpověď, ve které reagoval velmi pobouřeně (P62). Hnutí TZM přešlo jeho interpretaci Molyneuxových slov, vytvořilo několik souhlasných komentářů na You Tube a nepokouší se dále o diskusi.

Tato otázka zazněla v pořadu V-Radio, kde s Molyneuxem hovořil moderátor Neil Kiernan a několik posluchačů ze strany TVP. Podle vlastních vyjádření se členové TVP za marxisty, komunisty ani socialisty sami nepovažují. Jako příklad uvádějí odmítnutí, kterého se J. Frescovi dostalo od komunistů. Fresco byl vyveden ze schůze, neboť se odchyloval od Marxe. Molyneux v přesto nachází mnohé podobnosti. Volající posluchač mu oponuje. Odvolává se na vědeckou metodu, která je autoritou sama o sobě a která přiměje obecnost k přijetí či odmítnutí faktů. Propaganda nefunguje na přírodu.¹⁴¹ To však zastáncům anarcho-kapitalismu jako důkaz nestačí.

Jedna z počátečních linií Molyneuxovy kritiky filmu *Zeitgeist: Moving Forward* se týká expertů, kteří tvoří „suchopárnou přehlídku knihomolských akademiků, chrlicích marxistická klišé“.¹⁴² *Resource-based Economy* je podle Molyneuxe "marxismus s roboty". Jde o centrální plánování, které nemůže nikdy fungovat. Centrální plánovači se musí vypořádat se zásadní kritikou (viz kapitola *Spor o ekonomickou teorii*).¹⁴³

Podle Molyneuxe *The Venus Project* navrhuje eliminaci volného trhu, peněz, cen, burz, investic. Kritizuje vykořisťování pracujících a také tvrdí, že technologie krade lidem práci. Podle jeho pozorování TVP také sdílí s marxismem kritiku náboženství a společenských tříd. Konečně také k TVP patří ekonomický determinismus - sociální dysfunkce pochází z třídního konfliktu a nerovnosti v příjmech. Roboti se proto stanou novým proletariátem. Molyneux zde říká, nestačí pouze u začátku uvést několik vtipů na adresu marxismu a tuto podobnost dále ignorovat. Vyžaduje argumenty, proč tomu tak není.¹⁴⁴

Molyneux cituje Karla Marxe z *Komunistického manifestu*: „V tomto smyslu mohou komunisté shrnout svou teorii v jedinou větu: zrušení soukromého vlastnictví.“ Jak tedy *The Zeitgeist Movement* respektuje soukromé vlastnictví?¹⁴⁵ Další námitkou je fakt, že TVP nevyjadřuje dostatečně důrazně podporu principu neagrese a může tedy potenciálně jít o násilnou organizaci. Ve světle krvavé historie různých socialistických hnutí jde o důležitý argument.¹⁴⁶

Molyneuxova analýza historie poukazuje na původ myšlenek anarcho-komunismu u Bakunina a Kropotkina, přestože dnes míří na „post-scarcity“ utopii. Anarcho-komunisté

---

¹⁴¹ NK, P70, 1:47:00-1:49:50

¹⁴² SM, P64, 0:07:50-0:08:08

¹⁴³ SM, P64, 0:08:15-0:14:58

¹⁴⁴ SM, P64, 0:15:28-0:18:50

¹⁴⁵ SM, P68, 0:01:57-0:02:19

¹⁴⁶ SM, P68, 0:04:00-0:08:17

útočí na stát, neboť věří, že stát chrání soukromé vlastnictví (s čímž Peter Joseph souhlasí). Podle Molyneuxe je však stát největší hrozbou soukromému vlastnictví, které pravidelně porušuje zdaněním.¹⁴⁷

Molyneux uvádí Rothbardův citát: „Z ekonomického hlediska se anarcho-komunista snaží odstranit peníze, ceny, zaměstnání a navrhuje řídit moderní ekonomiku čistě skrze automatický registr „potřeb“ v jakési centrální databance. Nikdo, kdo by jen trochu rozumí ekonomice, si s touto teorií nebude zahrávat ani na vteřinu.“¹⁴⁸ Misesova kritika socialismu je téměř sto let stará a dle Molyneuxe nebyla dosud socialisty vyvrácena. Jak víme z předchozí kapitoly, Peter Joseph má proti této kritice argumenty. Nedokázal si však pro ně přes veškerou svou snahu připravit půdu v diskusi. Molyneux mu brání se cestou kritiky dostat k pointě.

PJ: "Všechno je to bezpředmětné, když se dostaneme k systémovému procesu. V kontextu ekonomie rozumím vašemu argumentu, ale přejděme k jádru toho všeho."¹⁴⁹ (následuje příklad)

PJ: "V pořádku, klidně si vezměte svůj malý izolovaný příklad a běžte. Je mi to jedno. Je úplně irelevantní k pointě, což je strukturální problém." [...]

SM: "Uvedl jste informaci, ke které mám jiné údaje. Je to snad v tomto rozhovoru zakázáno?"

PJ: "Ne, ale myslím, že se to úplně vyhýbá pointě, ke které se chci dostat. Zcela ji překračuje a odvádí to pozornost."

SM: "To je mi líto. Pokud fakta protirečí vaší pointě, chcete, abych je neuváděl?"

PJ: "Ne, fakta ničemu neprotirečí. Můžete se v tom dloubat jako hnidopich, ale odvádíte pozornost od problému se strukturálním násilím, o kterém se pokouším mluvit. Některé ty problémy uvádím jen kvůli argumentu a vy s nimi rychle běžíte na internet a snažíte se je vyvrátit, což vůbec nesouvisí s tím, na co poukazuji."¹⁵⁰

Považuji za možné, že by Peter Joseph přešel k popisu ekonomické kalkulace v RBE, kdyby Molyneux uznal alespoň část jeho polemiky a dal mu tak příležitost. Polemiku Petera Josepha lze interpretovat jako shromažďování důvodů pro představení své teorie, kterou považuje za řešení problémů kapitalismu, a budování argumentu pro její přijetí.

---

¹⁴⁷ SM, P68, 0:09:18-0:11:20

¹⁴⁸ ROTHBARD, Murray, N. *The Death Wish of the Anarcho-Communists*. The Libertarian Forum. January 1, 1970. Dostupné také z: <https://mises.org/library/death-wish-anarcho-communists>

¹⁴⁹ PJ, P58, 0:30:25-0:31:00

¹⁵⁰ PJ, P58, 0:37:50-0:39:00 Zvýraznil JK.

Nemá-li kapitalismus žádné problémy, nemůže je Peter Joseph vyřešit vědecky pomocí RBE. Výsledkem je, že se Peter Joseph ke svojí pointě nedostal. Molyneux pochybuje o jeho anarchismu i o tom, že není marxistou, navzdory jeho tvrzení. Z Molyneuxova hlediska neexistuje nic, co by jeho pochybnosti zmírnilo.

4.2 Molyneux: psychologický profil Petera Josepha

Skrývá-li se za tvrzením o vědě ideologie, hledá Molyneux odpovědi v psychologii, která je součástí jeho ideologie, jak ji prezentuje v internetovém vysílání. Jeho ideologie se soustředí jednak na pracovní morálku kapitalismu, jednak na psychologické kvality, které jsou získány správnou výchovou v raném dětství a bez kterých není zdravá pracovní morálka možná.

Molyneux spatřuje ve volném trhu morální prostředí, kde záleží na volbách jednotlivce, podle jeho zkušeností může trh objektivně soudit jednotlivce: „Peter Joseph měl s volným trhem špatné zkušenosti, já mám s volným trhem většinou dobré zkušenosti. Rozdíl je, že já mám volný trh rád a on volný trh nesnáší a nenávidí peníze a práci. [...] Ne, on práci nesnáší, má k práci zášť, nemá ji rád. A lidé, které on nasaje do takového smýšlení, se také stanou zaměstnanci mizerní zaměstnanci, k ničemu na volném trhu. [...] Zaručuji vám, že bych nikdy nechtěl zeitgeistery ve svém podniku. Chovali by k němu odpor, šířili by negativitu, odmlouvali, stěžovali si, nechtěli by tam být, mysleli by si, že tam venku je nějaký dokonalý svět... [...] Uvidíte to sebenaplňující proroctví. Pokud nenávidíte trh, trh projde okolo vás i se zaměstnavateli a vy se zaseknete v podřadných zaměstnáních.“¹⁵¹

Osobní zkušenost, úspěch v podnikání a důvěra ve vysvětlující sílu ekonomie tvoří základ Molyneuxovy ideologie. V recenzi filmu *Zeitgeist: Addendum* Molyneux zdůrazňuje, že strávil patnáct let jako podnikatel ve vrcholové oblasti softwarového vývoje a umisťuje se proto v diskusi jako nadřazený těm, kteří nikdy neměli „opravdovou práci“. Zde počítá jak státní zaměstnance, tak akademiky. *Trh nelze pochopit zvenčí*, stejně jako není možné, aby film o problémech černochů nebo homosexuálů natáčeli téměř sami bílí heterosexuálové.¹⁵²

---

¹⁵¹ SM, P60, 1:14:10-1:16:18 Zvýraznil JK.

¹⁵² SM, P64, 0:08:05-0:09:20 Zvýraznil JK.

V čem spočívá nezdravá pracovní morálka "zeitgeisterů"? Podle Molyneuxe jde o syndrom emoční deprivace v dětství.

„Když lidé hovoří o Jacque Frescovi a The Venus Projectu, nerozumí, odkud se věci berou, ale chtějí, aby jim byl poskytnut dostatek. Jde o skutečnou lidskou touhu. Toto je svět dítěte. Děti by si neměly dělat starosti s kalkulací, mzdami, výplatou, živobytím, daněmi, ani ničím takovým. Měly by mít svobodu objevovat a maminka s tatínkem poskytnou zdroje, aniž dítě ví, odkud se zdroje berou, jak toho dosáhnout, nebo co jsou zač, prostě chci tu hračku. [...] V raném dětství je svět takový, je to velké město, kde vám poskytnou zdroje a nemusíte si dělat starosti s penězi, prací a podobně. Pokud tato vaše dětská potřeba nebyla naplněna, zůstane ve vás jako touha a nebudete připraveni na dospělý život obchodu a vyjednávání. Budete cítit tu touhu a zřejmě se budete pokoušet zhmotnit tu fantazii, která naplní vaše potřeby v budoucnosti, abyste se vyhnuli bolesti nenaplněných potřeb v minulosti. [...] Proto jim nezáleží na důkazech, protože jde o emocionální touhu. A já s nimi sympatizuji a myslím si, že je to hrozné, že jejich potřeby v dětství nebyly naplněny. Protože to, k čemu zde dochází, je tyranie, způsobená pokusy o napravení tragické historie.“¹⁵³

Dodává, „účelem takové *směšné teorie* není pravda, důkazy, soucit a podobně, účelem je zakrýt nenaplněné emocionální potřeby, které jsou velmi bolestivé.“¹⁵⁴

Molyneux poskytuje "zeitgeisterům" další možnost, jak se nechat přesvědčit, vedle vědeckého argumentu:

„Ať už si myslíte, že mám pravdu nebo ne, vezměte si šest měsíců, jděte za terapeutem. Možná máte úplnou pravdu, ale prosím ujistěte se, že tato *ideologie* neslouží nenaplněným potřebám z dětství, jak je tomu u většiny lidí. Vyhledejte si studie online, *téměř všechno moralizování a filosofování slouží jako ex post facto ospravedlnění pro emocionální problémy*. A pokud jste prošli terapií a odvedli práci, *pak můžete proboha myslet racionálně, být svobodní, nebýt defenzivní, nepřátelští, odmítaví*. [...] Nenechte se stáhnout na dno trhu přes sebenaplňující prococtví, lidí, na to jste přece příliš inteligentní a výmluvní. Podívejte se alespoň na psychologická cvičení, Nathaniel Branden a John Bradshaw mají výborné knihy.“¹⁵⁵

Tato psychologická analýza je podepřena některými citáty Petera Josepha. Molyneuxova ortodoxnost u něho vyvolává velmi osobní, emocionální odezvu: „Viděl

---

¹⁵³ SM, P60, 1:07:05-1:09:53

¹⁵⁴ SM, P60, 1:10:20-1:11:19 Zvýraznil JK.

¹⁵⁵ SM, P60, 1:20:14-1:21:55 Zvýraznil JK.

jsem, jak naprostá většina mých přátel, kteří vyšli z vysoké školy, žila v zaměstnáních a institucích, aby získali peníze, které neznamenal nic, v porovnání s jejich talenty. *Nesnášeli tu práci.* Viděl jsem lidi, kteří spáchali sebevraždu, i jednoho přítele, který spáchal sebevraždu, protože nemohl najít práci takovou dobu, neměl žádné živobytí. *Jeho celý smysl pro sebeúctu byl podkopán. Takové věci by nemusely existovat.*¹⁵⁶

Dalším příkladem je závěrečné slovo Petera Josepha, ve kterém hovoří o svém dětství. Peter Joseph je synem sociální pracovníce a dle svých slov vyrostl tím, že naslouchal tragickým příběhům z pracovního prostředí své matky. Peter Joseph opět používá svůj případ jako odůvodnění Resource-based Economy, kde lze těmto situacím zabránit.¹⁵⁷ Kdyby Molyneux tomuto bodu věnoval více pozornosti, zřejmě by dodal, že je velmi nezdravé, pokud matka zatěžuje své děti pracovními problémy, zvláště jde-li o práci se sociálně patologickými jevy.

Pokud podle Molyneuxe "trh nelze pochopit zvenčí", pak lze totéž tvrdit o RBE. Molyneux však zatím nepřipouští existenci RBE jako svébytného paradigmatu. Kritizuje teorii TZM a označuje ji za směšnou, zároveň se však považuje za natolik důvěryhodného, že má právo žádat od protistrany šest měsíců na testování vlastní teorie. Molyneux nebere v úvahu, že *Peter Joseph se subjektivně považuje za propagátora vědecké a inženýrské metody* (Jacque Fresco) a že *takové popření vědeckého statutu je silným ohrožením této pozice*, rovnající se pokusu o veřejnou diskreditaci konkurence, alespoň před vlastním hnutím. Reakce Petera Josepha tomu odpovídá.

4.3 Molyneux: Peter Joseph a podezřelý jazyk

Jedním z důvodů, proč Peter Joseph vyvolává podezření u anarcho-kapitalistů, je jeho zvláštní práce s jazykem. Molyneux preferuje jasné argumenty v konvenčním jazyce. Již u termínu „popření principu kontinua“ si Molyneux stěžuje. „Pokud bych řekl, že mám pravdu díky principu 'flibbity jibbit ftang ftang biscuit barrel', stěží mi na to odpovíte. *Když lidé vynalézají nové koncepty logických chyb, není to dobré znamení.*“¹⁵⁸

I přesto není Molyneuxovi jasné, jak to Peter Joseph myslí, k čemu v jeho vlastních argumentech se vztahuje. „Používá slovo klam (fallacy) a chybný a tak dále, ale *vlastně*

---

¹⁵⁶ PJ, P58, 0:54:16-0:54:44 Zvýraznil JK.

¹⁵⁷ PJ, P58, 1:48:18-1:48:50 Zvýraznil JK.

¹⁵⁸ SM, P60, 0:16:04-0:17:00

neukazuje, kde se mýlím. To obvykle není dobré znamení. [...] říct, že se někdo mýlí, nic nedokazuje.¹⁵⁹ Nutno dodat, že Peter Joseph se odvolával na logický klam kontinuity, což doložil konkrétní stránkou z Wikipedie.¹⁶⁰

Molyneux opět marně očekává argumenty, zároveň si však všímá zvláštního jazyka. V této chvíli jej pouze označuje za neprofesionální, neoznačuje jej ještě za pokus o zakrytí nedostatku argumentů.

„Podívejme se na našeho šéfkuchaře se slovním salátem. [...] Těžko poznat, co se zde říká a to je opravdu tragické. Pokud chcete změnit svět, musíte lidem vysvětlit, co chcete, aby byli schopni to sledovat a zpracovat. Nemusíte jim dát všechny argumenty, nemusí umět postavit auto, ale musí jej umět řídit. A pokud jako komunikátor, jako moralista, nedokážete jednoduše vysvětlit lidem, co chcete, nebo myslíte, že je nejlepší, pokud je to opravdu zmatené... Politické vědy mi nejsou neznámé, studoval jsem celý rok u Charlese Taylora, [...] *rozumím velmi dobře politickým vědám, ale opravdu nerozumím, co se děje s jazykem tohoto člověka. Obecně, když lidé používají velká slova, je to zmatené, hodně mlhy, kouře a zrcadel, je to obvykle proto, že skrývají něco, o čem nechtějí mluvit. Možná i před sebou samými.* Proto je jednoduchý, jasný, přímý jazyk tak důležitý, když chcete změnit svět Pokud to nedokážete, přesvědčit lidi, ani vzdělaného experta jako já, o čem mluvíte, nehledě na správnost, pak nemůžete změnit názor člověka na ulici, nemůžete apelovat na jeho rozum, *můžete být pouze demagogem.*“¹⁶¹

Podobného jevu si povšiml také anarcho-kapitalista Jacob Spinney během diskuse s Brandy Hume:

„*V několika dalších bodech se zdá, že Brandy mluví jiným jazykem, než já.* Já argumentuji, že mezní užitečnost je jediný způsob, jak zjistit, co je ekonomicky nejvýhodnější k produkci. Zdá se, že ona tvrdí, že bychom měli zahodit ekonomickou efektivitu a pouze sledovat vědeckou efektivitu.“¹⁶²

Jazyk je oblastí, kde může existovat bariéra mezi paradigmaty. Vědecké argumenty, kterých se Molyneux opakovaně dovolává, je možné učinit pouze zevnitř paradigmatu. Totéž platí i naopak, Peter Joseph nedokáže podat argument zevnitř RBE někomu, kdo nerozumí RBE zevnitř. Dokud je však Molyneux přesvědčen, že rakouská ekonomická

---

¹⁵⁹ SM, P60, 0:17:20-0:18:09

¹⁶⁰ Continuum fallacy.2001-. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Continuum_fallacy

¹⁶¹ SM, P60, 55:55-58:44

¹⁶² JS, P87, 0:01:53-0:02:35

škola je jediná možná, nebude si toto uvědomovat. A to i přesto, že si je povahy paradigmat svým způsobem vědom, když říká, "trh nelze pochopit zvenčí"¹⁶³.

4.4 Peter Joseph: dialog hluchých, nebo kapitalistická defamace?

Vědecký jazyk používá denotační významy, které nesou technickou informaci, neznámou laickému posluchači (například "live wire" znamená vodič pod napětím, nikoliv živého kovového červa). Hovorový jazyk pracuje s konotacemi. Původně lékařské termíny debil, imbecil a idiot (označující různé stupně duševního postižení) se staly zaměnitelnými nadávkami.

V následujícím úryvku sledujeme konflikt mezi denotačními významy termínů (např. kvantitativní) jako „osekané“ (v orig. „truncated“) a jejich *konotacemi, které Molyneux interpretuje jako urážlivé*. Je také patrná sekundární P. Josephova podrážděnost – *urazil se, neboť Molyneux považuje jeho termíny za pokus o urážku* a nikoliv o vědeckou diskusi. Pokouší se však konflikt urovnat a Molyneux jeho vysvětlení přijímá, přesto pouze dočasně, jak vyplývá z následujícího průběhu diskuse.

Peter Joseph: „Podívejme se například na voluntarismus. *Já nepoužívám stejný zjednodušený pohled jako vy a vysvětlím, proč.*“

Stefan Molyneux: „Opravdu bych ocenil, pokud byste přestal nazývat můj pohled 'osekaný a zjednodušený'. Pokud *prokážete*, že můj pohled je 'osekaný a zjednodušený', nepotřebujete ta zatracená přídavná jména. Pokud to neprokážete, tak je to jen *hovadina a ad hominem*. Jen se zdržte, mohu-li žádat o intelektuální respekt, *urážení mojí pozice, nezdá se mi, že bych já neustále urážel vaši.*“

Peter Joseph: „*Nesnažím se vás urazit* a je mi líto, pokud to tak vidíte. Vidím 'zjednodušené a osekane' jako...“

Stefan Molyneux: [sarkasticky] „Takže 'zjednodušené a osekane' jsou výrazem respektu, aha...“

Peter Joseph: „Zjednodušené a osekane jsou kvalifikovatelné distinkce, které používám ve spojení s...“

Stefan Molyneux: „Neříkejte to, *prokažte to*, to je vše, co říkám. Jen chci, at' přestanou ta *ad hominem.*“

---

¹⁶³ SM, P64, 0:08:05-0:09:20

Peter Joseph: [podrážděně] „Poslyšte, *nesnažím se být urážlivý* a rád bych, abyste věděl, že stejně jako vy *sdílím vaši frustraci s tím, jaký je svět*, ano? Pokud z mé strany vidíte jakýkoliv prvek rozčilení, to s vámi nemá co dělat. *Opravdu souhlasím s tím, o co se snažíte a souhlasím s velkou většinou toho, co jste již uvedl. Myslím, že vaše perspektiva a hodnoty, když jde o lidský rozvoj...* Nemohl jsem dohledat všechno, o čem mluvíte, ale *velmi, velmi se mi líbilo poslouchat věci, o kterých mluvíte, a váš talent v řečnictví a komunikaci*. Já zastávám velmi vážnou pozici, ze které se dívám na vady na této planetě a když používám termíny jako 'osekané a zjednodušené', *myslím to v maximálně možném kvantitativním smyslu* a uvedu vám dále příklady.“¹⁶⁴

K uvedení příkladů dále v diskusi došlo, avšak neměly žádaný účinek. Molyneux jim oponuje na základě svých zkušeností jako podnikatel. Peter Joseph se považuje za někoho, kdo prezentuje objektivní, vědecké informace a má s ním tedy být podle toho nakládáno. Fakt, že Molyneux takto nečiní, považuje Peter Joseph za jeho neochotu přijmout vědecká fakta, která nesouhlasí s jeho pozitivní prezentací kapitalismu. Peter Joseph výslovně doporučuje Molyneuxovi knihu *The Cancer Stage of Capitalism* (autor John Mc Murtry) a *Molyneuxovu odmítavost považuje za taktiku člověka, posedlého sebezáchovou*.¹⁶⁵

Podle Petera Josepha Molyneux v diskusi prohrál a odmítá porážku přijmout. Místo toho se uchyluje k nepoctivým diskusním taktikám. Nejde jen o netrpělivý debaťní styl a skákání do řeči uprostřed pointy.¹⁶⁶ Jedním z nejzávažnějších obvinění, které Peter Joseph vůči Molyneuxovi vznáší, je sofistika a překrucování pointy.

Peter Joseph je přesvědčen, že Molyneux používá následující metodu. Molyneux si vyžádá souhlas s některým bodem a pak tento souhlas má zneužít. „Nejdříve podává řeč, ve které oslavuje své debaťní schopnosti a poté zasévá několik velmi bizarních semen, které vzejdou později ve videu, když se připravuje podat dezinterpretaci všeho, o čem jsem mluvil, aby ubránil své argumenty. Jediná pravdivá pointa leží na počátku diskuse, okolo 13:08, kdy podvodnický rámuje můj počáteční souhlas s ním, který vůbec plným souhlasem nebyl.“ Molyneux tak měl vytvořit zdání, že si Peter Joseph od začátku protičeří.¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ PJ, SM, P58,0:49:20-0:51:20

¹⁶⁵ PJ, P66, 0:17:30-0:19:23

¹⁶⁶ PJ, P62, 0:03:04-0:03:36

¹⁶⁷ PJ, P62,0:01:27-0:01:43

Pro úplnost uvádím plný citát Petera Josepha: „Absolutně souhlasím se vším, co jste zmínil. Myslím, že to, na čem se neshodneme, je to, kde tato *kořenová kauzalita* spočívá, kde toto mocenské pokřivení, kde je tato vyubulávající vlna nejistoty a nutnosti státu řídit tyto záležitosti, odkud takzvaný korupční kapitalismus, odkud pochází zájem ovládnout peníze v jádru své filosofické základny...*Základní filosofické principy, které jste právě popsal, s tím já souhlasím. Ale nepopisujete kořenovou příčinu, proč se tyto mechanismy zhmotnily.*“¹⁶⁸

Molyneux využívá „předběžný souhlas“ k následnému souhlasu s těmito body, z vlastní teorie:

- Nemáme svobodný trh.
- Vláda ovládá peníze a vzdělání.
- Vláda způsobuje narušení rodin.
- Proto dnes existují státem vytvořené lidské bytosti.
- Beze státu by se lidé chovali jinak a současné společenské problémy

by neexistovaly.

K tomu všemu však Peter Joseph svůj souhlas neudělil.

Peter Joseph proto vidí pouze dvě možnosti Molyneuxovy mentality - nevědomou a vědomou. „Buďto je *to patologický lhář*, což znamená, že *ani si neuvědomuje, jak kecá* a překrucuje každou pointu, kterou může, aby to vypadalo, že má pravdu, nebo jde o *klasického naprosto uvědomělého podvodníka*. Prokázal mi, že je schopen udělat cokoliv, aby to vypadalo, že má pravdu.“¹⁶⁹

Aktéři ukončili vědeckou diskusi, neboť oba očekávali argumenty (nebo jejich uznání), které může podat pouze další člen stejného paradigmatu. Nesplnění těchto požadavků mělo za následek chování se k protistraně jako nevědecké, což působí velmi arogantně.

Molyneux se nedozvěděl, že teorie ekonomické kalkulace v RBE existuje a sám po ní proto nepátral. Svůj názor na RBE si tedy vytvořil bez přihlídnutí k její vědeckosti. Molyneux byl ten, kdo rozhovor uspořádal a hostoval ve vlastním internetovém vysílání. Ponechal si tak dominantní pozici a uvedl Petera Josepha do defenzivy. Zarámoval jej a jeho hnutí do ideologického až psychologicky nestabilního rámce. Molyneuxova psychoanalýza Petera Josepha však vyvolala otevřeně nepřátelskou reakci z jeho strany.

---

¹⁶⁸ PJ, P62,0:02:10-0:02:49

¹⁶⁹ PJ, P62, 0:00:30-0:01:03

Peter Joseph svou teorii prezentoval až v Berlíně 12. listopadu 2013, rozhovor s Molyneuxem proběhl v září. Nedokázal jsem zjistit, zdali Peter Joseph touto teorií disponoval v ucelené podobě již během rozhovoru s Molyneuxem, nebo ji dopracoval v mezičase. Je však zjevné, že Peter Joseph neměl potíže prezentovat svou vědeckou teorii v kruhu osob, které souhlasí s jeho ideologií.

V následující kapitole zkoumám, jakou roli hrají v tomto konfliktu ideologické rozdíly hodnot. Tak, jako Molyneux co by podnikatel neuznal zeitgeistery za hodné zaměstnání, nemusel ani Peter Joseph uznat Molyneuxe za "hodného" konkrétních argumentů.

5 Ideologické hodnoty ekonomických systémů

V předešlé kapitole jsem ukázal, že aktéři obou stran (zejména Peter Joseph a Jacob Spinney) si zvolili zanechat diskuse a neprezentovat dále své argumenty. Důvodem pro to mohlo být přesvědčení o ideologickém nesouhlasu. V této kapitole zkoumám hodnoty, podle kterých volí diskutující strany svůj ekonomický model a také způsob, jakým sami svůj model prezentují. Zkoumám také způsoby, jakými diskutující odmítají model svého protějšku - nebo alespoň to, co si pod ním představují. Pro účely této práce předpokládám, že ideologie se skládá z hodnot, které si lidé volí na základě vzájemné podobnosti.

V závěru kapitoly se ukazuje, že navzdory svým prohlášením zastávají obě strany velmi podobné hodnoty. Ideologický rozdíl zde nepochybně existuje, avšak jeho hlavní charakteristikou se zdá být spíše měřítko, ve kterém tyto ideologie navrhuji provádět ekonomické změny.

V této kapitole pracuji s materiály obecného nebo dokumentárního charakteru, zpracované kódy často označují obsáhlejší monology mluvčích, proto parafrázuji. Uvádím také citáty z jiných materiálů mluvčích, kde se vyjadřují mnohem podobněji, než v diskusi mezi sebou.

5.1 Ideologie Freedomain Radio

Stefan Molyneux svou ideologii systematicky nesumarizuje, ani jí nedává konkrétní název. Okolo této individualistické ideologie se sdružují posluchači Freedomain Radio. S libertariánstvím ji pojí princip neagrese, avšak platí i pro osobní a rodinné vztahy, nejen politické. Za dodržení principu neagrese je anarcho-kapitalismus přirozený výrobní způsob. Ochota hospodářsky soutěžit i prohrávat je zdrojem celkového vyššího životního standardu pro všechny účastníky na trhu. Kapitalismus také morálně pozvedává a socializuje mladé pracující jedince. Rodiče jsou zodpovědní za nenásilnou výchovu svých dětí a dospělé děti by měly při neúspěchu v kapitalismu a ve vztazích nejdříve zhodnotit své dětství, než obviní kapitalismus ze selhání. Molyneux však vzbudil značnou kontroverzi, když doporučil dospělým dětem, aby neváhaly přiznat morální zodpovědnost vlastním rodičům za jejich jednání při výchově a vyhledat pomoc psychologa.

Princip neagrese formálně definovala Ayn Randová a rozšířili jej další libertariánští myslitelé, jeho známky však lze pozorovat u mnoha autorů 19. století, novověku, i v Bibli. Jde o zásadu, že není morálně ospravedlnitelné *zahájit* násilí vůči nenásilně se chovajícím osobám a jejich majetku. Princip neagrese tedy neodsuzuje násilí jako takové, pouze jeho zahájení formou agrese, hrozby, nebo lži. Sebeobrana i obrana je tímto principem přijímána. Princip neagrese tak ustavuje negativní právo na integritu osoby i majetku a povoluje činit vše, co princip neagrese neporušuje.¹⁷⁰

Stefan Molyneux dále princip neagrese logicky rozpracovává do metaetické metodologie, kterou nazval Universally Preferable Behavior (UPB). V knize "Univerzálně preferovatelné jednání" představuje objektivní definici a hodnocení morálních principů, aniž by se odvolával na vyšší autoritu státní moci a její tresty, náboženství, nebo utilitarismus (argumentaci z následků). UPB není subjektivistické, relativistické, ani kulturní a potvrzuje princip neagrese. Molyneux také v knize logicky vylučuje z morálnosti pět příkladů zločinů - znásilnění, vraždu, krádež, podvod a lež. Podstatou UPB je odvozování poznání od prvotních principů¹⁷¹ a důsledkem je nutnost univerzální platnosti morálních prohlášení. Princip identity znamená, že je-li činnost morální, pak přesně opačná činnost logicky musí být nemorální, i kdyby šlo o pouhé dvě osoby v jedné místnosti.

---

¹⁷⁰ BLOCK, Walter. *The Non-Aggression Axiom of Libertarianism*. LewRockwell.com [online]. 2003 [cit. 2016-04-29]. Dostupné z: <http://archive.lewrockwell.com/block/block26.html>

¹⁷¹ MCMANAMAN, Douglas P. *The First Three Self-Evident Principles of Speculative Reason*. In: Lifeissues.net [online]. [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: http://www.lifeissues.net/writers/mcm/ph/ph_01philosophyyouth5.html

Logickým testem univerzální morálky může projít jen takové pravidlo, které platí pro obě osoby zároveň a nedělí je například na daňového poplatníka a výběrčího, oběť a vraha, okradeného a zloděje, podvedeného a lháře, pokud by se někdo pokoušel morálně ospravedlnit tyto činnosti.¹⁷²

Molyneuxe se však neztotožňuje s libertariány, neboť podle něho se princip neagrese vztahuje také na děti, stejně jako na všechny ostatní lidi. Proto by se libertariáni měli soustředit na nejčastější případ porušení principu neagrese, kterým jsou násilné tresty dětí výpraskem. Násilí vůči dětem Molyneux považuje za zdroj podřízenosti vůči státní moci a také zdroj touhy tuto moc vykonávat.¹⁷³ Molyneux odpovídá na libertariánské námitky¹⁷⁴ a své argumenty podepírá vědeckými studiemi zdravotních a sociálních důsledků trestů.¹⁷⁵ Neochotu libertariánů reflektovat jeho argumenty proti výpraskům považuje Molyneux za jeden z hlavních důvodů, proč se neztotožňuje s libertariánským hnutím.

Molyneux nabádá své posluchače, aby ideologii, filosofii a politiku svobody aplikovali ve svém osobním životě, přátelských vztazích a rodině, považují-li tyto vztahy za fungující. Příkladem tohoto přístupu je argument "proti mně". Zastávám-li nenásilnou morální pozici (daně jsou krádež) a naši blízcí zastávají pozici opačnou (daně jsou spravedlivé), pak tito lidé morálně schvalují, aby *proti mně* byly podniknuty represivní kroky - napadení, zatčení, uvěznění, nebo i usmrcení, jako odezva na nenásilné aktivity. Pokud toto naši přátelé a rodina nevědí, pak Molyneux nabádá své posluchače, aby jim tuto skutečnost vysvětlili a debatovali o ní. Dobu na debatu ponechává Molyneux na vlastním úsudku posluchače - týdny, měsíce, nebo roky. Není-li však diskuse úspěšná, pak takový vztah navzdory morálce nemůže trvat a měl by být přerušeno.¹⁷⁶

Skutečný rozruch však vyvolala aplikace této ideologie na osobní vztahy mezi rodiči a jejich dospělými dětmi. Molyneux používá termín "deFOO", jehož základem je

---

¹⁷² MOLYNEUX, Stefan. *Univerzálně preferovatelné jednání: racionální důkaz sekulární etiky*. Hlásná Třeboň: Přemysl Bosák, 2015, s. 111-145. ISBN 978-80-260-7822-7. Dostupné z:

<http://www.palmknihy.cz/univerzalne-preferovatelne-jednani.html>

¹⁷³ MOLYNEUX, Stefan a Walter BLOCK. *Does Spanking Violate the Non-Aggression Principle?: Walter Block Debates Stefan Molyneux*. In: YouTube [online]. 2013 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=EgCmoVbdYtE>

¹⁷⁴ MOLYNEUX, Stefan. *Does Spanking Violate the Non-Aggression Principle?* In: Anarchei.me [online]. 2013 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://anarchei.me/post/44500589948/does-spanking-violate-the-non-aggression>

¹⁷⁵ MOLYNEUX, Stefan. *The Facts About Spanking*. In: YouTube [online]. 2011 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ONNRfflggBg>

¹⁷⁶ MOLYNEUX, Stefan. *Against Me*. In: YouTube: James Cox [online]. 2013 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CUoZBfz7r0U>

rodina původu ("Family Of Origin"). Laskavá výchova si jistě zaslouhuje podporu rodičů ve stáří. Avšak kruté a nemístné chování rodičů by měly dospělé děti prodiskutovat s rodiči a odmítají-li rodiče svou zodpovědnost, pak mají potomci právo přerušit s rodiči veškeré kontakty (deFOO jako sloveso). Doporučuje také dospělým dětem následně podstoupit terapii pod dohledem odborníka. Tímto doporučením vzbudil Molyneux kritiku a pohoršení ze strany veřejnosti. Zazněla také obvinění, že Freedomain Radio je internetový kult, který rozvrací rodiny a izoluje jejich mladé členy. Molyneux se obviněním brání argumenty, že izolace týraných osob je lékařsky platná a nutná k psychologickému zotavení a také že kultury nedoporučují lidem, aby požádali o pomoc na psychologa.¹⁷⁷

Stefan Molyneux svou ideologii nesumarizuje, ale rozvíjí ji jako postupný program témat, která probírá ve svém pořadu Freedomain Radio. Své názory na tato témata považuje za logicky konzistentní a vědecky podložené, tedy za realitu, kterou nemá potřebu dále souhrnně označovat. Považují však za pravděpodobné, že linie této ideologie byly položeny již v období, kdy Molyneux prošel třemi lety psychoterapie a začínal nahrávat podcast při jízdě do zaměstnání. Tehdy začal tématy filosofie, politiky a ekonomie, aby připravil posluchače na pozdější období hlubších, psychologických témat. V současné době čítá pořad Freedomain Radio více než tři tisíce dílů, přičemž vychází od 19. listopadu 2005.

5.2 Ideologie The Zeitgeist Movement

Peter Joseph v posledních letech několikrát vystoupil v pořadu "Breaking the Set" reportérky Abigail Martin, na stanici RT America. Lze-li Molyneuxe nazvat individualistou, Peter Joseph svou ideologickou pozici nazval "strukturalismus":

"Můžete mne pro zjednodušení nazvat strukturalistou. Gándhí byl nazýván strukturalistou v kontextu svého prohlášení: 'Neobviňujte osoby za jejich činy, dívejte se na motivující struktury, které je tam umístily.' Já i Gándhí s tím souhlasíme a já na tom buduji na mnoha odlišných úrovních. Dokud nezměníte ekonomický systém, nezměníte kulturu. Absolutní základy naší struktury hodnot, naší kultury, jsou dnes i historicky

---

¹⁷⁷ MOLYNEUX, Stefan a Joe ROGAN. *The two faces of defoing*. In: YouTube: bighammer hurts [online]. 2014 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rju0csFA16g>

zakořeněny v naší ekonomice a v tom, jak se rozvíjela. Otroctví, vykořisťování, to vše je v nás zabudováno. Proto trvám na ekonomické změně."¹⁷⁸

Peter Joseph nahlíží na lidské chování prakticky zcela skrze médium prostředí. Lidé se nechovají ideálně, pokud je v tomu prostředí aktivně nepodmiňuje.¹⁷⁹ Prostředí s nedostatkem zdrojů vybízí k soutěži a tato soutěž nemá hranice, nevyhnutelně proto vede ke snaze o hromadění moci a majetku na úkor druhých.

Design prostředí může podle Petera Josepha ztělesňovat žádoucí hodnoty a ovlivňovat tak lidské chování. Kupříkladu, pokud behaviorista chce, aby nedocházelo ke konfliktům (hodnota míru), pak buďto odstraní předmět konfliktu z prostředí, nebo jej poskytne v dostatečném množství pro všechny jedince. Peter Joseph nevidí v tržním systému žádné podobné hodnoty vtělené do tržního mechanismu, které by působily jako psychologické podmiňování žádoucím směrem.¹⁸⁰ V porovnání s naším příkladem, trh žádané předměty ani neodstraní z prostředí, ani je neučiní všeobecně přístupnými. Z tohoto pohledu tedy tržní systém může pouze vést k eskalaci konfliktů a hromadění moci, které vyústí vznikem státu.

Brandy Hume prezentuje RBE jako technický model ekonomického prostředí dle zcela nového hodnotového systému. Ve svém videu RBE 101 – A New Value System představuje definici inženýrství jako aplikované vědy¹⁸¹. Ne všechny hodnoty mají stejnou váhu ve světle vědy a objektivních lidských potřeb. Brandy Hume tedy opouští ekonomickou teorii mezního užitku a makroekonomických ukazatelů, ve prospěch „přístupu podle schopností“ (Capability Approach - CA), jehož autorem je ekonom a laureát Nobelovy ceny Amartya Sen. CA rozlišuje mezi štěstím a naplněním základních potřeb. Například automobil není základní potřeba. Chtějí-li různí lidé automobil, mohou tím usilovat o naplnění různých potřeb – společenských, citových, nebo existenčních. Hume také zmiňuje „přístup podle základních lidských potřeb“ (Fundamental Human Needs approach“, jehož autorem je ekonom Manfred Max-Neef.¹⁸²

Pokud však RBE neobsahuje strukturální motivaci k zisku, co motivuje lidi k práci, není-li to výdělek a existenční potřeby? Zdá se, že potěšení z práce samotné, z jejího zvládnání a zlepšování vlastních schopností. Toto má motivovat profesionální dobrovolníky,

---

¹⁷⁸ PETER JOSEPH. Peter Joseph - I am a structuralist. In: You Tube [online]. StrangePETE's Channel, 2016 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xYZ-ajfdgbM>

¹⁷⁹ PJ, P58, 0:20:30-0:20:45

¹⁸⁰ PJ, P58, 0:21:16-02:21:50

¹⁸¹ Brandy Hume uvádí, že jde o definici používanou EAMBES (The European Alliance for Medical and Biological Engineering and Science).

¹⁸² BH, P83,-0:06:38-0:13:30

kteří jinak budou sdílet celkovou životní úroveň ostatních občanů. Zde se Peter Joseph odvolává na knihu „Drive: The Surprising Truth About What Motivates Us“¹⁸³, jejímž autorem je Dan Pink. Lidé mají mnoho dalších motivací k práci pro veřejné blaho. Dan Pink zjistil, že lidé v obtížných zaměstnáních potřebovali peníze, avšak v zaměstnáních, která lidi baví, se peníze ukázaly spíše jako překážka.¹⁸⁴ Podle Brandy Hume není inovace nutně motivována soutěží, ale inovací samotnou, snahou o zlepšení. Proto je zbytečné, aby podniky vyráběly více verzí stejného výrobku, když by mohly spojit své zdroje a vyvinout objektivně nejúčinnější verzi.¹⁸⁵

Brandy Hume se odvolává na studii New Economics Foundation, podle které *většina základních potřeb nevyžaduje materiální strategie ke svému naplnění*. Hmotná omezení nebrání lidem ve štěstí, mají-li naplněny základní potřeby. Pouze 10 procent subjektivního pocitu pohody se zdá ovlivněno materiálními podmínkami.¹⁸⁶

Jacob Spinney reaguje na takovou kritiku materiálních potřeb:

"Jak jsem již řekl, pokud chcete společnost založenou na vědecké efektivitě, pak by jedinci měli dostat bramborovou dietu a přidělené ubytování se střídáním na palandách."¹⁸⁷

Hume však dodává, že nejde o uspokojení lidských potřeb ve spartánských podmínkách, masově produkovanými výrobky. Jde o něco, co si lidé sami zvolí, nikoliv na základě svého názoru, ale tím, že k tomu dojdou prostřednictvím vědecké metody. RBE neznámá nutnost pasivně přijímat standardizované výrobky, ale aktivně se podílet na jejich výzkumu a vývoji. Nový hodnotový systém znamená dobrovolné přijetí vědecké metody před okamžitým jednáním na základě pouhého názoru o potřebách.¹⁸⁸

Je zřejmé, že Spinney hovoří o společnosti, kdežto Peter Joseph i Brandy Hume hovoří o prostředí. Tím vznikají zcela odlišné morální konotace z pohledu druhé strany. Přímá manipulace lidmi je z pohledu anarcho-kapitalistů omezování osobní svobody, kdežto manipulace prostředím je běžná pracovní činnost. Vědecké efektivitě má být v RBE podřízeno prostředí, nikoliv lidé.

---

¹⁸³ PINK, Daniel H. Drive: the surprising truth about what motivates us. New York: Riverhead Books, c2009, xii, 242 s. ISBN 978-1-59448-884-9.

¹⁸⁴ PJ, P89, 02:03:20-02:05:40

¹⁸⁵ BH, P81,0:06:00-0:06:38

¹⁸⁶ THOMPSON, Sam a Nic MARKS. Measuring well-being in policy: issues and applications. London, UK: New Economics Foundation, 2008, s. 15. Dostupné z: http://b.3cdn.net/nefoundation/575659b4f333001669_ohm6iiogp.pdf

¹⁸⁷ JS, P87, 0:01:53-0:02:35

¹⁸⁸ BH, P83,0:20:45-0:24:07

5.3 Dobrovolnost a strukturální násilí z pohledu RBE

Peter Joseph nesdílí kapitalistickou definici dobrovolnosti. Je přesvědčena, že ne všechny směny na svobodném trhu jsou skutečně dobrovolné, přestože v právním smyslu to tak je. I na volném trhu by proto docházelo k tomu, že se lidé ocitnou v nesnesitelných podmínkách. Peter Joseph poukazuje na základ kapitalismu v donucování. Účastníci na trhu jsou nuceni přijmout takové ekonomické příležitosti, jaké se jim nabízejí, případně žádné, například během Velké hospodářské krize v roce 1929. Nedostatek kupní síly nutí lidi k účasti v systému, lidé musí nejdříve pracovat, vydělat peníze a teprve poté je mohou užívat. Peter Joseph toto označuje za sociální darwinismus.¹⁸⁹ Spinney odpovídá, že v dobrovolné společnosti by jistě existovala charita pro tyto potřebné. A právě dobrovolná společnost vytváří nejvíce bohatství, použitelného i pro charitu.¹⁹⁰

Molyneux tvrdí, že dojde-li k ekonomické transakci bez ozbrojeného donucení, je tato transakce dobrovolná. Peter Joseph však bere v úvahu i stres z ekonomických obtíží (vycházející z prostředí), který účastníky k takovému rozhodnutí přivedl. Peter Joseph tedy nesouhlasí s Molyneuxem, že svobodný trh je skutečně svobodný.¹⁹¹

Jeden z mechanismů, které Peter Joseph považuje za násilné, je *tržní korekce*, neboli *kreativní destrukce*. Molyneux souhlasí s podřízením se trhu, pokud nedostáváme zapláceno tam, kde jsme, je naše odpovědnost si nalézt jinou práci. Peter Joseph si všímá stresu a existenční nejistoty, který při takové situaci vzniká. Považuje tuto situaci za nemorální a tvrdí, že v systému RBE k takové situaci nemůže dojít.¹⁹²

Peter Joseph srovnává kapitalismus s RBE „Má původní pointa je o tom, jak korektivní mechanismy, zabudované do tržní ekonomie mají velmi negativní následky, zbytečně, neboť jejich existence není nutná.“¹⁹³

Jeho názor sdílí také jeden volající posluchač při telefonátu do pořadu Freedomain Radio: „Pokud nenaleznete způsob, jak být užitečný někomu kdo vlastní více, než vy, nepřežijete.“¹⁹⁴

Hodnota vtělená v trhu je soutěž a soutěž vede ke kriminalitě. Kriminální povaha tržního systému je dle Petera Josepha dostatečně zdůrazněna tím, že mocenské elity byly

---

¹⁸⁹ PJ, P66, 0:18:09-0:20:09

¹⁹⁰ JS, P87, 0:00:05-0:01:30

¹⁹¹ PJ, P62, 0:18:09-0:02:21

¹⁹² PJ, P62, 0:20:36-0:21:23

¹⁹³ PJ, P58, 1:17:48-1:17:58

¹⁹⁴ PJ, P70, 1:15:55-1:16:08

vždy zároveň elitami ekonomickými, přirovnává to také k mafiánské mentalitě.¹⁹⁵ Peter Joseph nevidí důvod, proč by se účastník na trhu měl zastavit před porušením morálních pravidel, existuje-li možnost získat výhodu například nákupem privilegií od vlády, bude vystaven pokušení.

Právě toto pokušení chce Peter Joseph odstranit ze systému tím, že odstraní hodnotu žádoucí soutěže. Tato operace by učinila anarcho-kapitalistickou distinkci mezi vládou a trhem nepodstatnou.¹⁹⁶ Pohled na Zemi jako zdroj surovin je strukturální součástí trhu, přestože někteří vlastníci se dobře starají o svůj majetek.¹⁹⁷ Popsané tržní principy pocházejí z malthusiánského názoru, že neexistuje dostatek zdrojů pro všechny a je tedy třeba o ně soutěžit. To, spolu s nevyhnutelnými následky a nehodami, které by se za jiných podmínek nestaly, se odráží v lidské mentalitě a veřejném zdraví.¹⁹⁸

Veřejné zdraví (termín Světové zdravotnické organizace) se vztahuje na všechna organizovaná opatření k prevenci nemocí, podpoře zdraví a prodloužení života v populaci jako celku.¹⁹⁹ "Strukturální násilí" definoval Paul Farmer jako společenská uspořádání, která ohrožují jedince a populace. Jde o strukturální jev, protože je součástí politické a ekonomické organizace světa. Jde o násilný jev, protože působí lidem újmu. Viníky nejsou ani jedinci, ani kultura.²⁰⁰ The Zeitgeist Movement tyto pojmy přejímá a staví proti sobě jako vzájemný opak. Peter Joseph jejich prostřednictvím poukazuje na hlubší problémy, které by podle jeho názoru přetrvávaly i na svobodném trhu, třebaže v nižší míře.

Strukturální násilí je převážně skryté. Sociální nerovnost je jedním z nejhorších faktorů ve veřejném zdraví. V absolutní podobě jde o chudobu, v relativní podobě jde o psycho-sociální stres, o němž také hovoří psycholog Gabor Maté. Strukturální násilí je vedoucí příčinou smrti na planetě Zemi a nelze jej přičíst státu nebo korupčnímu kapitalismu, neboť hodnoty *soutěživosti a nerovnosti* existují i na svobodném trhu.²⁰¹ Peter Joseph se odvolává na studii, podle které od roku 1976 muselo zemřít 600 milionů lidí kvůli chudobě a nerovnosti.²⁰²

---

¹⁹⁵PJ, P62, 0:06:00- 0:06:30

¹⁹⁶PJ, P58, 1:05:15-1:05:48, PJ, P58, 1:15:01-1:15:48

¹⁹⁷PJ, P58, 1:24:40-01:25:02

¹⁹⁸PJ, P58, 1:45:23-01:46:12, PJ, P58, 0:35:40-0:36:42

¹⁹⁹World Health Organization. Public Health. In: Trade, foreign policy, diplomacy and health [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.who.int/trade/glossary/story076/en/>

²⁰⁰BURTLE, Adam. What is Structural Violence? In: STRUCTURAL VIOLENCE [online]. 2013 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.structuralviolence.org/structural-violence/>

²⁰¹PJ, P58, 0:30:30-0:34:00

²⁰²KOHLER, G. a N. ALCOCK. An Empirical Table of Structural Violence. Journal of Peace Research. 1976-01-01, vol. 13, issue 4, s. 343-356. DOI: 10.1177/002234337601300405. Dostupné z: <http://jpr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002234337601300405>

Definice tohoto pojmu je však velmi široká, možná až příliš. V původním smyslu znamenal termín strukturální násilí pouze institucionální násilí, uvalené na lidi. Avšak sociální výzkumníci tento koncept rozšířili. Peter Joseph jej používá ve smyslu nepřímých důsledků, které má život v chudobě – například zvýšená úrazovost a nemocnost v rodině, následný nedostatek peněz i času a nezaměstnanost.²⁰³ Peter Joseph vidí socio-ekonomickou nerovnost jako jed nebo formu znečištění, která zkracuje lidský život stejně spolehlivě, jako vražda se zbraní. Domnívá se však, že je to náš právní a vězeňský systém, který poukazuje pouze na přímé formy násilí. Důsledky tržního kapitalismu nelze dedukovat z případů nebo pouček. Trh je synergický systém a *jeho důsledky lze odvodit pouze z celku.*²⁰⁴

RBE vychází z předpokladu, že z celku odvozené hodnoty jako "veřejné zdraví" nebo "strukturální násilí" lze objektivně definovat, měřit a ovlivňovat prostředím. Dokáželi změna světové infrastruktury odstranit strukturální násilí, pak je program RBE považován za oprávněný.

5.4 Ideologická blízkost RBE a anarcho-kapitalismu

Díky dlouhodobému poslechu pořadu Freedomain Radio mimo analýzu materiálů jsem nabyt dojmu, že názory anarcho-kapitalistů jsou méně vyhraněné, než je Molyneux prezentuje v konfrontaci s Peterem Josephem. V některých otázkách se dokonce shodují. V této podkapitole se pokusím uvést nejmarkantnější příklady.

Peter Joseph přirovnává trh ke hře, přičemž v této hře je možné podvádět. Kdo určí, kam až lze zajít v soutěži? Proto jsou morální principy bez strukturálního posílení zbytečné. Peter Joseph dále používá příklad otroctví, které přetrvalo velmi dlouho – a dnes spíše změnilo formu na mzdové otroctví, namísto skutečného vymizení.²⁰⁵ Tento princip nazývá Peter Joseph „bludem morálního pravidla navzdory systému“.

Peter Joseph později přiznává, že současná kultura má velmi rozvinutý smysl pro etiku. Avšak fakt, že tato etika není uplatněna v praxi, přičítá trhu, který nutí lidi k neetickému chování.²⁰⁶ Jak Peter Joseph, tak aktivistka Brandy Hume (The Venus Project), zazlívají trhu jeho vedlejší účinky, které se nezobrazí v provedených transakcích (např.

---

²⁰³PJ, P58, 0:34:35-0:36:14

²⁰⁴ PJ, P89, 0:23:30-0:25:12

²⁰⁵PJ, P89, 0:15:50-0:17:05

²⁰⁶PJ, P58, 1:34:00- 1:34:24

pracovní podmínky zaměstnanců) a také dobu, kterou trhu trvá opravit své chyby.²⁰⁷ V RBE může k sociální změně dojít například okamžitým zastavením výroby cigaret, neboť lidé na výrobě nejsou závislí výdělkem.

Oba zastánci RBE naznačují, že „tržní korekce“ v RBE je rychlejší a méně stresující než v kapitalismu, neboť změna výroby neznamena pro pracující ztrátu výdělku. RBE tedy není pravým opakem anarcho-kapitalismu, ale spíše jeho rychlejším, humánnějším protějškem.

Peter Joseph tvrdí, že existenční nutnost soutěžit na trhu vede k motivaci porušovat pravidla. Uvidí-li podnikatelé na trhu, že stát poskytuje za úplatu určitá privilegia, většina jich jistě neodolá, mohou-li si je dovolit, neboť systém sám je k tomu motivuje. Uvnitř komerce a obchodu tak existuje tendence ke konsolidaci a mocenskému monopolu a státní kontrole jednoduše tím, že aktéři hledají bezprostřední výhodu před konkurencí.²⁰⁸ Totéž do značné míry existuje i na volném trhu.

Molyneux však o rok dříve tomuto názoru Petera Josepha neodporuje, právě naopak. V komentáři ve videu o feminismu uvádí tento příklad:

„Společnost, která prodává terapii, nemá finanční investici ve zkoumání léčby. Společnost, která prodává léčbu, nemá finanční motivaci zkoumat prevenci. Lidé, kteří prodávají léky na rýmu, se zřejmě nebudou aktivně snažit vynalézt něco, co rýmu vyléčí za hodinu. Ne proto, že by to byli špatní lidé, ne, že by jim na vás nezáleželo, ale základním pravidlem ekonomie je, lidé reagují na pobídky. Pokud nemáte tvořivou destrukci na trhu, pak se společnosti opevní v řešení problémů, pro jejichž prevenci nemají žádnou finanční motivaci. Lidé, kteří vám prodávají chemoterapii nebo ozařování, nejsou tolik motivováni zabránit, abyste rakovinu vůbec dostali. *Chci zdůraznit, že to neznamena, že by šlo o zlé lidi, je to přirozené.* Pokud z terapie vyděláte miliardu dolarů, prevencí o tu miliardu přijdete. Prevence je skoro vždy levnější, než léčba a vy vyděláte méně peněz, nebo žádné. Proto potřebujete tak volný trh, jak je jen možné. Společnosti rostou, nabízejí řešení a pak nemají motivaci odstranit problém, který řeší. To je zvláště ohavné, pokud řešení spočívá v ruce státu, neboť stát brání tvořivé destrukci z rukou lidí, kteří přicházejí s řešením [...]“²⁰⁹

---

²⁰⁷BH, P79, 0:14:30-0:14:44

²⁰⁸PJ,P62,0:13:50-0:14:16 Zvýraznil JK.

²⁰⁹MOLYNEUX, Stefan. *The Life and Death of Radical Feminism*. [online]. You Tube, 29.1.2012 [cit. 2015-05-03]. Čas: 0:00:58-0:03:00. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Fi P64h I_e DU

Z tohoto citátu je patrné, že Molyneux si je vědom vnitřních tendencí tržního systému, které se mohou zdát motivovat lidi k nemorální činnosti, avšak jsou způsobeny systémem samotným, což je v zásadě teze Petera Josepha. Ten zas nutně nepopírá, že na trhu může existovat jistá korekce skrze konkurenci, pouze tvrdí, že tato korekce je stresující pro všechny účastníky, plýtvá zdroji a díky alternativě RBE je zcela zbytečná.

Další ideologická podobnost, která byla v diskusi popřena, se týká „bludu morálního pravidla navzdory systému“. Proběhl-li rozhovor na počátku roku 2013, v listopadu roku 2014 Molyneux vydal video 'Death by Incentives: What Makes The World Go Round', ve kterém hovoří o vlivu společenských a ekonomických pobídek na lidské chování, zasahuje tedy do sféry behaviorální psychologie, typické pro The Venus Project. V něm Molyneux říká: „Jakmile jsou zavedeny pobídky sloužící moci, teprve můžeme mít [povolenu od autorit] svobodu projevu, protože *apelování na etiku téměř nikdy nepřekoná pobídky*.“²¹⁰

Zde uvádím citát, který považuji za známku "sociálního darwinismu" v rámci kapitalistické ideologie:

SM: "Říkáte, že tržní disciplína je, když nedokážete shromáždit vzácné zdroje, život, úspory, způsobem, který uspokojuje potřeby ostatních se ziskem, tak nás tím trh ukázněje? Například pokud si má dcera postaví stánek s limonádou a nedokáže přimět lidi, aby u ní kupovali limonádu, tak je tím vystavena nějakému násilí?"²¹¹

Molyneux však o dva roky později ve svém pořadu Freedomain Radio řekl:

"Myslím, že anarcho-komunismus funguje dobře v rodinách. Copak budu chtít, aby má dcera platila nájem? [smích] Mezi dospělými, ano."²¹²

RBE prezentuje metody, jakými zabránit konzumerismu pomocí nového systému hodnot. Anarcho-kapitalismus však nemá ideologii, která by přikazovala maximální spotřebu. Na tom se strany shodují. Případný nesouhlas s minimalismem zde může být pouze přechodný. Přestože si Spinney stěžuje na „bramborovou dietu“, které by byl v RBE vědecky podroben, Molyneux uznává pointu jiného hodnotového systému, v odpovědi posluchači z hnutí TVP: „V tom s vámi souhlasím, zvolil jsem si 75% snížení výdělku, abych mohl hovořit o filosofii, místo abych pracoval v softwarovém průmyslu. Mám 12 let

---

²¹⁰ MOLYNEUX, Stefan. 2014. *Death by Incentives: What Makes The World Go Round*. You Tube [online]. [cit. 2015-05-08]. Čas: 0:03:57-0:04:16. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=eHyald60ED8>

²¹¹ SM, P58, 01:11:30-01:11:50

²¹² MOLYNEUX, Stefan. 2014. *Word Salad of Assertions*. You Tube [online]. [cit. 2015-09-08]. Čas: 1:29:14-1:29:22. Dostupné z: <http://www.fdrpodcasts.com/#/3057/word-salad-of-assertions-call-in-show-august-22nd-2015>

²¹² SM, P58, 01:11:30-01:11:50

staré auto a lacinou soupravu sluchátek, takže s vámi zcela souhlasím, že honba za materiálním zbožím, podle Maslowovy hierarchie potřeb mimo holé minimum má snižující se návratnost uspokojení. Sám se snažím apelovat na lidi, kteří jsou ponořeni v nápadném konzumu, že tudy leží osobní i globální úpadek.“²¹³

Molyneux a Peter Joseph se tedy ve skutečnosti názorově blíží co do vlivu systému na jedince. Rozdíl v důrazu lze vysvětlit tím, že je Peter Joseph inspirován jak behaviorismem, tak inženýrstvím J. Fresca. Inženýrská metoda designu systému musí počítat s kritickou zátěží, chceme-li vytvořit spolehlivý systém. V případě společenského systému představuje zátěž lidské chování. *Peter Joseph počítá s nejhorsím možným scénářem lidského chování, neboť tento je relevantní z inženýrského hlediska preventivního designu prostředí.*

Ani Molyneux není nekritickým zastáncem trhu a v mnoha ohledech se shoduje s kritikou hnutí TZM. Nejistil jsem, že by se Molyneux a Peter Joseph fundamentálně lišili v ideologii. Hlavním rozdílem se zdá být míra, do jaké může podle jejich názoru jedinec vzdorovat strukturálnímu nátlaku, proto Molyneux svým posluchačům (i Peteru Josephovi) pravidelně doporučuje psychoterapii, samostatně i pod vedením profesionála. Vzájemná konkurence obou systémů v rámci diskuse se tedy zdá být hlavním důvodem, proč se je jejich zastánci snaží prezentovat tak odlišně.

Obě hnutí zastávají velmi podobné hodnoty a Molyneux je potvrzuje jak před, tak po diskusi s Peterem Josephem. Svou teorii však nejsou schopna komunikovat, alespoň pokud se týče RBE. V následující kapitole zkoumám možnost, že právě tento rozdíl v měřítku metod může dodat poslední vysvětlení, proč došlo k morálnímu konfliktu.

---

²¹³SM, P70,0 :33:00 -0:33:32

6 Rozsah sociálních změn jako morální problém

V předchozí kapitole jsem popsal, jak velký důraz kladou obě hnutí na odlišné hodnoty. Vyšlo však najevo, že se v mnoha ohledech shodují a k jejich radikalizaci došlo spíše pro účely diskuse. Přesto však trvají výhrady obecného, morálního charakteru. Z pohledu anarcho-kapitalistů se zeitgeisteři snaží ohrozit svět. Z pohledu zeitgeisterů anarcho-kapitalisté nejednají pro záchranu světa, přestože k tomu existují technické prostředky.

Ideologie obou hnutí je aktivistická, shoduje se na nutnosti společenských změn, je-li vědecky dokázána jejich proveditelnost. U obou hnutí panuje shoda v metodě, kterou je určitá forma podmiňování chování jedinců. Anarcho-kapitalisté pohlížejí skepticky na globální měřítko, ve kterém chtějí zastánci RBE změnit světové prostředí, tolerují však jejich počáteční plán na vybudování zkušebního města.

Důvodem pro tento skepticismus je hluboce odlišná morálka. Anarcho-kapitalisté považují jedince za osobně morálně zodpovědné, změny tedy lze dosáhnout osobní snahou. Zastánci RBE považují za zdroj chování samotné prostředí. Prostředí je zodpovědné za prevenci špatného a podporu žádoucího chování. Z tohoto pojetí vychází globální budovatelské plány v rámci RBE, které anarcho-kapitalistům připadají megalomanské a nepřiměřené.

Odpověď na tuto nesrovnalost mohla přinést diskuse o technických nástrojích změn, kterých hnutí chtějí dosáhnout. Změna v osobním životě i rodině vyžaduje zcela jiné prostředky, než změna fyzického prostředí. Také minimální vhodný rozsah jejich použití je zcela jiný. Diskuse o tomto rozdílu v nástrojích by mohla oběma stranám mnohé vyjasnit a ukázat tak jejich návrhy ve věrohodném kontextu odlišných vědeckých paradigmat. K této diskusi se však obě hnutí nedostala.

6.1 Shoda v metodách sociálních změn

V přírodních vědách je pravidlem provést izolovaný experiment v malém laboratorním měřítku. RBE právě takový izolovaný experiment navrhuje. The Venus Project je živou technologií, nikoliv vírou, jak se domnívá Molyneux. Technologie však vyžaduje širokou společenskou podporu kvůli financování. Sašo Luznar, kontaktní osoba

The Venus Project pro Slovinsko, obdržel příslušný dotaz v pravidelném vysílání otázek a odpovědí.

SL: "První otázka: Je možné stavbu experimentálního města TVP srovnat s jinými megaprojekty, které probíhají, nebo jsou již dokončeny, jako například Large Hadron Collider? To je od Ignacia ze Santiaga."

SL: "Kvůli této otázce jsme kontaktovali administrátory projektu. Odpověděli, že v závislosti na velikosti experimentálního města by toto město bylo sto až tisíckrát náročnější na suroviny. Ale všichni se obvykle ptají, kolik peněz to dělá? Takže Large Hadron Collider stojí asi devět miliard dolarů. Pokud to vynásobíte stovkou, dostanete 900 miliard. Vezmete v úvahu, že americká válka v Iráku a Afghánistánu až do roku 2011 stála 3.7 bilionů.²¹⁴ Když to dáme do perspektivy, to bychom měli čtyři města za posledních osm let. Další příklad, v roce 2012 činily vojenské výdaje pro celý svět 1.7 bilionů, to jsou další dvě města. Pokud se podíváme na vojenské výdaje za posledních 20 let, to je 20.7 bilionů. Tady vidíte, kolik měst jsme už prostříleli v raketách a tak dále. Jen abych to uvedl do perspektivy."²¹⁵

Zastánci RBE tedy v zásadě přijímají argument, že sociální změnu je třeba zkusit nejdříve v malém měřítku. Poněkud se však liší v pojetí toho, co to malé měřítko je. Molyneux nabádá posluchače, aby provedli experiment sami na sobě, aby se nevyhýbali zkoumání vlastního dětství a upřímným rozhovorům v rodině. Zastánci RBE zas předpokládají, že svobodné společnosti bude dosaženo úsporou zdrojů v nové infrastruktuře, což si vyžádá laboratoř v podobě zkušebního města o hodnotě bilionů dolarů.

Stefan Molyneux má daleko k revolucionářům, kteří by navrhovali ráznou změnu. Jeho plán je pozvolný, založený na výchově dětí v malém měřítku jednotlivých rodin.

„Odmítněme použití síly při výchově našich dětí. Vědecky i statisticky tak vznikne nový druh člověka. Chcete-li vytvořit sociopata, existují určité kroky, které k tomu musíte podniknout. Chcete-li vytvořit moudrého a jemného člověka, podniknete jiné kroky. V posledních 30-40ti letech toto bylo prokázáno, zvláště v posledních 15-20 letech. Zaměřme se na výchovu dětí bez agrese. Myslím, že výsledek předčí i Peterovu představivost. Lze to

---

²¹⁴ V originále "trillion", tedy 10^{12} dolarů, je-li miliarda 10^9 dolarů.

²¹⁵ LUZNAR, Sašo. POC Q&A Session #13. In: The Venus Project Education [online]. You Tube, 2014. Čas:00:02:35-00:04:30. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=6jlFQqf0pLY>

provést zásadovým způsobem a změníte tím svět, jakmile jednou přerušíte cyklus násilí, nezdá se, že by se dokázal opět rozběhnout.²¹⁶

Peter Joseph však zastává ve filmu *Zeitgeist: Moving Forward* velmi podobnou pozici. Odmítá genetiku jako příčinu chování a zaměřuje se na prostředí. V části filmu hovoří dr. Gabor Maté (který nedávno uspořádal hovor s Molyneuxem na téma heroinové závislosti²¹⁷) o vlivu rané péče a doteku na dětské zdraví, psychiku a přežití. Gabor Maté uvádí, že děti potřebují nejen ochranu před traumaty, ale také pozornost rodiče. „Často děti nejsou traumatizované, ale co by měly dostat, přítomnost emocionálně dostupného, pečujícího rodiče, jim chybí, kvůli stresu v naší společnosti a výchovném prostředí.“²¹⁸

Peter Joseph odpovídal na otázku přechodu společenských systémů při své přednášce, ve které hovořil o ekonomické kalkulaci, žádný konkrétní plán však nemá. Za jeden ze způsobů bojkotu peněžního systému považuje "časové banky"²¹⁹. Přechod nepeněžní ekonomice může probíhat pozvolna i náhle.²²⁰ Peter Joseph tedy sám o sobě nepropaguje ani násilnou revoluci, ani nutně netrvá na rychlé změně, přestože ji preferuje.

„Myslím, že takto by mohlo dojít k přechodu. Myslím, že v nějakém bodě, díky efemeralizaci, děláni stále více se stále menšími náklady [termín B. Fullera– pozn. JK]. Třeba nějaká jihoamerická země, přestane obchodovat, přesune se přímo do stabilní ekonomiky a určí standard. Neříkám, že je třeba se izolovat, potřebujeme globální propojenost. Ale to by byl dobrý způsob, jak ukázat těm mezinárodním institucím, které jsou inherentně zkorumpované.“²²¹

Paradoxně se tak sám Peter Joseph kloní k jisté míře ideologického izolacionismu, který od něho Molyneux žádal (viz podkapitola 6.3). Nezaznamenal jsem ani z jeho strany trvání na megalomanských globálních projektech, kterého se Molyneux tolik obával při recenzi filmů *Zeitgeist*. Vstupní náklady pro *The Venus Project* jsou velmi vysoké, nikoliv však nepřiměřené. Anarcho-kapitalisté se zatím k této částce nevyjádřili.

---

²¹⁶PJ, P58, 1:43:48- 1:43:42

²¹⁷MATÉ, Gabor, Stefan MOLYNEUX a .Horror, History and Heroin [online]. [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Ac-7d O2q6D8>

²¹⁸MATÉ, Gabor a PETER JOSEPH. ZEITGEIST: MOVING FORWARD [online]. [cit. 2015-05-17]. Čas: 0:31:50-0:32:10. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=W2FPZrb YWK0>

²¹⁹Časové banky jsou lokální soukromé burzy, které umožňují nabízet a vyžadovat služby ve formě měny, reprezentující hodiny práce v místních komunitách. Koncept je založen na pracovní teorii hodnoty, podle níž se hodnota práce odvozuje především od doby jejího vykonávání.

²²⁰PJ, P89, 2:06:52-2:09:07

²²¹PJ, P89, 2:19:00-2:20:45

6.2 Molyneuxův morální mikromanagement

Podle anarcho-kapitalistů není ekonomická nerovnost argumentem pro zavedení jiného systému, protože volný trh má sebe-regulační schopnost. Peter Joseph naopak tvrdí, že trh redukuje lidskou motivaci na velmi úzké pojetí tržního zisku, „proto nevyhnutelně musíte dát přednost vlastnímu zájmu před zájmy ostatních, je to přirozený sociální důsledek. Myslím, že na tom nelze s ničím nesouhlasit, tak to prostě je. Neznamená to, že úmysly lidí jsou špatné.“

SM: „Tomu nevěřím. Vlastní zájem podnikatele je zcela obalen v uspokojení zákazníků, podílníků, zaměstnanců a zákazníků. Pokud máte zaměstnance, kteří pro vás neradi pracují, odejdou a vy poneseáte náklady najímání a výcviku nových zaměstnanců. Pokud naštvete a iritujete zákazníky, přestanou s vámi obchodovat a přijdete o práci. [...] Valná hromada vás může vyhodit, jste-li ředitel. Na svobodném trhu se musíte se rozhodně a hmatatelně zajímat o zájmy a štěstí ostatních.“

PJ: „Ano, rozhodně. Neříkám, že to není pravda. Ale když se vrátím k příkladu své zkušenosti, vlastníci té společnosti to nemysleli špatně.²²² Bylo to generováno – generování systémovým tlakem, které se děje přirozeně po celém systému, neboť je založen na nedostatku.“²²³

Molyneux považuje za princip morální zodpovědnosti umístit individuální vinu tam, kde dochází k volbě. „Ne, kdepak, tady musím hovořit velmi technicky, ne-li přímo racionálně. Volný trh je dobrovolná směna a stát je zahájení použití síly. Tyto dvě věci jsou opak. To je jako říkat, že milování je znásilnění a krádež je charita. Směšujete ty dva pojmy dohromady.“²²⁴

Molyneuxovo jemné teoretické rozlišování mu umožňuje aplikovat změny v malém měřítku. Proto změny, které navrhuje Peter Joseph, považuje on i Spinney za *absurdně rozsáhlé a příliš riskantní*.

Molyneux poukazuje na tento problém již ve filmu *Zeitgeist: Addendum*. „Je to jako zaměňovat násilí s voluntarismem, když říká, peníze jsou dluh! Není to přesné! Soukromě vydávaná měna, založená na zlatě, není dluh. Vládní fiat měna, vládní násilný monopol nad měnou je dluh. Ale ne peníze. Peníze mají veřejné i soukromé manifestace a

---

²²² Peter Joseph se odkazuje na vlastní pracovní zkušenost, kdy jemu ani ostatním zaměstnancům podnik nebyl schopen vyplácet mzdu po dobu několika měsíců. Podnik využíval faktu, že někteří zaměstnanci byli přistěhovalci a nemohli se domáhat místního práva kvůli riziku deportace.

²²³ PJ, SM, P58, 1:09:47- 1:11:06

²²⁴ SM, P58, 0:55:15- 0:55:31

soukromé peníze nejsou dluh. Vládní peníze jsou dluh. To je velký problém. Je to jako říkat, že znásilnění je sex a proto se musíme zbavit sexu.²²⁵

Tohoto radikálně odlišného záběru si povšiml i Jacob Spinney při rozhovoru s Brandy Hume. Spinney se shoduje s Molyneuxem, že navrhované změny příliš rozsáhlé, než aby byly ospravedlnitelné.

„Avšak Brandi se chápe problému na mnohem hlubší úrovni. Abychom byli chráněni před jedinci, kteří zneužívají systém, měli bychom vytvořit systém, ve kterém nejsou žádné pobídky pro podvádění. Z mého pohledu je to poměrně přehnané, protože mechanismy na svobodném trhu přesně toto dělají. Odstraňují motivaci k podvádění. Ano, každou chvíli někdo najde nový způsob, jak na trhu podvádět. To však neznamená, že bychom měli opustit celý ekonomický systém, který lidem uvnitř přináší nejvíce prosperity. Z mého pohledu to vypadá jako tvrzení, že pokud se dva lidé ocitnou sami v uličce, pak nic nebrání, aby jeden zavraždil druhého. A proto musíme eliminovat existenci měst.²²⁶

6.3 Rozsah změn jako morální otázka?

Aplikovat sociální změny na svět v měřítku, které nelze dobrovolně prosadit a vědecky implementovat, je riskantní, ne-li přímo nemorální. Anarcho-kapitalisté se snaží přesvědčit zastánce RBE, aby začali menším, bezpečnějším experimentem. Následující tvrzení nazývám argumentem izolovaného experimentu, který se nezávisle objevil mezi členy i nečleny Freedomain Radio.

Jak Stefan Molyneux, tak Jacob Spinney schvalují založení města, kde budou moci být myšlenky The Zeitgeist Movement otestovány v bezpečné izolaci. Molyneux diskutoval s Peterem Josephem zejména proto, aby se ujistil, že veškeré plány ze strany The Zeitgeist Movement jsou dobrovolné. Ve své recenzi *Zeitgeist: Moving Forward* uvádí:

„Pokud chcete žít v plovoucím oblačném městě bohů a žebrot u počítače HAL o ranní miskou kaše, fantastické, do toho! Myslím, že je to úžasný experiment a rád bych viděl, co se stane. Jakmile se zbavíme vlády, fiat měny, národních dluhů a dalších hrůz, klidně do toho. [...] Podle všech racionálních zákonů ekonomiky to bude naprostá

---

²²⁵SM, P64, 0:03:20-0:03:53

²²⁶JS, P87, 0:08:50-0:09:48

katastrofa, ale já nechci stát mezi skupinou snilků a jejich sny. Ale pokud vy v budoucnosti nechcete používat peníze a chcete se podřídit masivnímu superpočítači a jeho programátorovi (já bych to nikdy neudělal), ale pokud to chcete vy, fantastické. Nepoužiji žádné násilí, abych vás zastavil. Nic bych neviděl raději, než pokud prokážete, že se mýlím. Já chci používat peníze a obchodovat, ale nikdy nepoužiji násilí vůči těm, kdo si přejí vzdát se peněz. Ale sakra očekávám stejnou slušnost na oplátku.“²²⁷

Molyneux při jiné příležitosti dodává, „Nemusíte čekat, až se k vašemu systému víry přidá celý svět, to je ta dobrá věc na svobodné společnosti, je to neustálá série experimentů, jak organizovat věci. [...] Nevidím důvod pro debatu. Chcete udělat X, udělejte X.“²²⁸

Fakt, že Molyneux hovoří o „systému víry“ napovídá, že nehovoří zcela vážně, podobně jako Spinney. Spinney (který není aktivním členem FDR) tvrdí, že mají-li lidé žít podle vědecké účinnosti (viz bramborová dieta a střídání na poschodových postelích), pak „se nevyhnutelně objeví lidé, kterým toto nebude vyhovovat. Proto společnost, kterou propaguji, musí být decentralizovaná – každé město by mělo mít takovou formu sociální organizace, jakou si přeje. Byl bych více než šťasten, kdybyste získali vlastní město, kde můžete založit svou RBE, pokud dovolíte nám voluntaristům mít vlastní město, kde založíme dobrovolnou tržní ekonomiku. Minimalističtí kolektivisté ať se přesunou do vašeho města a ambiciózní individualisté zas do našeho.“²²⁹

Anarcho-kapitalisté tedy (s despektem) souhlasí s počáteční fází plánu TVP. Ostatní nedorozumění lze připsat myšlení ve zcela jiném měřítku - prostředí versus jedinec. Rozdíl v měřících myšlení obou představitelů hnutí je výrazně demonstrován na tomto úryvku:

SM: „Takže se staráte o zájmy ostatních, jako vlastník podniku? Možná lidem nepomůžete se vším, ale jako vlastník se jim snažíte pomoci, že ano?“

PJ: „To je dobrý postřeh, každý to myslí dobře. Neříkám, že lidé v tomto systému se kazí sami od sebe.“

SM: „A co sociopati? Nemyslím, že to sociopati myslí dobře a jsou jich asi čtyři procenta v populaci.“

PJ: „Ti si pravděpodobně myslí, že to myslí dobře. To je zábavná poznámka, avšak...“

---

²²⁷SM, P64, 0:19:00-20:37

²²⁸P60, 1:03:00- 1:04:00

²²⁹JS, P85, 0:53:00-0:54:11

SM: [pobaveně] „V pořádku, to je neprokazatelné tvrzení. Jdeme dál.“

PJ: „Jistě.“²³⁰

Zde vidíme, že Peter Joseph považuje za humornou poznámku to, co Molyneux myslí zcela vážně. Vlastník má motivaci jednat morálně, nevlastník nikoliv. Molyneux snaží položit hranici mezi morální a nemorální jedince formou vnitřních rozdílů a osobní zodpovědnosti. Ke zlepšení sociálních podmínek dochází respektováním soukromého vlastnictví a svobodnou ostrakizací nemorálně jednajících lidí. Peter Joseph zas zastává názor, že lidé jsou především determinováni prostředím a je tedy třeba odstranit příčiny patologického jednání z prostředí.

To lze považovat za vliv paradigmatu, velmi patrný v následujícím krátkém prohlášení Petera Josepha:

„Jak jsem již mnohokrát řekl, já nerozlišuji stát od tržního neboli obchodního systému. Vidím stát jako rozšíření, jako další nástroj v sadě nástrojů k soutěži o výhody. [...] *Nevidím žádný rozdíl*, proto mohu kritizovat, mohu používat historickou logiku a *sledovat vzorce*, neboť já *nemohu separovat tuto tržní utopii od základní obchodní interakce* a všech psychologických principů.“²³¹

Peter Joseph nezachází do detailů v otázce viny nebo nevinu konkrétních jedinců. Chvillemi to všichni lidé myslí dobře (včetně psychopatů), jindy jsou zas všichni vinni, nebo přesněji, je vinen celý systém. Dokonce ani ctnost jedinců (vlastníků, manažerů, korporací, apod.) není dostatečná, neboť neslouží prokazatelně ekonomice, přírodě a lidstvu jako celku. Z pohledu Petera Josepha je celý současný způsob života irelevantní, existuje-li lepší alternativa společné budoucnosti, kde lidé a příroda viditelně spolupracují. Změna lidského chování vyžaduje změnu celé ekonomické struktury.

Proč obě hnutí volí metodu sociální změny na tak odlišných úrovních? Možnou odpověď jsem poprvé naznačil ve třetí kapitole. Nástrojem anarcho-kapitalismu jsou peníze, jednotlivci a rodiny, které je používají. Molyneux často doporučuje posluchačům i oponentům v diskusi, aby preventivně prozkoumali své duševní zdraví, pokud tak již neučinili, jako Molyneux sám. Duševní zdraví jedince vede k volbě vhodného partnera, funkční rodiny, výchově politicky nezávislých dětí a svobodné ekonomice. I osobní měřítko změn tedy může přinést celospolečenské výsledky.

Nástrojem Resource-Based Economy je inženýrský design prostředí. Prostředí se (na rozdíl od lidí) nepohybuje a nerozmnožuje. Inteligentní prostředí (automatizovaná

---

²³⁰SM, PJ, P58, 1:09:00-1:09:30

²³¹PJ, P62, 0:15:40-0:16:53

města, výroba, doprava, apod.) je užitečné jen tam, kde bylo vybudováno a v rámci jaké populační nosné kapacity bylo navrženo. Je také jednodušší, přebuduje-li se celá Země pro komunikaci, dopravu a výrobu (která téměř eliminuje transakční náklady), než počítat cenovou směnu mezi separátními ekonomickými zájmy, případně zeměmi, které již byly a nebyly automatizovány. Takové prostředí eliminuje příležitosti ke kriminalitě a také umožní rodičům věnovat mnohem více času výchově dětí.

Tyto plány se v principu vzájemně nevyklučují, předmětem jednoho je jedinec, předmětem druhého je prostředí. S přihlédnutím k této skutečnosti nejsou jejich teorie v rozporu, přestože získávají příznivce zcela jinou ideologií. Právě na těchto rozdílech však došlo k zastavení diskuse, která se nedostala k technickým otázkám a teoriím. Diskuse mohla v této fázi odhalit, že původ odlišných ideologií spočívá v odlišných vědeckých paradigmatech v jejich jádru.

ZÁVĚR

V této práci jsem se zabýval otázkou, zdali hnutí The Zeitgeist Movement a Freedomain Radio disponují vědeckým programem, nebo je důvod jejich konfliktu čistě ideologický. Jako východisko slouží rozhovor Stefana Molyneuxe a Petera Josepha v internetovém pořadu Freedomain Radio, ke kterému došlo v září 2013. Prameny zahrnují následné konfliktní i samostatné reakce obou představitelů na tento rozhovor a dřívější neúspěšné pokusy zastánců Resource-Based Economy o komunikaci s anarcho-kapitalisty. Prameny se skládají především ze záznamů rozhovorů a monologů na internetových stránkách YouTube, programů z internetových rádií (podcasty) a článků z osobních blogů.

Jako pracovní hypotézu vědeckého vysvětlení konfliktu jsem si zvolil Kuhnovu teorii paradigmat a navazující autory, kteří rozvíjejí myšlenku o přítomnosti komunikační bariéry ve vědeckých paradigmatech. Tato hypotéza umožňuje připustit, že obě hnutí mohou současně obsahovat vědecké jádro, přestože to o sobě vzájemně popírají. Jako kritérium při hledání vědního paradigmatu jsem vybral oborové cíle ekonomie, kterými jsou problém ekonomické kalkulace (schopnost srovnávat omezené heterogenní zdroje mezi sebou a distribuovat je podle lidských potřeb) a problém lidské motivace k práci. Podle názoru anarcho-kapitalistů ostatní paradigmata ekonomie tyto problémy uspokojivě neřeší. Tuto teoretickou základnu kombinuji s diskurzivní psychologií na platformě Grounded Theory (Strauss a Corbinová). Zpracováním rozhovorů a monologů v programu Atlas.ti 6.1 jsem obdržel čtyři terciární kategorie kódů, které používám jako základy následujících kapitol.

Ve třetí kapitole shledávám, že hnutí Freedomain Radio naplňuje oborové cíle ekonomie otevřenou propagací rakouské ekonomické školy. Rakouská škola doporučuje komparaci zdrojů pomocí spontánně vzniklého cenového systému na volném trhu, přičemž tvorba a volba konkrétní měny musí být dobrovolným osobním aktem, nikoliv v působnosti státu. Na volném trhu jsou lidé motivováni existenčně, peněžním ziskem a podnikatelskou vizí. Tento model se však liší od Resource-Based Economy. Zastánci RBE téměř nehovoří o ekonomické kalkulaci, pouze Peter Joseph věnoval tomuto tématu zvláštní článek, přednášku a kapitoly v knize TZM: Defined. Podle Petera Josepha lze RBE definovat jako globální automatizované prostředí, které udržuje databázi využitelných zdrojů a také udržuje údaje o zdrojích pro každou komponentu, od přístrojových součástek, po městské segmenty. Míra využití každého jednotlivého zdroje představuje koeficient,

podobný ceně. RBE používá variantu inženýrské kalkulace, kdy software při redesignu komponent nabízí inženýrovi substituční materiály s blízkými charakteristikami a s nižším koeficientem globálního využití. Při konfliktu o zdroje začnou vědci vyvíjet substituční materiál. V otázce lidské motivace RBE významně spoléhá na to, že se profesionálové stanou dobrovolníky (viz kapitola 5.2) a automatizaci a prevenci práce, která je příliš nudná nebo obtížná. RBE také poukazuje na to, že v odborných profesích převažuje osobní motivace mistrovství a zájmu o obor, naopak peněžní odměna odvádí pozornost a snižuje výkon. Tímto obě hnutí splňují oborové cíle ekonomie, avšak používají zcela odlišné koncepty, teorie i nástroje, které nemají vzájemné ekvivalenty. Proto rakouskou školu i RBE ve třetí kapitole klasifikuji jako odlišná paradigmatu v oboru ekonomie.

V rozhovorech jsem zaznamenal několik případů, kdy mluvčí sami poukázali na to, že "každý hovoří jiným jazykem" (což považuji za známku odlišných paradigmat), nikdo z nich však zde nehledal příčinu nedorozumění. Zastánci RBE se soustředili na kritiku kapitalismu a peněžní ekonomie jako takové. Anarcho-kapitalisté uniformně předpokládali, že zastánci RBE nerozumí ekonomii a poukazovali na rozdíl mezi volným trhem a trhem pokřiveným svévolnými politickými zásahy. Ekonomické diskuse téměř vždy probíhaly formou neúspěšné ofenzívy ze strany RBE a úspěšné defenzívy anarcho-kapitalistů. Výjimkou je Brandy Hume, která prezentovala teorii lidské motivace uvnitř RBE, kterou si vyžádal Jacob Spinney. Tímto však jejich diskuse skončila, přičemž proběhla nezávisle na Peteru Josephovi a o pár let dříve.

Čtvrtá kapitola reaguje na odklon diskuse od ekonomických témat do osobní roviny. Molyneux navázal na rozhovor s Peterem Josephem vlastní interpretací, podle které považuje RBE za projev nenaplněných potřeb z dětství. RBE znamená prostředí, kde se lidské potřeby naplňují ihned a zdarma, bez práce, což se podobá prostředí malého dítěte. Zastánci RBE se tak podle Molyneuxe snaží přetvořit svět k obrazu svého podvědomí, aniž by chápali, jak funguje ekonomika. Peter Joseph následující den reagoval s hlubokým pobouřením a stěžoval si na Molyneuxovy diskusní taktiky, které označil za manipulační a které měly RBE označit za iracionální. Peter Joseph si není jist pouze v jediné otázce, zdali se Molyneux úmyslně snažil dehonestovat konkurenční hnutí TZM, nebo upřímně považuje cokoliv jiného než anarcho-kapitalismus za projev duševních potíží.

Další analýzou v páté kapitole jsem však zjistil, že nedorozumění mezi hnutími muselo vzniknout již v odlišných definicích základních pojmů jejich ideologií, kterými apelují na potenciální členy. Ústředním pojmem ideologie anarcho-kapitalistů je princip

neagrese, který morálně odmítá zahájení agrese jako odezvy na neagresivní činnosti (např. neplacení daní). Agrese se mohou dopustit pouze fyzické osoby mezi sebou. Vše ostatní považuje tento směr za dobrovolné. Oproti tomu zastánci RBE pracují s pojmem "strukturálního násilí". Do této kategorie spadá nejen interpersonální agrese, ale také přírodní hrozby, chudoba, nezaměstnanost, hospodářská soutěž a vzácnost zdrojů. Z pohledu RBE není volba zaměstnání dobrovolná, pokud se pracující cítí odcizen od práce samotné a volí ji pouze kvůli peněžnímu výdělku a zajištění obživy. Tržní korekce přináší stres a existenční ohrožení, proto se lidé v kapitalismu brání konkurenčním inovacím. Tyto a další vlivy přispívají ke zkracování života a civilizačním nemocem, které souhrnně znamenají značné ztráty na životech i v ekonomice. Tržní konkurence může podle Petera Josepha přerůst ve fyzické násilí a mocenský monopol státu, což je také jeho historickou příčinou. Tento narativ označili anarcho-kapitalisté za implicitně marxistický. Nezávisle na tom ale existuje řada potenciálních styčných bodů. Při hlubším zkoumání materiálů Freedomain Radio jsem doložil, že Molyneux mnohé z myšlenek Petera Josepha nezávisle používá. Prohlášení o vzájemném souhlasu s protistranou je také nejčastějším druhem projevu, který jsem zaznamenal.

V šesté kapitole rozvíjím myšlenku, že anarcho-kapitalisté nejsou zastáncům RBE tak vzdáleni, jak se sami domnívají. Za příčinu většiny vnímaných ideologických rozdílů považují měřítko, ve kterém obě hnutí přemýšlejí. Toto měřítko vychází z vědeckých metod v jejich paradigmatech. Anarcho-kapitalisté pracují s peněžním systémem. Jejich ideologie se proto zakládá na filosofii individualismu, soukromého vlastnictví a osobní morální odpovědnosti za své jednání. Navazování i ukončování dobrovolných osobních a tržních vztahů vede ke zdravé společnosti a ekonomickému růstu. Oproti tomu zastánci RBE operují se zcela jinou formou fyzického světa. Jejich cílem je působení na jedince pomocí účelového designu prostředí. Toto prostředí musí nejdříve vzniknout strategickým přebudováním světové infrastruktury, která odstraní nutnost nedobrovolné práce a tedy příčinu většiny konfliktů. Potřebnou technologii i zdroje máme k dispozici již dnes. Ideologie zastánců RBE se tedy nesnaží nalézt individuální viníky a motivovat ke změnám v osobním životě, místo toho slouží k propagaci globální změny prostředí, ve které tyto problémy nevzniknou. Oba směry tak přemýšlejí v radikálně odlišném měřítku. Zastánci RBE se domnívají, že anarcho-kapitalismus není důsledný v odstraňování příčin světových problémů. Anarcho-kapitalisté zas podezřívají zastávce RBE z centrálního plánování a rizika násilné revoluce, které v minulosti kritizovali u marxistických hnutí. Obě strany se

však shodují na nutnosti vědeckého testování RBE v malém měřítku a kontrolovaném prostředí.

I přes značné rozdíly obou hnutí se domnívám, že s přihlédnutím ke specifickým paradigmat a jejich morálních i ideologických důsledků bylo možné udržet objektivní formát diskuse. K tomu však nedošlo. Peter Joseph zahájil rozhovor laickými sociálními narativy, avšak nedostal se k odbornému jádru, které anarcho-kapitalisty zajímá především. Z pohledu anarcho-kapitalisty Molyneuxe vznikl dojem, že RBE nedisponuje žádnou vědeckou metodou. Uchýlil se k vlastní psychologické interpretaci členů TVP a tím zavdal "zeitgeisterům" příčinu, aby se cítili uraženi, neboť jim upřel status vědy a racionality zároveň.

Peter Joseph však za tento Molyneuxův dojem nese odpovědnost, jeho zvolená diskusní taktika totiž kopíruje propagační film jeho hnutí. V první polovině filmu *Zeitgeist: Addendum* bere divákům veškerou naději v současný svět, přičemž nerozlišuje mezi neregulovaným trhem a smíšenou politickou ekonomikou. Ve druhé polovině to vše odsouvá do pozadí a ve světlých barvách představuje technologické a materiální možnosti, které všechny tyto problémy řeší a které v kontrastu s předchozí polovinou vystupují o to výrazněji.

Peter Joseph si je vědom, že jeho návrhy znamenají v porovnání s peněžní ekonomikou značnou materiální investici a změnu. Proto se především snažil připravit půdu pro přijetí svého programu odmítnutím všech alternativ. Obě hnutí se shodují na odmítání politických řešení, která se snaží přivodit žádoucí sociální změnu pomocí zákonných nařízení, represivních trestů, nebo vojenských zásahů. V odmítání volného trhu byl však každý jeho argument napaden Molyneuxem. Program Petera Josepha se volným trhem v praxi nezabývá, Molyneuxův program ano. Peter Joseph má proto menší motivaci zkoumat volný trh podrobně a spokojí se i s ideologickými argumenty pro jeho odmítnutí. S tím však u Molyneuxe neuspěl. Peter Joseph byl pod vlivem kritiky opakovaně nucen se přesunout k dalším argumentům, avšak nemohl zcela změnit téma, jako ve svém filmu *Zeitgeist: Addendum*.

Kdyby Peter Joseph přednesl teorii inženýrské kalkulace jako první, místo aby se pokoušel ji předem legitimizovat narativem, mohla diskuse probíhat zcela jinak. Možná však byl toto stimul, aby Peter Joseph teorii kalkulace v RBE o tři měsíce později veřejně formuloval. Při generování hypotéz jsem předpokládal, že hnutí navenek komunikuje ideologicky (agitace na základě podobnosti) a uvnitř obsahuje objektivní vědecké jádro. U

hnutí Freedomain Radio je tomu naopak. Lze říci, že Freedomain Radio je hnutí s vědou navenek a se sdružujícím jádrem ideologie uvnitř.

Všichni anarcho-kapitalisté, bez ohledu na kontakt s Molyneuxem, znají ekonomické poučky a dokáží hovořit o výhodách volného trhu. Mnoho posluchačů se proto k FDR dostává díky ekonomickým tématům. Uvnitř hnutí (fóra, sociální sítě, apod.) však dochází k debatám o psychologii, filosofii, objektivitě morálky a jejich vlivu na společenské a rodinné vztahy členů. V pořadu Freedomain Radio jsou častým tématem rozhovorů sociální i romantické vztahy ve světle filosofie. Dodržování a nedodržování morálních zásad považuje Molyneux za legitimní důvod vzniku i zániku osobních vztahů.

Hnutí propagující RBE však navenek šíří především ideologické materiály, získávající příznivce na základě podobnosti náhledu na svět a kritiky současné společnosti. Koncept RBE se zakládá na inženýrství, to však není předmětem běžné konverzace, ani každodenního života, v porovnání s penězi. Hlavním problémem hnutí propagujících RBE je tedy nesouvislá informovanost členů. V ideálním případě by měl každý zastánce RBE také umět podat její definici v inženýrských pojmech. Teprve v porovnání s touto definicí budou moci kritizovat kapitalismus objektivně.

Jedním z podstatných faktorů úspěchu se ukázala přítomnost na domácí půdě. Molyneux jako hostující ve svém pořadu vystupoval coby moderátor a měl moc rozhovor ukončit, kdyby podle jeho názoru nesměřoval produktivním směrem. Také Brandy Hume vysílala na vlastním kanále a to jí dovolilo suverénně představit jiný systém hodnot a motivace, odlišný od anarcho-kapitalistického. Naopak Peter Joseph strávil celý rozhovor jako host Molyneuxe snahou zpochybnit kapitalistické hodnoty. To se mu nepodařilo a k vlastnímu vědeckému programu se nedostal.

Velkou roli hrála v dialozích nerovnost postavení mluvčích. Mluvčí na "domácí půdě" (vlastní YouTube kanály, přednáška) se vyjadřovali mnohem volněji, vědecktěji a odborněji, než při rozhovoru, kontrolovaném protistranou. Pouze při těchto příležitostech zazněly ze strany RBE relevantní informace neideologického, paradigmatického rázu.

Došlo skutečně ke konfliktu paradigmat? Lze říci, že ne. Aby k němu došlo, musely by být obě strany informovány o paradigmatu druhé strany. Míra informovanosti uvnitř představitelů RBE je velmi nerovnoměrná. Brandy Hume se řadí ke hnutí TVP, které založil inženýr Jacque Fresco. Brandy Hume by tedy měla disponovat největším množstvím technických informací, přesto však hovořila zejména kulturní a motivační stránce RBE. O technických tématech hovořil v detailech pouze Peter Joseph, který je jinak umělcem a aktivistou. Proč Molyneux nepolemizoval s RBE, pouze se soustředil na

obranu anarcho-kapitalismu? Protože jej Peter Joseph o technických metodách RBE neinformoval, zvolil si jednat na osobní a ideologické rovině. Je možné, že se Peter Joseph držel formátu filmu *Zeitgeist: Addendum*, kde také začíná plošnou kritikou peněžní ekonomiky, kterou připravuje půdu pro globální řešení v podobě RBE. Molyneux jeho kritice v každém bodě erudovaně oponoval, na což byl Peter Joseph nucen reagovat. Proto se k technické stránce prakticky nedostal. Další možností je, že Peter Joseph teorii inženýrské kalkulace v RBE dovedl do finální podoby teprve po rozhovoru s Molyneuxem (pro prezentaci v Berlíně o tři měsíce později).

Dalším určujícím faktorem se stala schopnost reagovat na poptávku po sociální změně. Anarcho-kapitalistické hnutí *Freedom Radio* je po této stránce soběstačné. Disponuje nejen šířícími se službami na bázi kryptoměn a decentralizace, ale také sociálním programem. Molyneux je horlivým propagátorem psychologie a duševní hygieny na bázi filosofie. Nabádá posluchače k objektivní analýze vlastního dětství a ke vstupování do manželství za účelem výchovy dětí bez trestů a donucování, čímž v dětech nevznikne pocit legitimacy státní moci.

Vlastními silami nelze RBE vybudovat, jak ukázala skutečnost, že *Jacque Fresco* ani po třiceti letech práce na Floridě nevytvořil modelové automatizované město. Snad proto se představitelé RBE soustředí na vyvolávání nespokojenosti se současným stavem, která umožní zahájení vývoje RBE, financované přinejmenším v národním měřítku. Do té doby lze pro věc RBE učinit jen málo, kromě šíření povědomí a vytváření poptávky. RBE nemá co nabídnout, dokud se protistrana nevzdá všeho ostatního, nejen státu, ale také důvěry v kapitalismus.

Molyneux a *Spinney* se však kapitalismu odmítli vzdát. Přestože se Molyneux s *Peterem Josephem* shodují na odmítání mnoha současných společenských jevů (počínaje státem a centrálním bankovníctvím) a citují přitom stejné studie, samotnou tržní ekonomii byl Peter Joseph schopen kritizovat pouze na základě osobních zkušeností, nikoliv objektivními argumenty nebo důkazy. Tím nezískal dostatečně silnou pozici v dialogu, aby se odvážil nabídnout TVP jako jediné zbývající řešení světových problémů. Dokud anarcho-kapitalisté disponují vlastním řešením (kryptoměny, nenásilná výchova), nemají důvod se zajímat o přebudování světové infrastruktury v podobě RBE.

Peter Joseph propagoval koncept "strukturálního násilí" Definice strukturálního násilí u RBE znamená agregaci podle následků, nikoliv podle příčin. Strukturální násilí tedy představuje agregovaný pojem, který není kauzální. Molyneux spatřuje příčinu společenské patologie v generačních cyklech násilné výchovy dětí, nikoliv v abstraktním

pojmu s mnoha podobami. Může však jít o způsob, jak ospravedlnit budovatelský program RBE v globálním měřítku. Má-li celý současný svět vysokou míru strukturálního násilí a znamená-li RBE radikální změnu světové infrastruktury, pak je program RBE oprávněný. Pokud však Molyneux neuzná strukturální násilí jako skutečný jev, pak chybí dostatečné důvody pro globální program RBE. To vysvětluje, proč informace o materiálových koeficientech apod. nezazněly přímo v průběhu diskuse. Po skončení diskuse Molyneux navázal vlastní psychologickou analýzou "Zeitgeisterů", což si Peter Joseph vyložil jako další krok v taktice zarámování celé výměny ve prospěch FDR. Jeho vlastní pobouřená reakce učinila z diskuse obou hnutí osobní konflikt, ve kterém již nemá místo ani ideologická, ani vědecká stránka.

Které hnutí získá posluchače toužící po sociální změně na svou stranu? Takové hnutí, které přesvědčí posluchače, že disponuje schopností vyřešit světové problémy a že konkurenční hnutí toho schopna nejsou. Považuji za prospěšné pro osobní rozvoj, pokud alespoň část zastánců RBE začne využívat materiálů hnutí FDR. Avšak brání tomu fakt, že anarcho-kapitalisté neuznali inženýrskou kalkulaci za vědeckou metodu a nadále ji považují za formu socialistického centrálního plánování (přestože denně používají její výrobky). Žádat od protistrany, aby odsoudila vlastní program jako iracionální, než dostane jiný, není úspěšná diskusní taktika. Nefungovala pro Petera Josepha a nebude zřejmě fungovat ani pro Molyneuxe. Uzná-li však Molyneux, že inženýrská kalkulace v RBE je vědeckou metodou, pak může uznat i její zastánce jako racionální jedince. Teprve toto gesto dobré vůle může opět zahájit komunikaci obou hnutí. Domnívám se, že program hnutí FDR je bezprostředně přitažlivější svým přínosem pro kvalitu osobních životů, to však záleží na volbě posluchačů.

Ve světle těchto zjištění nevidím důvod, proč by zájemci nemohli mít užitek z poznatků a programů obou hnutí. Jako hlavní překážka zbývá především nepochopení na straně anarcho-kapitalistů, co RBE ve skutečnosti znamená. Hodnotové narativy zastánců RBE se totiž vztahují k tomuto modelu světa, nikoliv k současnému. Bez jeho znalosti by bylo snadné odmítnout hodnotový systém RBE jako utopický, nebo projekci nenaplněných potřeb z dětství.

Jaké další zkušenosti přinesla tato práce? Patří k nim sonda do otázky, jak se stát "žargonautem"²³². Jde o pokus o operacionalizaci konceptu vědeckého paradigmatu, za účelem testování jeho přítomnosti uvnitř neznámých hnutí. Mezi konzumenty populární

---

²³²Termín "jargonaut" použil spisovatel Peter Watts v románu *Blindsight* (Tor Books, 2006).

vědy se může vyskytovat představa o jednotě vědeckého konsenzu a nemožnosti existence tak odlišných způsobů myšlení, jakými jsou vědecká paradigmat. Tento názor zřejmě pochází z relativně stabilního a často popularizovaného oboru, jakým je částicová fyzika nebo evoluční biologie. V jiných vědeckých oborech, například sociologii, je multiparadigmatičnost běžným jevem.

Ve své analýze proto potvrzují Kuhnovu teorii a navazující práce (Edwin Hung a Xinli Wang) jako platný argument pro existenci odlišných paradigmat a pro nutnost bdělosti při překonávání jazykové bariéry mezi nimi. Zaznamenal jsem, že selže-li tato bdělost, mluvčí nevystupují jako vědci a diskuse přesto pokračuje, vznikne v jádru konfliktu paradigmat konflikt osobní, který vysvětluje diskurzivní psychologie. Mluvčí se mylně domnívá, že jeho povědomí o protistraně je dostatečné a pod tímto dojmem hovoří. Protistrana takový projev považuje za mylný, nebo hůře, podceňující a urážlivý. Protistrana reaguje podrážděně, což mluvčí považuje za neopodstatněný útok a jeho názor na protistranu se ještě zhorší. Dochází tak k eskalaci vzájemného podezření a konfliktu. Diskurzivní psychologii (Harré, Gillett) tak považují za rozšíření Kuhnova pojetí konfliktu paradigmat v období vědecké revoluce, kdy dochází k soutěži i nevědeckými prostředky. Přechodovým článkem mezi vědeckou diskusí a osobním konfliktem je právě jazyková bariéra vědeckého žargonu (Wang, Hung), spolu se skutečností, že může jít o aktivistická hnutí, disponující ideologickým programem, který nelze vždy snadno odlišit od vědeckého jádra hnutí. Posluchač v takové situaci nedokáže spolehlivě odlišit vědecké koncepty od ideologických a naopak.

Sami o sobě však tito autoři nepodávají předpis, jak zodpovědět otázku, zdali zkoumané hnutí disponuje vědeckým programem, či nikoliv. Přítomnost neznámých a nových pojmů není důvodem pro odmítnutí vědeckosti nabízených tvrzení, je však bariérou jejich zkoumání. Proto jsem koncept paradigmatu operačně definoval ve třech vrstvách:

- Nástroje a koncepty
- Teorie jako síť denotací mezi koncepty
- Oborové cíle

Při analýze je nutné dbát na sémantické zakotvení konceptů v realitě a logicky konzistentní vztahy mezi nimi. Také je potřeba odlišit vědecký sémantický koncept s denotacemi oproti hodnotově zabarveným konotacím konceptu ideologického.

Každé hnutí může používat svůj vědecký program jiným způsobem. Některá hnutí jej staví do popředí, jiná jej zpřístupňují pouze zasvěceným, kteří souhlasí s ideologickými

způsoby a důvody jeho použití. Pro účely diskuse proto doporučuji při kontaktu neodporovat po ideologické stránce a souhlasit se vším, s čím pravdivě souhlasit lze - hledat podobnosti, nikoliv rozdíly. Zároveň je třeba zdvořile, avšak vytrvale žádat o povolení přejít k technickým tématům. Tento přístup umožní zjistit přítomnost technické stránky hnutí, existuje-li, případně nezpůsobit konflikt, neodpoví-li zkoumané hnutí na otázky.

K výsledkům této práce přispěl i fakt, že zkoumá konflikt dvou hnutí, která se navzájem snaží kriticky analyzovat. V tomto procesu vzniklo mnoho užitečných materiálů a byly také uspokojivě popsány základní teorie a oborové cíle ekonomie. Při pokusu o analýzu jednotlivého neznámého hnutí, které s nikým aktivně nepolemizuje, je situace výrazně složitější. Výzkumník je odkázán na jediný zdroj informací, který nemá pod kontrolou. Zároveň nabývá na důležitosti jeho vlastní znalost oboru, kam se zkoumané hnutí řadí. Tím se zvyšuje riziko, že sám podlehne jazykové bariéře paradigmatu a vstoupí do konfliktu s představiteli hnutí. Hnutí také může být méně motivováno diskutovat s jednotlivcem, než s konkurenčním hnutím. Dokáže-li však výzkumník definovat oborové cíle, které používají i jiná paradigmata (například hlavní oborový proud), může použít postup, který jsem právě popsal.

Prameny

Pozn.: P58 apod. představuje kód dokumentu, přidělený programem Atlas.ti a zpětně vyhledatelný v souboru "analysis_fdr_rbe.hpr6". Následuje název zpracovávaného souboru, zvýrazněný kurzívou, délka audio souboru (hh:mm:ss), datum nebo rok zveřejnění a internetový odkaz.

P58, *Zeitgeist Versus the Market - Peter Joseph Debates Stefan Molyneux*, 01:52:11, 24. září, 2013. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vUtv5E6CkLE>

P60, *Zeitgeist Examined- Peter Joseph Stefan Molyneux Debate Analysis*, 01:21:36, 5. října, 2013. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=f5jh_IN9TWw

P62, *Peter Joseph on Stefan Molyneux-The Art of Nonsense-Pathology or Con-Artistry*, 00:23:47, 6. října, 2013. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=4cnuRRWZxSE>

P64, *Zeitgeist- Moving Forward - The Freedomain Radio Review*, 00:20:38, 29. ledna, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Pg5K07c72Tw>

P66, *Peter Joseph's Response to Stefan Molyneux [Zeitgeist- Moving Forward]*, 00:49:50, 31. ledna, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Bpb5TqFN75w>

P68, *Zeitgeist- Moving Forward - A Reply to Peter Joseph*, 00:13:36, 2. února, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=b9WEWcbfnHg>

P70, *Freedomain Radio Debates The Venus Project-Zeitgeist Moving Forward (Peter Joseph)*, 01:57:58, 7. února, 2011.

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hxjwBZjADiM>

P71, *On the Dialogue Between Neil Kiernan (V-Radio, The Venus Project) & Stefan Molyneux.rtf*, 00:00:00, 8. února, 2011. Dostupné z:

<http://www.systemsthinker.com/blog/2011/02/kiernan-molyneux-dialogue/>

P73, *Take The Venus Project Challenge - Introduction*, 00:10:01, 27. února, 2010. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xoNsOnj9KpU>

P75, *[1.1] Response to Jacob Spinney - Zeitgeist Moving Forward*, 00:15:01, 28. března, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=sKpau1Dx6DQ>

P77, *[1.2] Response to Jacob Spinney - Zeitgeist Moving Forward*, 00:14:58, 28. března, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=VUbBgkE5v7Q>

P79, *[2.1] Response to Jacob Spinney - Objective Human Needs*, 00:15:01, 28. března, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=A9vRuhTLpFE>

P81, [2.2] *Response to Jacob Spinney - Objective Human Needs_1*, 00:11:39, 28. března, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Gf0ZMa2re4Y>

P83, [3] *RBE 101 - A New Value System*, 00:24:08, 29. března, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NtEK1-zjdME>

P85, *I Challenge The Venus Project*, 00:54:13, 6. dubna, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yhNoUW4UTpI>

P87, *Challenging TVP Part 2*, 00:12:15, 9. července, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=U7Fwy7iSAuc>

P89, *Economic Calculation in a Natural Law - RBE, Peter Joseph, The Zeitgeist Movement, Berlin*, 02:43:07, 3. prosince, 2013. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=K9FDIne7M9o>

P91, *Economics 101 For The Venus Project_ Marginal Utility*, 00:04:17, 1. března, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CLSxITH-1tE>

P93, *Voluntaryist Thoughts On Zeitgeist_ Moving Forward*, 00:14:52, 9. února, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=1FDbZ4mbkC8>

P95, *Why Central Planning CANNOT Work*, 00:04:45, 20. února, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=U6c11sREuEc>

P97, *Challenge To Resource Based Economy*, 00:03:11, 6. října, 2012. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=wMNkKp_yoOs

Online video a audio

FRESCO, Jacque. *Jacque Fresco and the Ku Klux Klan*. In: [online]. You Tube [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xa3bawkhv9Y>

FRESCO, Jacque. *Technocracy, City Strategies, Sourcing Information* [Feb. 9, 2011]. YOUTUBE. [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=exJdWFb92bQ>

FRESCO, Jacque. *Jacque Fresco and the natives at the south seas: (Repository)*. DOTSUB. [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <https://dotsub.com/view/d1d8fddd-3eb4-44ba-9a3d-74cb8b21d9c2>

- LUZNAR, Sašo. *POC Q&A Session #13. In: The Venus Project Education*. [online]. You Tube, 2014. Čas: 00:02:35-00:04:30. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=6jlFQqf0pLY>
- MATÉ, Gabor a PETER JOSEPH. *ZEITGEIST: MOVING FORWARD [online]*. [cit. 2015-05-17]. Čas: 0:31:50-0:32:10. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=W2FPZrbYWK0>
- MATÉ, Gabor a Stefan MOLYNEUX. *Horror, History and Heroin*. [online]. [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Ac-7dO2q6D8>
- MOLYNEUX, Stefan. *Against Me*. In: YouTube: James Cox [online]. 2013 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CUoZBfz7r0U>
- MOLYNEUX, Stefan. *Death by Incentives: What Makes The World Go Round*. You Tube [online]. [cit. 2015-05-08]. Čas: 0:03:57-0:04:16. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=eHyald60ED8>
- MOLYNEUX, Stefan a Walter BLOCK. *Does Spanking Violate the Non-Aggression Principle?: Walter Block Debates Stefan Molyneux*. In: YouTube [online]. 2013 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=EgCmoVbdYtE>
- MOLYNEUX, Stefan. *FDR 1666: Hatred*. In: *Freedomain Radio Podcast*. [online]. [cit. 2015-12-13]. Čas: 00:22:20 - 00:23:00 Dostupné z: <http://www.fdrpodcasts.com/#/1666/hatred>
- MOLYNEUX, Stefan. *The Facts About Spanking*. In: YouTube [online]. 2011 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ONNRfflgBg>
- MOLYNEUX, Stefan. *The Life and Death of Radical Feminism*. [online]. You Tube, 29.1.2012 [cit. 2015-05-03]. Čas: 0:00:58-0:03:00. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=FiP64hI_eDU
- MOLYNEUX, Stefan. *The Truth About Ayn Rand: Origins*. In: You Tube [online]. You Tube, 2014 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=t-2c7Keic_A
- MOLYNEUX, Stefan a Joe ROGAN. *The two faces of defooing*. In: YouTube: bighammer hurts [online]. 2014 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rju0csFA16g>
- MOLYNEUX, Stefan. YOUTUBE. *Why Resource Based Economies Will Always Fail*. [online]. 2015, 12. 3. 2015 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=lsJ-4XcOerI>

- MOLYNEUX, Stefan. *FDR 3139: Will a Resource Based Economy Work?* In: Freedomain Radio Podcast [online]. [cit. 2015-12-13]. Čas: 00:22:20 - 00:23:00 Dostupné z: <http://www.fdrpodcasts.com/#/3139/will-a-resource-based-economy-work-call-in-show-november-25th-2015>
- MOLYNEUX, Stefan. 2014. *Word Salad of Assertions*. You Tube [online]. [cit. 2015-09-08]. Čas: 1:29:14-1:29:22. Dostupné z: <http://www.fdrpodcasts.com/#/3057/word-salad-of-assertions-call-in-show-august-22nd-2015>
- PETER JOSEPH. *Peter Joseph - I am a structuralist*. In: You Tube [online]. Strangepete's Channel, 2016 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xYZ-ajfdgbM>
- SCHIFF, Peter a Stefan MOLYNEUX. *Stefan Molyneux of Freedomain Radio on the Peter Schiff Radio Show*. You Tube[online].2013 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=4jEEnP7YEQE>

Online články

- BRECHER, Jeremy. *A Post-Affluence Critique: Post-Scarcity Anarchism by Murray Bookchin (Ramparts Press, 1971)*. [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://theanarchistlibrary.org/library/murray-bookchin-and-jeremy-brecher-post-affluence-anarchy-a-dialogue>
- BURG, Robert. *Their software keeps tabs on site data*. Toronto Star, The. News Bank (Access World News), p. Business: D1., (May 26, 1997). Dostupné z: <http://docs.newsbank.com/s/InfoWeb/agdocs/AWNB/10>.
- BURTLE, Adam. *What is Structural Violence?* In: STRUCTURAL VIOLENCE [online]. 2013 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.structuralviolence.org/structural-violence/>
- CALLAHAN, Gene. *The Diamond Fallacy*. In: Mises Daily [online]. Future Startup [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <https://mises.org/library/diamond-fallacy>
- Ceres: DELIVERING EARTH INTELLIGENCE FROM SPACE [online]. *Planetary Resources, Inc.* [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.planetaryresources.com/>

- Cod Moratorium*. Heritage Newfoundland & Labrador [online]. [cit. 2015-12-13].
Dostupné z: <http://www.heritage.nf.ca/articles/economy/moratorium.php>
- Continuum fallacy*. 2001-. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA):
Wikimedia Foundation [cit. 2015-05-17]. Dostupné z:
http://en.wikipedia.org/wiki/Continuum_fallacy
- CORDATO, Roy. *An Austrian Theory of Environmental Economics*. Mises Daily [online].
March 9 2005 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <https://mises.org/library/austrian-theory-environmental-economics>
- DITKOFF, Howard. *On the Dialogue Between Neil Kiernan: Questions, Suggestions and Takeaways*. Systems Thinker [online]. 2011 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z:
<http://www.systemsthinker.com/blog/2011/02/kiernan-molyneux-dialogue/>
- HUME, Brandy. *The Venus Project Challenge*. [online]. 2011 [cit. 2015-11-29]. Dostupné
z: <http://tvpchallenge.blogspot.cz/>
- JONES, EvelJustin. *Stefan Molyneux and Peter Joseph Debate: What Was Missing?*
Anarchist Daily [online]. 2013 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z:
<https://anarchistdaily.wordpress.com/2013/09/28/stefan-molyneux-and-peter-joseph-debate-what-was-missing/>
- KOHLER, G. a N. ALCOCK. *An Empirical Table of Structural Violence*. Journal of Peace
Research.1976-01-01, vol. 13, issue 4, s. 343-356. DOI:
10.1177/002234337601300405.
Dostupné z: <http://jpr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002234337601300405>
- MISES, Ludwig von. *The Determination of the Purchasing Power of Money*. MISES
DAILY [online]. [cit. 2015-12-13].
Dostupné z: <https://mises.org/library/determination-purchasing-power-money>
- MOLYNEUX, Stefan. *Does Spanking Violate the Non-Aggression Principle?* In:
Anarchei.me [online]. 2013 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z:
<http://anarchei.me/post/44500589948/does-spanking-violate-the-non-aggression>
- MORA, C a PF SALE. *Ongoing global biodiversity loss and the need to move beyond protected areas: a review of the technical and practical shortcomings of protected areas on land and sea*. Marine Ecology Progress Series [online]. 2011, vol. 434, s. 265 [cit. 2015-05-20]. DOI: 10.3354/meps09214.
- MURPHY, Robert P. *Venus Needs Some Austrians*. [online]. In: . Mises Institute, 2010,
2010-08-30 [cit. 2015-09-24]. Dostupné z: <https://mises.org/library/venus-needs-some-austrians>

- ROCKWELL, Lew. *Lew Rockwell.com: Articles by Stefan Molyneux*. [online]. 2013 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <https://www.lewrockwell.com/author/stefan-molyneux/>
- PETER JOSEPH. *Peter Joseph on Economic Calculation in Resource-Based Economics*. P2P FOUNDATION. [online]. [cit. 2015-12-13]. http://p2pfoundation.net/Peter_Joseph_on_Economic_Calculation_in_Resource-Based_Economics
- ROTHBARD, Murray, N. *The Death Wish of the Anarcho-Communists*. The Libertarian Forum. January 1, 1970. Dostupné také z: <https://mises.org/library/death-wish-anarcho-communists>
- ROTHBARD, Murray N. *The Libertarian Manifesto on Pollution*. Mises Daily [online]. In: For a New Liberty: The Libertarian Manifesto (1973), April 17 2012 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <https://mises.org/library/libertarian-manifesto-pollution>
- THE VENUS PROJECT. *Recommended Books: The Venus Project*. [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <https://www.TheVenusProject.com/en/extras/recommended-books>
- THOMPSON, Sam a Nic MARKS. *Measuring well-being in policy: issues and applications*. London, UK: New Economics Foundation, 2008, s. 15. Dostupné z: http://b3cdn.net/nefoundation/575659b4f333001669_ohm6iiogp.pdf
- VAN ALLEN, Amy. *Lake Baikal Pollution in Russia and Tourism*. TED Case Studies. Trade and Environment Database. Dostupné z: <http://www1.american.edu/TED/baikal.htm>, 1996, 5(1).
- World Health Organization. *Public Health*. In: Trade, foreign policy, diplomacy and health [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.who.int/trade/glossary/story076/en/>

Sekundární literatura

- AMARILIO, J., BRAGANCA, L. A MATEUS, R. *Sustainable Building Technology and Urban Development*. 2015, 5(4): 297-305. DOI: 10.1080/2093761X.2014.948528. ISSN 2093-761x. Dostupné také z: http://repositorium.sdum.uminho.pt/bitstream/1822/33218/1/2030-SUSB_JAmarilio_LBraganca_RMateus_pdf.pdf

- DICKEY, Nathan. *Spirit of Paranoia: A Critical Analysis of Peter Joseph's Zeitgeist*. rukopis 2015, 50 s.
Dostupné z: <https://sou.academia.edu/NathanDickey>
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 374 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
- DYKSTRA, Tiffany Ann. *(Cyber) activism in an Online Social Movement: Exploring Dialectics and Discourse in The Zeitgeist Movement*. Master of Arts thesis. Graduate Faculty of Texas Tech University, 2012. Dostupné také z: <https://repositories.tdl.org/ttu-r/bitstream/handle/2346/45352/DYKSTRA-THESIS.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- DYRDKOWSKI, Kamil. *Social change and economic system: Concept characteristic*. Economics and Management: Quarterly Journal of the Faculty of Management. 2. 2014, 2(6): 304-313. DOI: 10.12846/j.em.2014.02.22. ISSN 2080-9646, e-ISSN: 2300-0813. Dostupné také z: http://zneiz.pb.edu.pl/data/magazine/article/363/pl/4.3_dyrdkowski.pdf
- Encyclopedia Britannica Macropaedia 20. Encyclopaedia Britannica Inc. 1985, 15th ed. 938 s.
- ENGELHARDT, Lucas. *Central Planning's Computation Problem*. The Quarterly Journal of Austrian Economics. 2013, 16(2): 227-246. ISSN 1936-4806. Dostupné také z: http://js.cdn.mises.org.468elmp01.blackmesh.com/sites/default/files/qjae16_2_5.pdf
- FRESCO, Jacque. *The Best That Money Can't Buy: Beyond Politics, Poverty and War*. Venus, Fla.: Global Cyber-Visions, c2002, 126 s. ISBN 0964880679.
- FREEDEN, Michael. *Ideologies and political theory: A conceptual approach*. Oxford: Clarendon Press, 1996, x, 592 s. ISBN 9780198294146.
- HACKING, Ian. *Sociálna konštrukcia - ale čoho?: čo je a čo nie je sociálnou konštrukciou*. Bratislava: Kalligram, 2006. 354 s. ISBN 8071498890.
- HARRÉ, Rom a Grant R GILLETT. *Diskurz a myseľ': (úvod do diskurzívnej psychológie)*. Bratislava: Iris, 2001, 214 s. ISBN 8089018084.
- HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 185.
- HEYWOOD, Andrew. *Political theory: an introduction*. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, c2004, s. 440 s.
- HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2011, 696 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-006-5.

- HUNG, Edwin H. *Beyond Kuhn: scientific explanation, theory structure, incommensurability, and physical necessity*. Burlington, VT: Ashgate Pub., c2006, xv, 126 s. ISBN 0754653471.
- CHASE, Stuart. *The Tyranny of Words*. Mariner Books, 1959. 420 s. ISBN 0156923947.
- KEYES, Kenneth a Jacque FRESCO. *Looking forward*. South Brunswick [N.J.]: A. S. Barnes, 1969, 204 s. ISBN 0498067521.
- KRUPÁROVÁ, Adéla. *Anarchokapitalistická percepce společnosti: ochrana a spravedlnost*. Brno, 2014. 43 s. Bakalářská. MASARYKOVA UNIVERZITA, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/385883/fss_b/bcpracefinal.pdf.
- KORZYBSKI, Alfred. *Science and Sanity: An Introduction to Non-Aristotelian Systems and General Semantics*. Institute of General Semantics, 1995. 927 s. 5 Sub edition. ISBN 0-937298-01-8.
- KUHN, Thomas S. *Struktura vědeckých revolucí*. 1. vyd. Praha: Oikoymenth, 1997, 206 s. Oikúmené. ISBN 80-86005-54-2.
- KUTSCHENREUTER, Max. *Utopia Venus*. 2010. Gerrit Rietveld Academie. Dostupné také z: http://rietveldacademie.nl/files/download/thesis14/Max_Kutschenreuter.pdf.
- MCLEISH, Ben, BERKOWITZ Matt, PETER JOSEPH, eds. *The Zeitgeist Movement Defined: Realizing a New Train of Thought*. TZM Global, 2014, 324 s. ISBN: 1495303195
- MILLER, DAVID a kol. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. CDK Proglas, Brno, 1995. 581 s.
- MCLEISH, Ben (ed.), Peter Joseph (ed.), Petr TAUBINGER (překl.) a Michal MAUSER (překl.). *DEFINICE HNUTÍ ZEITGEIST: REALIZACE NOVÉHO ZPŮSOBU MYŠLENÍ*. The Zeitgeist Movement, 2014, 152 s. Dostupné z: http://www.zeitgeistmovement.cz/wp-content/uploads/2015/05/2015-05-10_DEFINICE-HNUT%C3%8D-ZEITGEIST.pdf
- MISES, Ludwig von. *Economic calculation in the socialist commonwealth*. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 1990, xiv, 90 s. ISBN 09-454-6607-2.
- MISES, Ludwig von. *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*. Překlad Josef Šíma. Praha: Liberální institut, 2006. 964 s. ISBN 80-86389-45-6.
- MOLYNEUX, Stefan. *Worlds Apart: Senseless Ethics & Rational Dictatorship*. 1994. 95 s. Diplomová práce. University of Toronto. Dostupné (za příspěvek) z: <https://board.freedomainradio.com/files/file/138-stefan-molyneuxs-masters-thesis/>

- MOLYNEUX, Stefan. *Everyday Anarchy: The Freedom of Now*. Freedomain Radio, 2013. 143 s. ASIN B004Z821GE. Dostupné z: <https://freedomainradio.com/free/#ea>
- MOLYNEUX, Stefan. *Practical Anarchy: The Freedom of the Future*. Freedomain Radio, 2013. Str. 90. ISBN B004Z7ZT0A. Dostupné z: <https://freedomainradio.com/free/#pa>
- MOLYNEUX, Stefan. Univerzálně preferovatelné jednání: racionální důkaz sekulární etiky. Hlásná Třebaň: Přemysl Bosák, 2015, 219 s. ISBN 978-80-260-7822-7. Dostupné z: <http://www.palmknihy.cz/univerzalne-preferovatelne-jednani.html>
- NOTARO, Anna. *Imagining the Cybernetic City: The Venus Project*. NEBULA: A Journal of Multidisciplinary Scholarship. 2005, 2(4): 1-20. ISSN ISSN-144 97751. Dostupné také z: <http://www.nobleworld.biz/images/Notaro.pdf>
- O'SHEA, Brian. *Capitalism Versus a New Economic Model: Implicit and Explicit Attitudes of Protesters and Bankers*. Social Movement Studies. 2014, 14(3): 311-330. DOI: 10.1080/14742837.2014.938732. ISSN 1474-2837. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14742837.2014.938732>
- Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Druhý díl . Praha: J. Otto, 1889, 896 s.
- PINK, Daniel H. *Drive: the surprising truth about what motivates us*. New York: Riverhead Books, c2009, xii, 242 s. ISBN 978-1-59448-884-9.
- ROLFE, Lionel. *Fat man on the left: four decades in the underground*. Los Angeles, Calif.: California Classics Books, c1998, 184 s. 174-175. ISBN 1879395010.
- SKINNER, B. *Verbal behavior*. Acton, MA: Copley Publishing Group, c1992, xxxvi, 478 s. ISBN 08-741-1591-4.
- STARKS, H. a S. BROWN TRINIDAD. *Choose Your Method: A Comparison of Phenomenology, Discourse Analysis, and Grounded Theory*. Qualitative Health Research. 2007, 17(10): 1372-1380. DOI: 10.1177/1049732307307031. ISSN 1049-7323. Dostupné také z: <http://qhr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1049732307307031>
- ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, 131 s. Politologická řada. ISBN 80-85959-94-1.
- TIPTON, Teresa. *MAPPING THE DIVIDE BETWEEN EDUCATION AND CULTURAL MANAGEMENT: Transformations in the process of sustainability*. Lusophone Journal of Cultural Studies. 2014, 2(2): s. 10-22. ISSN 2183-0886. Dostupné také z:

- <http://estudosculturais.com/revistalusofona/index.php/rlec/article/view/111/101>
- STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN. *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE Publications, 1998, s. 146-147. ISBN 0-8039-5940-0.
- TUCKER, Benjamin Ricketson. *Individual liberty; selections from the writings of Benjamin R. Tucker*. New York: Vanguard press, 1926, ix, [1], 294 p.
- TIAINEN, Milja. *Z-liiketoimintasuunnitelma – eettisempi tapa yrittää [Z-Business plan: the ethical perspective to entrepreneurship]*. Riihimäki, 2012. Dostupné také z: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41180/Tiainen_Milja.pdf?sequence=1. Bachelor's thesis. Häme University of Applied Sciences. Jazyk: finština.
- TOMEK, Václav a Ondřej SLAČÁLEK. *Anarchismus: svoboda proti moci*. Praha: Vyšehrad, 2006, 669 s., ISBN: 80-7021-781-2.
- WAGNER, Diego, Victor FÁBIO, Luiz Texeira DO VALE PEREIRA a Walter Antonio BAZZO. *FORA DE CONTROLE: UMA SOCIEDADE VICIADA EM CRESCIMENTO [BEYOND CONTROL: A SOCIETY ADDICTED TO GROWTH]*. COBENGE 2011: XXXIX Congresso Brasileiro de Educaoem Engenharia. 2011, 3(6). Dostupné také z: <http://www.abenge.org.br/CobengeAnteriores/2011/sextoestec/art1870.pdf>
- WANG, Xinli. *Taxonomy, truth-value gaps and incommensurability: a reconstruction of Kuhn's taxonomic interpretation of incommensurability*. Studies in History and Philosophy of Science Part A. 2002, 33(3): 465 s. DOI: 10.1016/S0039-3681(01)00039-5. ISSN 00393681. Dostupné také z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0039368101000395>
- YATES, Shaun S. *A CASE STUDY INTO THE INTRODUCTION OF THE 'FEDERAL RESERVE ACT 1913' AND ITS LEGITIMISATION OF CRIME*. [online]. 2013 [cit. 2015-08-14]. Dostupné z: http://www.internetjournalofcriminology.com/Yates_Case_Study_into_the_Introduction_of_the_Federal_Reserve_Act_1913_and_its_Legitimation_of_Crime_IJC_March_2013.pdf.

Seznam zkratek

CA - Capability Approach

FDR - Freedomain Radio
HD - Howard Ditkoff
JK - Jan Kaleta
JS - Jacob Spinney
NK - Neil Kiernan
PJ - Peter Joseph
RBE - Resource-Based Economy
SM - Stefan Molyneux
TVP - The Venus Project
TZM - The Zeitgeist Movement
UPB - Universally Preferable Behavior